

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

με θέμα:

ΒΙΟΤΟΠΟΙ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

κ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:

ΚΟΚΟΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΠΑΤΡΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	3481
----------------------	------

Ως τελειόφοιτη του τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων του Ανωτάτου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πάτρας θέλησα να ολοκληρώσω τη θεωρητική μου κατάρτιση με ένα τουριστικό – περιβαλλοντικό θέμα στην πτυχιακή μου εργασία

Μέσα από αυτήν την εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, κύριο Σωτηρόπουλο, για την προσφορά και τη συμβολή του στην πραγματοποίησή της καθώς και τους υπόλοιπους καθηγητές μου, οι οποίοι για τέσσερα συνεχή χρόνια σπουδών, μου μετέδωσαν τις γνώσεις τους.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΟΤΟΠΟΙ

Ο πλούτος και η μοναδικότητα της χλωρίδας και πανίδας των οικοσυστημάτων και βιοτόπων του τόπου μας δεν είναι πολύ γνωστά, σε σύγκριση με τη μεγάλη μας πολιτιστική κληρονομιά. Η ποικιλότητα του οργανικού κόσμου συνιστά ένα θεαματικό σκηνικό, που εκτείνεται από τα παρθένα βόρεια δάση των βουνών της Ροδόπης μέχρι το νοτιότατο νησί Γαύδος του Λυβικού πελάγους. Δέλτα ποταμών και λίμνες προσφέρουν καταφύγια, σε αποικίες πελεκάνων και άλλων σπάνιων υδροβίων πτηνών που διαχειμάζουν στη διάρκεια της μεταναστευτικής τους πορείας. Μοναδικές συγκεντρώσεις αρπακτικών πτηνών βρίσκονται στα δάση της ΒΑ Ελλάδας, καθώς και αποικίες σπάνιων θαλασσοπουλιών σε απομακρυσμένα νησιά. Ακόμη τα Λευκά Όρη της Κρήτης είναι η μοναδική τοποθεσία της Ευρώπης όπου επιζεί το Αγρίμι ή Κρητικός Αίγαγρος (*Capra aegagrus cretica*).

Η φυτική ζωή ποικίλει ακόμα περισσότερο με είδη που αντιπροσωπεύουν ένα ευρύ φάσμα γενετικών πόρων και οικοσυστημάτων, μεγάλης φυσικής ομορφιάς. Έτσι, η προστασία του γόνιμου εδάφους, του υδάτινου δυναμικού, των δασικών εκτάσεων, του αλιευτικού πλούτου, των σπάνιων άγριων ζώων, των αυτοφυών φυτών και των ενεργειακών μας πόρων αποτελεί κοινωνική προτεραιότητα. Αυτή αποκτάται μέσα από την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Ειδικότερα, η θέληση των ανθρώπων που ζουν κοντά στις περιοχές τους φυσικού κάλλους, για την προστασία του περιβάλλοντός τους εξαρτάται και από τη γνώση που έχουν για τα προστατευόμενα

είδη. Η πληροφόρηση αυτή θα εμπνεύσει σεβασμό στην τοπική τους φυσική κληρονομιά και θα ενισχύσει την επαγρύπνηση και κινητοποίησή τους για την προστασία των περιοχών τους.

Βιότοπος είναι το τόπος του οικοσυστήματος ο οποίος διαθέτει όλες τις απαραίτητες συνθήκες για την εκπλήρωση μέρους ή ολόκληρης της ζωής ορισμένων φυτικών ή ζωικών οργανισμών.

Ωστόσο, στους σημαντικούς αυτούς βιότοπους μπορούμε να μελετήσουμε από κοντά τις λειτουργίες, τις παραγωγικές διαδικασίες και τις αλληλεξαρτήσεις των φυσικών οικοσυστημάτων. Οι γνώσεις και οι ικανότητες αυτές μπορούν να μετατρέπονται σε οικολογική συνείδηση και ευθύνη, στο βαθμό που αποτρέπεται η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και ευνοείται η διατήρηση, προστασία και βελτίωσή του.

Οι σημαντικοί βιότοποι διακρίνονται για την παρουσία σε αυτούς απειλούμενων ειδών της ελληνικής χλωρίδας και πανίδας. Ως απειλούμενα χαρακτηρίζονται τα είδη που κινδυνεύουν άμεσα να εξαφανιστούν (κινδυνεύοντα), αυτά που μπορεί να βρεθούν σε κατάσταση κινδύνου (τρωτά) και αυτά που είναι ευάλωτα διότι έχουν μικρούς πληθυσμούς (σπάνια). Η κατάσταση των βιοτόπων, των ειδών χλωρίδας και πανίδας και γενικότερα του οικολογικού πλούτου της ελληνικής φύσης παραμένει ακόμα πολύ καλή σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, το φυσικό περιβάλλον υποβαθμίζεται ραγδαία από αυξανόμενες πιέσεις, όπως οι έγγειες βελτιώσεις, η διάνοιξη ορεινών ή παράκτιων δρόμων, η επέκταση της δόμησης, η κατασκευή τεχνικών έργων με ανεπαρκείς περιβαλλοντικές προδιαγραφές, οι δασικές πυρκαγιές, η υπερβόσκηση, η παράνομη θήρα και αλιεία, η ανεξέλεγκτη αναψυχή ή τουριστική δραστηριότητα και η ρύπανση.

Στη χώρα μας τα σημαντικότερα οικοσυστήματα και βιότοποι κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες. Η ταξινόμηση αυτή δεν έχει οικολογική βάση, απλά εξυπηρετεί τις διαδικασίες προστασίας τους. Έτσι διακρίνουμε :

- Εθνικούς δρυμούς
- Αισθητικά δάση
- Μνημεία της ελληνικής φύσης
- Υγρότοπους.

Εθνικοί Δρυμοί

Είναι φυσικές περιοχές με ξεχωριστό οικολογικό ενδιαφέρον και ιδιαίτερα βιοτικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά. Σε αυτές η άγρια φύση διατηρεί τις φυσικές διαδικασίες της οικολογικής διαδοχής, και τα βιοτικά συστατικά του φυσικού περιβάλλοντος αποτελούν πολύτιμο γενετικό υλικό.

Κάθε δρυμός στην Ελλάδα έχει τα δικά του τοπικά και οικολογικά χαρακτηριστικά, που αποδίδονται τόσο στην χλωρίδα και την πανίδα, όσο και στο τοπίο της περιοχής. Στους δρυμούς διατηρείται ήπιος ρυθμός ορισμένων ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Έτσι δεν επιτρέπονται εντατικές εκμεταλλεύσεις των φυσικών πόρων (νταμάρια, μεταλλεύματα), ούτε και δραστηριότητες όπως η κατασκήνωση, η συλλογή λουλουδιών, το κυνήγι, η φωτιά και άλλα.

Στην Ελλάδα έχουν νομοθετικά κατοχυρωθεί δέκα εθνικοί δρυμοί με τα παρακάτω φυσικά χαρακτηριστικά:

ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ	
1	ΑΙΝΟΥ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ
2	ΒΙΚΟΥ-ΑΩΟΥ
3	ΟΙΤΗΣ
4	ΟΛΥΜΠΟΥ
5	ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
6	ΠΑΡΝΗΘΑΣ
7	ΠΙΝΔΟΥ
8	ΠΡΕΣΠΑΣ
9	Λ. ΟΡΕΩΝ (ΣΑΜΑΡΙΑΣ)
10	ΣΟΥΝΙΟΥ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΔΑΣΗ	
1	ΜΟΝΗΣ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΥΖΑΚΙ- ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
2	ΦΟΙΝΙΚΟΔΑΣΟΣ ΒΑΪ
3	ΜΟΝΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ
4	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΠΑΤΡΩΝ
5	ΠΕΥΚΙΑ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ
6	ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΕΜΠΩΝ
7	ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΤΕΝΩΝ ΝΕΣΤΟΥ
8	ΝΗΣΟΥ ΣΚΙΑΘΟΥ
9	ΑΚΤΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΜΥΤΙΚΑ ΠΡΕΒΕΖΗΣ
10	ΜΟΙΤΟΣΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ
11	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – ΠΟΛΕΩΣ
12	ΔΑΣΙΚΟΥ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΟΣ ΟΣΣΑΣ
13	ΣΤΕΝΗΣ ΕΥΒΟΙΑΣ
14	ΦΑΡΣΑΛΩΝ – ΠΟΛΕΩΣ
15	ΑΛΣΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ
16	ΤΙΘΟΡΕΑΣ
17	ΑΗΛΙΑ-ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
18	ΚΑΒΑΛΑΣ- ΑΜΥΓΓΑΛΕΩΝΟΣ
19	ΚΟΥΡΙ ΑΛΜΥΡΟΥ

ΥΔΡΟΒΙΟΤΟΠΟΙ	
1	ΕΚΒΟΛΕΣ ΕΒΡΟΥ
2	ΟΜΑΔΑ ΛΙΜΝΩΝ: Πόρτο Λάγος, Μπουρνού, Αρώγη, Μέση Καρακατσάλη, Μιτρίκου
3	ΕΚΒΟΛΕΣ ΝΕΣΤΟΥ
4	ΕΛΟΣ ΚΟΜΠΟΥΡΝΟΥ
5	ΛΙΜΝΗ ΚΕΡΚΙΝΙΣ
6	ΟΜΑΔΑ ΛΙΜΝΩΝ: Βόλβη, Κορώνια
7	ΕΚΒΟΛΕΣ ΑΞΙΟΥ
8	ΑΛΙΑΚΜΩΝΑ, ΛΟΥΔΙΑ
9	Λ ΜΙΚΡΗ ΠΡΕΣΠΑ
10	ΚΟΛΠΟΣ ΑΡΤΑΣ
11	ΑΚΤΗ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
12	ΛΙΜΝΗ ΚΟΤΥΧΙ

ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Όνομασία	Ίδρυση	Νομός
Δύο πλάτανοι Σχολαρίου Λαγκαδά	1975	Θεσσαλονίκης
Πλάτανος Πausανίου Αιγίου	1976	Αχαΐας
Πηγή Δώδεκα Βρύζες Αιγίου	1976	Αχαΐας
Κλήμα Πausανία Καλαβρύτων	1976	Αχαΐας
Πέντε Πλάτανοι Κομποτάδων	1976	Φθιώτιδας
Πλάτανος Άρτας	1976	Άρτας
Αειθαλής Πλάτανος Ηρακλείου	1977	Ηρακλείου
Κυπαρίσσι Πρασιάς	1977	Ευρυτανίας
Δύο Πλάτανοι Βέροιας	1977	Ημαθίας
Πλάτανος Ναυπλίου	1977	Αργολίδας
Ελιά Ναυπλίου	1977	Αργολίδας
Φοίνικας Ναυπλίου	1977	Αργολίδας
Πενήντα Ίταμοι Κρουανερίου	1977	Αργολίδας
Οκτώ Ελιές Δημεινής	1977	Αργολίδας
Τρεις Ελιές Αλμυροποτάμου	1977	Εύβοιας
Χαλέπιος Πεύκη Νικήτης	1979	Χαλκιδικής
Πλάτανος Γεροπλατάνου	1979	Χαλκιδικής
Πλάτανος Βάβδου	1979	Χαλκιδικής
Πλάτανος Δημητσάνης	1980	Αρκαδίας
Σφένδαμος Σιδηροκάστρου	1980	Μεσσηνίας
Ελιά Καλαμάτας	1980	Μεσσηνίας
Συστάδα 740 στρ. Juniperus drupacea Αγ. Πέτρου, Κυνουρίας	1980	Αρκαδίας
Δρυς Περιθωρίου	1980	Αρκαδίας
Συστάδα Δρυός και Φράξου Μουριών	1980	Κιλκίς
Δρυς Κορφών	1980	Ηρακλείου
Δύο δέντρα Δρυός Καλαμιάς Αιγίου	1980	Αχαΐας
Δρυς Δόριζας	1980	Αρκαδίας
Πλάτανος Βλάτους	1980	Χανίων
Πλάτανος Αγ. Μαρίνας	1980	Φθιώτιδας
Τέσσερις Πλάτανοι Λαμίας	1980	Φθιώτιδας
Φόκος Ναυπλίου (καταργήθηκε)	1980	Αργολίδας
Δύο Τμήματα Παρθένου Δάσους Παρανεοστίου	1980	Δράμας
Τμήμα Παρθένου Δάσους Τραχυνίου	1980	Ξάνθης
Τμήμα Παρθένου Δάσους Κ. Κορυθής	1980	Πέλλας
Νήσος Πιπέρι	1980	Μαγνησίας
Πλάτανος «Λειά»	1981	Θεσπρωτίας
Φτελιά Αηδόνας Καλαμπάκας	1981	Τρικάλων
Πλάτανος Αζωγύρων Παλαιόχωρας	1981	Χανίων

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΔΑΣΗ		
Όνομασία	Ίδρυση	Έκταση (στρέμματα)
Βάι Κρήτης(Λασιθίου)	1973	200
Καισαριανής (Αττικής)	1974	6.400
Κοιλάδας Τεμπών (Λάρισας)	1974	17.620
Αγ. Γεωργίου Καραϊσκάκη	1974	2.520
Πευκιά Ξυλοκάστρου Καρδίτσα (Κορινθίας)	1974	275
Παν/πόλεως Πατρών (Αχαιίας)	1974	18.500
Ιωαννίνων (Ιωαννίνων)	1976	864
Φαρσάλων (Λάρισας)	1977	345
Στενής (Εύβοιας)	1977	6.770
Οσσας (Λάρισας)	1977	221.000
Μογγαστού (Κορίνθου)	1977	5.200
Νικόπολης(Πρέβεζας)	1977	660
Στενών Νέστου (Καβάλας)	1977	23.800
Σκιάθου (Μαγνησίας)	1977	30.000
Καλαβρύτων (Αχαιίας)	1977	17.500
Αμυγδαλεώνας (Καβάλας)	1979	28.160
Αηλιά (Τρικάλων)	1979	279
Τιθορέας (Φθιώτιδας)	1979	2.000
Κουρί Αλμυρού (Μαγνησίας)	1980	1.000

Ολύμπου. Ιδρύθηκε το 1938 και είναι από τους παλαιότερους του κόσμου. Στα ρέματα, ράχες, οροπέδια, βράχια και φαράγγια, που αρχίζουν από τα 600 μέτρα και φθάνουν μέχρι την κορυφή του Πάνθεου ή Μύτικα (2.917 μ.), εναλλάσσονται πολυποίκιλα είδη που φιλοξενούν μια μοναδική φυσική κληρονομιά με παγκόσμια αξία. Πάνω από 1700 φυτικά είδη φιλοξενούνται στο δρυμό με πουρνάρια, κουμαρίες, κέδρα, πλατάνια, φιλίκια, μαύρα πεύκα, το πεύκο του Ολύμπου (το ρόμπολο), έλατα, δρυς, κ.ά. Ακόμη ο δρυμός καλύπτεται από αλπικά και υποαλπικά λιβάδια με ενδημικά και σπάνια είδη, καθώς και ένα φυτικό είδος της παγετώδους περιόδου (*Jankaea heldreichii*). Πλούσια είναι και η πανίδα του δρυμού με λύκους, τσακάλια, αλεπούδες, αγριόχοιρους, ζαρκάδια και ίσως αρκούδες που παλιότερα υπήρχαν, καθώς και με αρπακτικά πουλιά, ερπετά, αοιπόνδυλα και έντομα. Στο

δρυμό υπάρχουν έξι καταφύγια ορειβατών και η πρόσβαση σε αυτόν γίνεται από το Λιτόχωρο.

Παρνασσού. Ιδρύθηκε το 1938. Στη δασική του βλάστηση κυριαρχεί το κεφαλονίτικο έλατο, ενώ φιλοξενεί σημαντικά σπάνια ενδημικά φυτά. Μέσα στα δάση συναντώνται αγριοκορομηλιές και κέδρα, ενώ στα υποαλπικά λιβάδια κυριαρχεί η φεστούκα και το τριφύλι. Η πανίδα αποτελείται από κοινά ζώα του ελληνικού βουνού και κυρίως από μεγάλα και σπάνια αρπακτικά πουλιά. Η προσέγγιση στο δρυμό γίνεται από Αράχωβα, Αμφίκλεια και Επτάλοφο. Όμως ιδιωτικές καλλιεργούμενες εκτάσεις και κτιριακές εγκαταστάσεις βρίσκονται μέσα στα όρια του δρυμού. Επίσης οι λατομικές δραστηριότητες και εκείνες που προέρχονται από το πλήθος των επισκεπτών των χιονοδρομικών κέντρων έχουν αρχίσει να αλλοιώνουν τη φυσιογνωμία και την αξία το φυσικού περιβάλλοντος.

Πάρνηθας (1961). Το ποικίλο τοπογραφικό του ανάγλυφο, με τις απότομες κορυφές, τα βαθιά ρέματα, τις μεγάλες κλίσεις, τα καρστικά βυθίσματα και τις πολλές μικρές πηγές, δίνουν στο δρυμό ξεχωριστή ομορφιά και αισθητική αξία. Το μεγαλύτερο μέρος του δρυμού καλύπτεται από το κεφαλονίτικο έλατο, ενώ χαμηλότερα υπάρχουν πεύκα, θάμνοι, ημίθαμνοι και φρύγανα της τοπικής μεσογειακής βλάστησης (πουρνάρι, αριά, κουτσουπιά, θυμάρι, κοκορεβυθιά κ.ά.). Στα ρέματα συναντώνται πλατάνια, ιτιές, λεύκες και φυλλοβόλα πλατύφυλλα. Η

πανίδα με κοινά ζώα του ελληνικού βουνού, είναι πλούσια σε είδη αλλά φτωχή σε πληθυσμούς.

Σαμαριάς (1962). Το φαράγγι της Σαμαριάς στα Λευκά όρη της Κρήτης είναι προστατευμένη περιοχή μεγάλης αισθητικής, επιστημονικής, πολιτιστικής και τουριστικής αξίας, γεγονός που τιμήθηκε με το ευρωπαϊκό δίπλωμα του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1979. Πλούσια δάση από κυπαρίσια, πεύκα και πρίνους συνθέτουν ένα μοναδικό τοπίο στις βαθιές χαράδρες, στα γραφικά ρέματα και στις πλαγιές και αποτελούν συγκλονιστική εικόνα αγριότητας, επιβλητικότητας και μεγαλοπρέπειας. Κύριο χαρακτηριστικό ζωικό είδος, είναι ο μοναδικός στον κόσμο κρητικός αίγαγρος, το αγρίμι της Κρήτης. Στη βλάστηση της περιοχής ανήκουν πολλά καθαρά ενδημικά είδη, όπως ο έβενος ο κρητικός, η αβελίκεια η κρητικιά, το δίκταμο, πετρομάρουλα κ.ά.

Αίνου (1962). Ο μικρός αυτός δρυμός στην Κεφαλονιά αποσκοπεί στη διαφύλαξη της καθαρότητας του κατεξοχήν ελληνικού έλατου (του κεφαλονίτικου έλατου), από γενετικούς υβριδισμούς, που συχνά παρατηρούνται στην υπόλοιπη χώρα. Ακόμη εδώ προστατεύονται σημαντικές ιδιαιτερότητες της χλωρίδας, όπως ωραιότατοι θαμνώνες, με τυπική μακκία βλάστηση και ενδημικά φυτά του δρυμού.

Οίτης (1966). Ο κύριος όγκος του δρυμού ορθώνεται στα νότια του Σπερχειού ποταμού, στη Φθιώτιδα, με τοπικές φυσικές ιδιαιτερότητες και λοφώδη υψίπεδα. Ελατοδάση καλύπτουν το μεγαλύτερο τμήμα του δρυμού που διακόπτονται από διάκενα λιβαδικής βλάστησης. Εδώ συναντώνται ο άλικος κρίνος και μια μεγάλη ποικιλία από πλατύφυλλα δέντρα και θάμνους. Ιδιαίτερο φυτοκοινωνικό ενδιαφέρον παρουσιάζει συστάδα από μαυρόπευκο σε ύψος 1300 μ. Η πανίδα της περιοχής είναι πλούσια σε μεγάλα

θηλαστικά, όπως ζαρκάδια, αγριοκάτσικα, αγριόχοιρους, λύκους και άλλα κοινά ζώα του ελληνικού βουνού.

Πίνδου (1966). Στο δρυμό αυτό, από τον ποταμό Αώο μέχρι το βουνό Αυγό στην Ήπειρο, με τις ιδιόρρυθμες εδαφικές συνθήκες και το μεγάλο βροχομετρικό ύψος, δημιουργείται ιδιαίτερο ευνοϊκό περιβάλλον για τη βλάστηση. Χαρακτηριστικά του Δρυμού είναι τα απέραντα πυκνά δάση με πεύκα και οξυές, καθώς και μικρότερες συστάδες άλλων φυλλοβόλων πλατύφυλλων. Η πανίδα είναι πλούσια σε αρκούδες (*Ursus arctus*), λύκους, αγριόχοιρους, ζαρκάδια, αλεπούδες και άλλα κοινά ζώα, ενώ πιθανή είναι η ύπαρξη του λύγκα. Η πτηνοπανίδα περιλαμβάνει πολλά είδη αετών, γυπών, γερακιών και άλλων αρπακτικών. Στα ρέματα της περιοχής η ιχθυοπανίδα περιλαμβάνει πέστροφες. Ο δρυμός διασχίζεται από δρόμο που συνδέει τα χωριά Μηλιά Μετσόβου, Περιβόλι Γρεβενών και Βωβούσα Ιωαννίνων.

Βίκου - Αώου (1973). Η ίδρυση του δρυμού αυτού στοχεύει στην προστασία της πλούσιας άγριας φύσης, από το φαράγγι του Βίκου μέχρι τον ποταμό Αώο και την ορεινή περιοχή του βουνού Γκαμήλα στην Ήπειρο. Ο κάθετος γεωλογικός διαμελισμός της περιοχής και το μεγάλο εύρος στο υψόμετρό της δημιούργησε ένα μοναδικό πλούτο βιοτόπων με αξιόλογα είδη φυτών και ζώων. Αλληπάλληλες ζώνες βλάστησης με ενδημικά και σπάνια είδη, διαδέχονται η μια την άλλη από μεσογειακούς θάμνους, παραποτάμιες φυτοκοινωνίες μέχρι δάση ψυχρόβιων κωνοφόρων και υποαλπικών λιβαδιών. Εκτός από τη χλωρίδα, η πανίδα παρουσιάζει εξαιρετική ποικιλία από μεγάλα θηλαστικά (αρκούδα, ζαρκάδι, λύκος) και άλλα μικρότερα (αγριογάτος, λαγός), καθώς και πλούσια πτηνοπανίδα με αρπακτικά είδη. Στα ποτάμια είναι πλούσια η υδρόβια πανίδα από ψάρια μέχρι και το θηλαστικό βίδρα. Μέσα στα όρια του δρυμού υπάρχουν ορισμένα από τα κυριότερα

χωριά του Ζαγορίου, με την πλούσια ιστορική και πολιτιστική τους παράδοση. Η προσέγγιση στο δρυμό γίνεται από δρόμο που συνδέει τα Γιάννενα με την Κόνιτσα.

Σουνίου (1974). Η περιοχή του δρυμού παρουσιάζει ιστορικό, γεωλογικό, μεταλλευτικό και παλαιοντολογικό ενδιαφέρον. Λείψανα αρχαίων μεταλλείων, εργαστηρίων και οικισμών των ιστορικών χρόνων καλύπτουν την παλαιολιθική, νεολιθική και προϊστορική περίοδο, με παλαιοβοτανικές και παλαιοντολογικές μαρτυρίες. Το μεγαλύτερο μέρος του δρυμού καλύπτεται από πευκοδάσος, με μεσογειακούς θαμνώνες (πουρνάρι, σχίνο κ.ά.), ενώ η πανίδα είναι περιορισμένη.

Πρεσπών (1974). Η μοναδικότητα της περιοχής προσφέρει καταφύγιο στα υδρόβια μεταναστευτικά πουλιά που διαβιούν εδώ. Γι' αυτό και η περιοχή καθορίστηκε ως διεθνώς προστατευόμενος υγροβιότοπος. Ο δρυμός περιλαμβάνει δρυοδάση και μικτά φυλλοβόλα δάση από γαύρους, σφενδάμους, τρεμολεύκες και

σημύδες. Βρίσκονται επίσης και καθαρά μεσογειακά δέντρα, όπως αγριοφυστικιές, εφέδρες, ενώ ψηλότερα βρίσκονται δάση από δρυς, λίγα έλατα, πυξάρια και συστάδες κέδρων. Η υποαλπική βλάστηση περιλαμβάνει άφθονες ορχιδέες και ενδημικά είδη. Η υδρόβια βλάστηση και η πανίδα της λίμνης είναι αρκετά πλούσιες. Η πτηνοπανίδα αποτελείται από αγριόπαπιες, ερωδιούς, πελαργούς, κορμοράνους και τους μοναδικούς πελεκάνους που είναι σπάνια πουλιά στην Ευρώπη. Πλούσια επίσης είναι και η πανίδα από μεγάλα

θηλαστικά κοινά στον ελληνικό χώρο, καθώς και από αρπακτικά πουλιά. Οι Πρέσπες (Μικρή και Μεγάλη) θεωρούνται ως ένα μοναδικό οικοσύστημα, όπου η γεωγραφική θέση, το κλίμα και η σύνθεση της χλωρίδας και πανίδας, αποτελούν άριστες συμβιωτικές συνθήκες ύπαρξης και διατήρησης ορισμένων σπάνιων ειδών.

Αισθητικά δάση

Συνήθως αποτελούν περιοχές που περισσότερο προσφέρουν αναψυχή παρά ιδιαίτερη επιστημονική πληροφόρηση.

Μερικά από αυτά περιέχουν φυσικά χαρακτηριστικά υψηλής οικολογικής αξίας με σπάνια ενδημικά ή υπό εξαφάνιση είδη. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το δάσος του Βάι, στην Κρήτη με το Φοίνικα του Θεόφραστου, η Κοιλιάδα Τεμπών κυρίως με ιτιές και πλατάνια, της Σκιάθου με κουκουναριές, Στενής Ευβοίας με έλατα, το δάσος Εθνικής Ανεξαρτησίας κοντά στα Καλάβρυτα με έλατα και πεύκα, Τιθορέας στη Φθιώτιδα με έλατα, Καισαριανής Αττικής με πεύκα και κυπαρίσσια κ.ά. Τεχνητά δάση είναι τα δάση Πευκιάς στο Ξυλόκαστρο Κορινθίας με πεύκα, Ιωαννίνων με πεύκα και κυπαρίσσια, Φαρσάλων με πεύκα, ο Αμυγδαλέωνας Καβάλας με πεύκα κ.ά.

Μνημεία της ελληνικής φύσης

Είναι περιοχές με ιδιαίτερα φυσικά και οικολογικά χαρακτηριστικά. Σε αυτά υπάγονται, το μοναδικό δασικό οικοσύστημα του παρθένου δάσους της Ροδόπης στο Παρανέστι Δράμας, η περιοχή Μικρό και Μεγάλο Σεϊτάνη στη Σάμο και τα νησιά Πιπέρι και Κυρά Παναγιά στις Β Σποράδες που προσφέρουν καταφύγιο στο υπό εξαφάνιση είδος της Μεσογειακής φώκιας (*Monachus monachus*). Στις απομα-

κρυσμένες επίσης αμμώδεις παραλίες (Σεκάκια και Γέρακας) της Ζακύνθου οι θαλάσσιες χελώνες (*Caretta caretta*) εκκολάπτουν τα αυγά τους. Φυσικά μνημεία είναι τα δάση Τραχόνι Ξάνθης, Κάτω Κορυφή της Αριδαίας κ.ά. Τα απολιθωμένα επίσης δάση στη Λέσβο, Β. Εύβοια και Θράκη θεωρούνται φυσικά μνημεία ανυπολόγιστης επιστημονικής αξίας, που αποτελούν εθνική περιουσία και κληρονομιά.

Υγρότοποι

Είναι ευαίσθητα οικοσυστήματα του φυσικού περιβάλλοντος που με τους ρυθμιστικούς μηχανισμούς και επιρροές τους παίζουν καθοριστικό ρόλο στο φυσικό, οικολογικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό χώρο κάθε περιοχής. Για τον τόπο μας οι υγρότοποι έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω των ευνοϊκών κλιματολογικών και γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών τους.

Η ανάγκη προστασίας τους αναγνωρίζεται διεθνώς από τη την συνθήκη του Ramsar Περσίας του 1971.

Σημαντικοί υγρότοποι στην Ελλάδα είναι οι παρακάτω:

· Δέλτα Έβρου. · Λίμνες της Θράκης: Πόρτο Λάγος, Φανάρι, Αρωγή, Μέση, Καρακατσάλη, Μητρικού. · Δέλτα Νέστου. · Έλος Κουμπουρνού Θράκης. · Λίμνη Κερκίνη Σερρών. · Λίμνες Βόλβη και Κορώνια Θεσσαλονίκης. · Δέλτα ποταμών Αξιού - Αλιάκμονα - Λουδία. · Λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα. · Αμβρακικός Κόλπος. · Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου. · Λιμνοθάλασσα Κοτύχι Ηλείας.

Για τους υγρότοπους της Ελλάδας μπορούμε να πούμε τα εξής: Είναι περιοχές όπου οι τρεις φάσεις της ύλης (νερό – έδαφος – αέρας) βρίσκονται σε πολύ στενή γειτνίαση και αλληλεπίδραση. Με τη βοήθεια της ηλιακής ενέργειας δημιουργούν μεγάλη ποικιλία οικολογικών συνθηκών, οι οποίες ευνοούν την ύπαρξη, ανάπτυξη και επιβίωση

μιας εξίσου μεγάλης ποικιλίας σε είδη χλωρίδας και πανίδας σε θαυμαστή σύνδεση μεταξύ τους. Αποτέλεσμα, ένα εκπληκτικό αλλά ευάλωτο οικοσύστημα. Αναρίθμητα είδη φυτών και ζώων επιβιώνουν σε αυτό το ξεχωριστό περιβάλλον των υγρότοπων, οι οποίοι αποτελούν πραγματικά εργαστήρια της φύσης, εκεί όπου όλοι οι οργανισμοί (από το φυτοπλαγκτόν και το ζωοπλαγκτόν μέχρι τα ανώτερα θηλαστικά) συμβιώνουν με αλληλένδετο τρόπο, σαν τους κρίκους μιας αλυσίδας.

Από τα πανάρχαια χρόνια οι υγρότοποι χρησιμοποιήθηκαν ως φυσικοί πόροι για την εξασφάλιση τροφής, καύσιμης ύλης κ.λ.π., ενώ με βασικές λειτουργίες όπως τον εμπλουτισμό υπόγειων υδροφορέων, τον έλεγχο πλημμυρικών φαινομένων, την απορρόφηση διοξειδίου του άνθρακα κ.ά., αναδεικνύονται μαζί με τα τροπικά δάση ως τα πιο παραγωγικά οικοσυστήματά της γης, προσφέροντας ανυπολόγιστα φυσικά, βιολογικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη στον άνθρωπο.

Δύο είναι οι πιο βασικοί τύποι υγροβιοτόπων: οι φυσικοί (παράκτιοι ή εσωτερικοί) και οι τεχνητοί ή ημιτεχνητοί. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα ρηχά θαλασσινά νερά, τα δέλτα και οι εκβολές των ποταμών, τα αλμυρά έλη, οι κλειστές ή ανοιχτές λιμνοθάλασσες, ενώ στη δεύτερη τα έλη, τα υγρά λιβάδια και οι καλαμώνες. Οι τεχνητοί ή ημιτεχνητοί υγρότοποι δημιουργούνται για διάφορους σκοπούς όπως π.χ. για παραγωγή αλατιού, υδατοκαλλιέργειες, αποθήκευση νερού για ύδρευση, άρδευση κλπ.

Παρά την τεράστια σημασία και αξία τους, οι υγρότοποι άρχισαν να δέχονται τα πρώτα πλήγματα μετά τον 18ο αιώνα λόγω της υπερβολικής και αλόγιστης ανθρώπινης παρέμβασης που κατέστρεφε μανιωδώς τα υγροτοπικά συστήματα, επιδρώντας καίρια στα δύο σπουδαιότερα χαρακτηριστικά τους: τη βιοποικιλότητα και την παραγωγικότητα. Το φαινόμενο εντάθηκε από τις αρχές του 20ου

αιώνα, ενώ πήρε δραματικές διαστάσεις αμέσως μετά τη δεκαετία του '40, όταν οι άνθρωποι άρχιζαν να τους αποξηραίνουν, να τους μπαζώνουν ή να τους δηλητηριάζουν με χημικά, έχοντας ως μοναδικό στόχο την γρήγορη και έντονη οικονομική ανάπτυξη. Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως, για παράδειγμα, οι μεσογειακοί υγρότοποι καταστράφηκαν (ιδίως στο πρώτο μέρος του εικοστού αιώνα) για να καταπολεμηθούν ασθένειες όπως η ελονοσία να αποκτηθούν και προστατευθούν καλλιεργήσιμες εκτάσεις, να δημιουργηθεί χώρος για οικισμούς, βιομηχανικές και τουριστικές, εγκαταστάσεις κ.λ.π.

Στατιστικά αναφέρεται ότι 73% των ελών της Βόρειας Ελλάδας αποξηράνθηκαν από το 1993 ως σήμερα.

Σήμερα υπάρχουν 378 υγρότοποι διάσπαρτοι σε όλη την Ελλάδα, με συνολικό εμβαδόν 2 εκατομμύρια και άνω στρέμματα. Μερικοί είναι συμπλέγματα (π.χ. δέλτα ποταμών) τα οποία αποτελούνται από επιμέρους μικρότερους υγρότοπους που, αν προσμετρηθούν, ανεβάζουν το συνολικό αριθμό σε 408. Έντεκα από αυτούς έχουν καταχωρηθεί στον Κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ, μια σύμβαση που η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες

χώρες που κύρωσε. Οι υγρότοποι στη χώρα μας προστατεύονται,

θεωρητικά τουλάχιστον, βάσει του Κοινοτικού και Εθνικού Δικαίου. Σ' ότι αφορά στο Κοινοτικό Δίκαιο, πρόκειται κυρίως για τις οδηγίες 79/409/ΕΟΚ «Περί διατήρησης της άγριας ορνιθοπανίδας και 92/43/ΕΟΚ «Περί διατήρησης των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», ενώ στο Εθνικό Δίκαιο, διατάξεις για την προστασία των υγρότοπων υπάρχουν σε πληθώρα νόμων, προεδρικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων, κάτι που δυσχεραίνει την ουσιαστική νομική προστασία τους. Τα κυριότερα από αυτά τα νομικά κείμενα είναι: η Δασική Νομοθεσία (ΝΔ 86/89, Ν.998/97 κ.α), ο Ν.1650/86 για το περιβάλλον, ο Ν. 1739/87 για τους υδάτινους πόρους, το ΠΔ 67/81 για την προστασία απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας κλπ. Η μεγάλη σπουδαιότητα των ελληνικών υγρότοπων άρχισε να τεκμηριώνεται επιστημονικά στα μέσα της δεκαετίας του 60, από τις μελέτες Ευρωπαίων (κυρίως Γερμανών ορνιθολόγων) που εντυπωσιάστηκαν από τους μεγάλους πληθυσμούς των υδρόβιων πουλιών που φώλιαζαν ή ξεχειμώνιαζαν στους Ελληνικούς υγρότοπους.

Επειδή τα πουλιά είναι βασικοί πρωταγωνιστές αλλά και ρυθμιστές των υγροτοπικών συστημάτων, το όλο θέμα προστασίας των υγρότοπων ήρθε στην επιφάνεια κυρίως εξαιτίας των πουλιών καθώς, σύμφωνα με στοιχεία, πάνω από το 50% των 425 ειδών που έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα στην Ελλάδα, είναι πουλιά που εξαρτώνται έμμεσα ή άμεσα από τους υγρότοπους.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως οι εμπλεκόμενοι με το θέμα της προστασίας τους κρατικοί φορείς και υπηρεσίες, με τις πολυδιασπασμένες αρμοδιότητές τους, περισσότερο σύγχυση δημιουργούν παρά το πρόβλημα λύνουν, καθώς αυτές οι αρμοδιότητες είναι ασαφείς και αλληλοσυγκρουόμενες και σε συνδυασμό με την πολυνομία και την πάγια έλλειψη επαρκών πόρων αποτελούν

ανασχετικό παράγοντα για την εφαρμογή από την Πολιτεία μιας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής για τους Ελληνικούς υγρότοπους. Αποτέλεσμα, η ανεπαρκής προστασία τους και συχνά η πλήρης αδιαφορία απέναντι σε αυτή την πολύτιμη φυσική κληρονομιά.

Και σίγουρα, δεν φτάνει μονάχα η πολλακίς συγκινητική προσπάθεια των περιβαλλοντικών οργανώσεων για τη διάσωσή τους. Γιατί τελικά το βασικότερο είναι η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για τις άκρως σημαντικές αυτές περιοχές που ο ρόλος τους όχι απλά ρυθμιστικός είναι, αλλά καταλυτικός για την οικολογική ισορροπία και τη διατήρηση μιας πληθώρας ειδών χλωρίδας και πανίδας. Κι αυτό φυσικά σε παγκόσμιο και όχι μόνο εθνικό επίπεδο. Γιατί οι υγρότοποι κινδυνεύουν παντού στη γη και η δράση για τη διάσωση, προστασία και διαχείρισή τους είναι επιβεβλημένη.

ΥΓ1. Το 1996, το Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ε. υιοθέτησε την «Ανακοίνωση για τη συνετή χρήση και τη διατήρηση των υγροτόπων» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η ανακοίνωση αυτή δίνει μεγαλύτερη προσοχή στους υγρότοπους που βρίσκονται εκτός του Δικτύου NATURA 2000. Η έκτη Διάσκεψη της Σύμβασης Ραμσάρ στο Μπρίσμπεϊν της Αυστραλίας, υιοθέτησε ένα ολοκληρωμένο στρατηγικό σχέδιο για την εφαρμογή της Σύμβασης κατά την περίοδο 1997-2002.

ΥΓ2. Μεταξύ 1996 και 1998 αναπτύχθηκε ένα πενταετές έργο ύψους 15.5 εκατ. δολαρίων από το MetNet (που αντιπροσωπεύεται από τον Βιολογικό Σταθμό Tour du Valat) και το γαλλικό Conservatoire du littoral, για εργασία στις υγροτοπικές και παράκτιες ζώνες της Αιγύπτου, Αλβανίας, Λιβάνου, Μαρόκου και της Παλαιστινιακής Αρχής, το οποίο εγκρίθηκε από το ταμείο GEF το Μάη του 1997.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ ΚΡΗΤΗΣ

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Όνομα περιοχής: ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΛΜΥΡΟΥ ΚΑΙ ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ

Κωδικός περιοχής: GR4310001

Γεωγραφικό μήκος: 25° 01´

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 20´

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 100

Έκταση (ha): 700

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στη βόρεια παραλία της κεντρικής Κρήτης και περιλαμβάνει το φαράγγι και τον υγρότοπο του Αλμυρού. Το υγροτοπικό σύστημα του Αλμυρού αποτελείται από μια πηγή με σημαντική παροχή υφάλμυρου νερού, από ένα φράγμα που συλλέγει

το υφάλμυρο νερό της πηγής και από έναν ποταμό μόνιμης ροής, ο οποίος μεταφέρει το νερό που υπερχειλίζει σε απόσταση 1.100-1.200 m μέχρι τη θάλασσα. Στις εκβολές του ποταμού σχηματίζεται δέλτα. Η ακτή στα πλάγια της εκβολής είναι αμμώδης με λίγους αμμόλοφους. Στο παρελθόν, ανάμεσα στους δύο βραχίονες του δέλτα υπήρχε ένα έλος σε αρκετά καλή κατάσταση, το οποίο όμως σήμερα έχει αισθητά

περιοριστεί και υποβαθμισθεί λόγω της τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή. Στην παραλία του Αλμυρού λειτουργεί ο υδροηλεκτρικός υποσταθμός της ΔΕΗ Ηρακλείου, ο οποίος χρησιμοποιεί το νερό ενός κλάδου του ποταμού για την ψύξη των μηχανημάτων του. Πάνω από τον υγρότοπο του Αλμυρού, στην είσοδο του φαράγγιου, αναπτύσσεται μία συστάδα φοινίκων (*Phoenix theophrastii*).

Τύποι οικοτόπων: Εκβολές ποταμών, Ύφαλοι, Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες). Σκληρά oligομεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών *characees*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Ασβεστούχοι βάλτοι με *Cladium mariscus* και *Carex davalliana*, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Παρόχθια δάση - στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*). Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Φοινικοδάση του *Phoenix*.

Είδη φυτών: *Phoenix theophrastii*.

Είδη ζώων: *Mauremys caspica*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα - Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο:-

Σπουδαιότητα: Το υδρολογικό σύστημα του Αλμυρού (πηγή, έλος, ποτάμι και δέλτα) μαζί με το ομώνυμο φαράγγι αποτελούν τοποθεσία πολύ σημαντική για την Κρήτη εξαιτίας του περιορισμένου γενικά

αριθμού των επιφανειακών νερών στο νησί και της συγκέντρωσης μιας μεγάλης ποσότητας νερού κοντά στην πόλη του Ηρακλείου. Η περιοχή θεωρείται επίσης σημαντική, εξαιτίας της μεγάλης ποικιλότητας βιοτόπων σε μια μικρή σχετικά έκταση και της παρουσίας πολλών ενδημικών και σπάνιων ειδών της χλωρίδας (κυρίως χασμοφυτικών ειδών του φαραγγιού), καθώς και φοινίκων, όπως και της πλούσιας πανίδας ερπετών και αμφίβιων. Τέλος, είναι σημαντική για τα μεταναστευτικά πουλιά και για την αναπαραγωγή των παρυδάτιων ειδών.

Όνομα περιοχής: ΓΙΟΥΧΤΑΣ – ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Κωδικός περιοχής: GR4310002

Γεωγραφικό μήκος: 25° 08'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 14'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 400

Έκταση (ha): 600

Μήκος:-

Περιγραφή: Το νότιο μέρος της περιοχής είναι ένα βουνό, ο Γιούχτας, με πολύ απότομες πλαγιές. Τα πετρώματα που επικρατούν είναι ασβεστόλιθοι της σειράς Τρίπολης. Περιβάλλεται από εκτεταμένες καλλιέργειες αμπελιών και ελαιόδενδρων. Είναι ιδιαίτερα σημαντική αρχαιολογική περιοχή, στην οποία οι ανθρώπινες δραστηριότητες συνεχίζονται ακατάπαυστα από τη νεολιθική εποχή. Επικρατούν η μακκία και η φρυγανώδης βλάστηση, υπάρχουν όμως και συστάδες από κυπαρίσσια και πεύκα που προέρχονται από δενδροφυτεύσεις.

Στις δύο υψηλότερες κορυφές απαντούν ένας τηλεπικοινωνιακός αναμεταδότης και μία εκκλησία. Στο βόρειο-βορειοανατολικό τμήμα της περιοχής εντοπίζεται ένας χείμαρρος με σχετικά πλούσια παρόχθια βλάστηση. Στη βορειοανατολική πλευρά του βουνού υπάρχει επίσης ένα μικρό φαράγγι. Τα πετρώματα αυτών των περιοχών είναι νεογενή.

Τύποι οικοτόπων: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*). Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*).

Είδη φυτών:-

Είδη ζώων: *Mauremys caspica*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή χαρακτηρίζεται από μεγάλη βιοποικιλότητα και παρουσία πολλών ενδημικών ειδών της Ελλάδας και της Κρήτης. Ο Γιούχτας θεωρείται Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά (ΣΠΠ). λόγω της παρουσίας μιας αποικίας όρνιων (*Gyps fu1vus*). Προστατεύεται

επίσης ως "Αρχαιολογικός Τόπος" και "Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους".

Όνομα περιοχής: ΝΗΣΟΣ ΔΙΑ

Κωδικός περιοχής: GR4310003

Γεωγραφικό μήκος: 25° 13'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 27'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 100

Έκταση (ha): 1250

Μήκος:-

Περιγραφή: Η νήσος Δία βρίσκεται 14 km βόρεια του κόλπου του Ηρακλείου (μέγιστο μήκος πέντε χιλιόμετρα και μέγιστο πλάτος τρία χιλιόμετρα). Καλύπτεται σχεδόν ομοιόμορφα από σκληρόφυλλη βλάστηση με κυρίαρχο είδος το *Sarcopoterium spinosum*, ενώ αραιοί σχηματισμοί από *Pistacia lentiscus* καλύπτουν αρκετά σημεία στα δυτικά του νησιού. Τα τελευταία 50 χρόνια η υπερβόσκηση, από κατοικίδια κατσίκια στην αρχή, και άγριους αϊγαγρους (*Capra aegagrus cretica*) στη συνέχεια (εισήχθησαν μετά το 1955), έχει επιφέρει σημαντική υποβάθμιση στην υπάρχουσα βλάστηση. Τα τελευταία πέντε χρόνια υπήρξαν σοβαρές προσπάθειες από τη Διεύθυνση Δασών του νομού Ηρακλείου να απομακρύνει τους άγριους και υβριδισμένους αϊγαγρους, με σκοπό την ανάκαμψη της βλάστησης και την επανεισαγωγή καθαρόαιμων ζώων.

Τύποι οικοτόπων: Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: *Monachus monachus*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα - Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: ελεγχόμενη κυνηγετική περιοχή.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η νήσος Δία αποτελεί σημαντικό βιότοπο ενδημικών φυτικών ειδών, καθώς και φυτών με περιορισμένη εξάπλωση στο νότιο Αιγαίο. Μέχρι στιγμής έχουν περιγραφεί δύο στενοενδημικά φυτά αποκλειστικά της Δίας, ενώ αναμένεται μεγαλύτερος ο τελικός αριθμός τους. Τα αγριοκούνελα του νησιού ανήκουν στο ενδημικό υποείδος *Oryctolagus cuniculus cnoassicus*, ενώ διαπιστωμένη είναι και η ύπαρξη πληθυσμών της ενδημικής σαύρας *Podarcis erhardii schieberi*. Το νησί αποτελεί επίσης έναν από τους σπουδαιότερους βιοτόπους (και περιοχή φωλιάσματος) στο Αιγαίο του γερακιού *Falco eleonora*. Η μεσογειακή φώκια παρατηρείται συχνά γύρω από το νησί.

Όνομα περιοχής: ΔΥΤΙΚΑ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ (ΑΠΟ ΑΓΙΟΦΑΡΑΓΓΟ ΩΣ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΥΡΓΟ)

Κωδικός περιοχής: GR4310004

Γεωγραφικό μήκος: 24° 46'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 01'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 50

Έκταση (ha): 3700

Μήκος:-

Περιγραφή: Η περιοχή αποτελείται από δύο κυρίως τμήματα. Το πρώτο είναι βραχώδες με κρημνούς και φαράγγια. Το δεύτερο περικλείει μια αμμώδη παραλία, όπου ωοτοκεί η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*, καθώς και την εκβολή του ποταμού Γεροπόταμου. Η περιοχή φθάνει ως τον Κόκκινο Πύργο, περιλαμβάνοντας τα δύο τρίτα της ακτογραμμής του κόλπου της Μεσσαράς. Τα φαράγγια παρουσιάζουν συνεχείς αλλαγές τοπίου, ιδιαίτερα το Αγιοφάραγγο. Υπάρχει μεγάλη ποικιλότητα μικρών φυτοκοινωνιών. Ανάμεσά τους αναπτύσσονται συστάδες με *Nerium oleander*, μια μικρή συστάδα *Phoenix theophrastii* στην περιοχή του Μάρτσαλου, ένα μικρό δάσος με *Juniperus phoenicea*, μακκία *Oleo-Cetatonion (matorral)* και φρύγανα.

Τύποι οικοτόπων: Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium spp.*), Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική

ροή. Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Olea* και *Ceratonia*. Φοινικοδάση του *Phoenix*.

Είδη φυτών:-

Είδη ζώων: *Mauremys caspica*, *Caretta caretta*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

-Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο:-

Σπουδαιότητα: Τα φαράγγια έχουν σπουδαία αισθητική αξία και παρουσιάζουν εναλλαγή τοπίων, με μεγάλη ποικιλότητα φυτών και ζώων. Η χλωρίδα συνίσταται από πολλά ενδημικά είδη, όπως το *Limonium creticum*, το οποίο είναι τοπικό ενδημικό. Στην αμμώδη παραλία ωτοκεί η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*, καθιστώντας την περιοχή μια από τις τρεις σημαντικότερες για το είδος στην Ελλάδα. Η πανίδα περιλαμβάνει επίσης άλλα αμφίβια και ερπετά, καθώς και θηλαστικά προστατευόμενα από τη Συνθήκη της Βέρνης. Υπάρχουν επίσης ενδημικά ασπόνδυλα, ορισμένα από τα οποία είναι τοπικά ενδημικά.

Όνομα περιοχής: ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΑ (ΚΟΦΙΝΑΣ)

Κωδικός περιοχής: GR4310005

Γεωγραφικό μήκος: 25° 06'

Γεωγραφικό πλάτος: 34° 58'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 400

Έκταση (ha): 15.400

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει την ανατολική έκταση του ορεινού όγκου των Αστερουσίων στη νότια Κρήτη. Η θαλάσσια έκταση καλύπτει λιγότερο από το 1% της περιοχής. Το όρος Κόφινας (1.231 m) είναι ένα γυμνό τραχύ βουνό. Σε ορισμένες εκτάσεις οι πλαγιές καλύπτονται από πρωτοπόρο βλάστηση με *Sedum* spp. Στις νότιες πλαγιές του υπάρχουν δάση με *Pinus brutia* και μικρές κηλίδες με *Cupressus sempervirens*. Ο βλαστητικός τύπος που επικρατεί είναι τα φρύγανα. Υπάρχουν πολλές περιοχές στις οποίες είναι έντονη η υπερβόσκηση από πρόβατα και κατσίκες. Η περιοχή περιλαμβάνει επίσης ρέματα διαλείπουσας ροής (χειμαρρους) έως το σημείο της εκβολής τους στη θάλασσα. Υπάρχουν σπηλιές στα νότια Αστερούσια, ορισμένες από τις οποίες είναι πολύ σημαντικές από αρχαιολογική άποψη. Η ακτογραμμή είναι βραχώδης και παρουσιάζει κόλπους, μικρά ακρωτήρια και πολυάριθμες σπηλιές. Αξίζει να αναφερθεί ότι υπάρχει μια μικρή λόχμη με *Phoenix theophrastii* στη μονή του Αγίου Νικήτα (κοντά στον Αχεντριά). Τα θαλάσσια ενδιαιτήματα, τα λιβάδια ποσειδώνιας και οι ύφαλοι είναι σε εξαιρετική κατάσταση.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium spp.*), Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (Euphorbiato-Verbascion), Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, θαλάσσια σπήλαια εξοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, Δάση κυπάρισσου (Acero-Cupression), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea), Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Φοινικοδάση τον Phoenix, Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*, *Phoenix theophrastii*.

Είδη ζώων: *Monachus monachus*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα
- Πανίδα.

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο:-
- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η σημασία της περιοχής συνίσταται στα ενδημικά και προστατευόμενα φυτικά είδη, στις θέσεις φωλιάσματος που παρέχει το βουνό Κόφινας στα μεγάλα αρπακτικά πουλιά, στην παρουσία της μεσογειακής φώκιας στις θαλάσσιες σπηλιές, στα ενδιαφέροντα

ενδημικά σαλιγκάρια, εννιά από τα οποία είναι ενδημικά της Κρήτης, ενώ το *Albinaria terebra* είναι ενδημικό στα Αστερούσια, στην αρχαιολογική της αξία (η όλη περιοχή περιλαμβάνει πολύ ενδιαφέρουσες σπηλιές με προϊστορικά υπολείμματα, αρχαιολογικά ευρήματα και τέμπλα, βυζαντινά μοναστήρια κ.λ.π.) και στην αισθητική της αξία που οφείλεται στη μορφολογία της.

Όνομα περιοχής: ΔΙΚΤΗ: ΟΜΑΛΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ (ΣΥΜΗ – ΟΜΑΛΟΣ)

Κωδικός περιοχής: GR4310006

Γεωγραφικό μήκος: 25° 26'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 03'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 900

Έκταση (ha): 3.400

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή είναι ορεινή, εντοπίζεται στη νότια κεντρική Κρήτη και καλύπτει μέρος του ορεινού όγκου της νότιας Δίκτης στον νομό Ηρακλείου. Ορίζεται από το οροπέδιο του Ομαλού και το ρέμα Έργανας στον βορρά και σταματά (κατεβαίνοντας) σε υψόμετρα 700 ως 800 m στον νότο, περιλαμβάνοντας τις νοτιοανατολικές κορυφές και πλαγιές (Τουρλού, Κυνηγού, Γρασπιάσματα κ.λ.π.) των βουνών της Δίκτης, την έκταση του Άνω Βιάννου στα νότια και τη Σύμη στα νοτιοανατολικά. Οι πηγές και τα μικρά ρέματα διαλείπουσας ροής είναι διασπαρμένα σ' όλη την περιοχή με παρόχθιους σχηματισμούς κατά μήκος των διαδρομών του νερού από *Platanus orientalis* και *Nerium oleander*. Υπάρχουν επίσης εποχικά λιμνάζοντα νερά στον Ομαλό

Βιάννου. Η βλάστηση στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής είναι τυπική των κρητικών ασβεστολιθικών κρημνών και βράχων με σχηματισμούς φρυγάνων και μακκίας (*Quercus coccifera*). Ακόμη απαντούν γυμνοί βράχοι και σπηλιές. Σε κάποιες εκτάσεις οι πλαγιές είναι καλύμμένες από πρωτοπόρο βλάστηση με *Sedum* spp. Τέλος υπάρχουν δάση με *Pinus brutia* στις νότιες πλαγιές και κυπαρισσοδάση (*Acer-Cupression*), πάνω από τα 800 m.

Τύποι οικοτόπων: Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Ορεινά και Μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουργαρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Στεπόμορφοι, βραχώδεις ανωδασικοί λειμώνες, Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση κυπάρισσου (*Acer-Cupression*), Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*.

Είδη ζώων: *Elaphe situ*1α.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή έχει μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία εξαιτίας της ύπαρξης ενός φάσματος τύπων οικοτόπων, με βλάστηση σε καλή κατάσταση κατά το πλείστον. Η χλωρίδα και η πανίδα αυτών των βιοτόπων περιέχει τυπικά ενδημικά και επιπλέον τοπικά ενδημικά είδη της Κρήτης.

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Όνομα περιοχής: ΜΙΛΑΤΟΣ (ΜΕΧΡΙ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ)

Κωδικός περιοχής: GR4320001

Γεωγραφικό μήκος: 25° 39'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 19'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 80

Έκταση (ha): 4.400

Μήκος:-

Περιγραφή: Η περιοχή είναι ένας τόπος με πολλούς βραχώδεις λόφους και θαλάσσιους γκρεμούς. Υπάρχουν επίσης σημαντικές σπηλιές με ζωολογικό ενδιαφέρον. Το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης καλύπτεται με φρυγανική βλάστηση. Εκτός των φρυγανικών εκτάσεων και των εκτάσεων με τους κρημνούς, υπάρχουν επίσης μακκία βλάστηση Oleo-Ceratonion και περιοχές με *Quercus coccifera*. Οι πρηνώνες είναι βοσκημένοι και χαμηλοί (μέχρι ένα μέτρο υποβαθμισμένοι σχηματισμοί *Quercus coccifera*). Σε κάποιες εκτάσεις υπάρχει πρωτοπόρος βλάστηση με *Sedum* spp.

Τύποι οικοτόπων: Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.). Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (garrigues). Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Παρόχθια δάση-

στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea), Δάση με Olea και Ceratonia.

Είδη φυτών:-

Είδη ζώων: Rhinolophus mehelyi. Rhinolophus hipposideros, Rhinolophus ferum-equinum.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα
- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.
- Διεθνές επίπεδο:-

Σπουδαιότητα: Δύο από τα κύρια γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, οι βραχώδεις κρημνοί και οι σπηλιές της περιοχής, συνιστούν τη βάση του ενδιαφέροντός της. Η χλωρίδα των κρημνών περιλαμβάνει πολλά είδη ορισμένα από τα οποία είναι ενδημικά. Η πανίδα, ιδιαίτερα των ασπόνδυλων, τόσο των κρημνών όσο και των σπηλαίων είναι πλούσια σε ενδημικά και στενοενδημικά είδη. Στις σπηλιές υπάρχουν επίσης χειρόπτερα (νυχτερίδες).

Όνομα περιοχής: ΔΙΚΤΗ: ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ, ΚΑΘΑΡΟ, ΣΕΛΕΝΑ, ΚΡΑΣΙ, ΣΕΛΕΚΑΝΟΣ

Κωδικός περιοχής: GR4320002

Γεωγραφικό μήκος: 25^ο 30'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 08'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 1.000

Έκταση (ha): 32.050

Μήκος:-

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της κεντρικής Κρήτης. Χαρακτηρίζεται από μία οροσειρά που αποτελείται από τη Δίκτη (2.148 m), το Σελέκανο, το Καθαρό και τη Σελένα, που περικλείουν το μεγαλύτερο οροπέδιο της Κρήτης, το Λασίθι (800 m). Οι δολίνες παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον. Οι υγρές, χαρακτηρίζονται από αραιή βλάστηση και κοινά ετήσια φυτά, ενώ οι ξηρές, στα ασβεστογενή όρη, από πυκνή βλάστηση. Στη Δίκτη ειδικότερα, οι ξηρές δολίνες χαρακτηρίζονται από το *Polygonum idaem*, προσαρμοσμένο σ' αυτούς τους οικοτόπους, που απαντά επίσης και στον Ψηλορείτη. Το οροπέδιο καλλιεργείται και ένα μικρό μέρος της περιοχής έχει αμπελώνες.

Τύποι οικοτόπων: Μεσογειακά εποχικά τέλματα Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Ορεινά και μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους. Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus*, Διάσπαρτοι υποβαυμισμένοι πουργαρότοποι (garrigues), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbiaeto-*

Verbascion), Στεπόμορφοι, βραχώδεις ανωδασικοί λειμώνες, Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση κυπάρισσου (Acero-Cupression), Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Quercus brachyphylla* στην Κρήτη, Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Δάση με *Quercus ilex*, Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Zelkova abelicea*, *Convolvulus argyrothamnos*, *Origanum dictamnus*, *Cephalanthera cucullata*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η οικολογική σημασία και αξία της περιοχής οφείλονται στη μεγάλη ποικιλία οικοτόπων, οι περισσότεροι καλά διατηρημένοι, στη χλωρίδα της, που είναι ιδιαίτερα πλούσια σε κοινά αλλά και σε σπάνια και τρωτά ενδημικά είδη, τα περισσότερα της Κρήτης (πάνω από 50), στην πανίδα της, παρ' ότι χρειάζεται περισσότερη

εξερεύνηση, στο οροπέδιο Λασιθίου που έχει ένα παλιό ενετικό στραγγιστικό σύστημα καναλιών. όπως και εκατοντάδες αιολικά πηγάδια, στις αμπελοκαλλιέργειες στις πλαγιές του Σελέκανου που γίνονται με παλιές παραδοσιακές ποικιλίες αμπελιού. στην ύπαρξη πολλών σπηλιών με ενδημική πανίδα και στα σημαντικά απολιθώματα με μεγάλη επιστημονική αξία που βρέθηκαν στο Καθαρό.

Όνομα περιοχής: ΝΗΣΟΣ ΧΡΥΣΗ

Κωδικός περιοχής: GR4320003

Γεωγραφικό μήκος: 25° 42'

Γεωγραφικό πλάτος: 34° 51'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 5

Έκταση (ha): 700

Μήκος:-

Περιγραφή: Το νησί της Χρυσής έχει αβαθείς κόλπους και αμμώδεις ακτές με κελύφη οστράκων. Η θαλάσσια έκταση καλύπτει 22% της περιοχής. Η χαρακτηριστική βλάστηση των αμμοθινών είναι υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus* ssp. *macrocarpa*. Ένα μεγάλο μέρος του νησιού καλύπτεται με μακκία *J. oxycedrus* και με μικτό δάσος *J. oxycedrus* ssp. *macrocarpa* και *J. phoenicea*. Το Μικρονήσι είναι βραχώδες υπερβοσκημένο νησί.

Τύποι οικοτόπων: Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι, Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές

θίνες), Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus spp.*), Διαπλάσεις αρκεύθων, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*.

Είδη φυτών:-

Είδη ζώων: *Monachus monachus*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και

Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο:-

Σπουδαιότητα: Η Χρυσή είναι μία από τις πολύ λίγες περιοχές στην Ελλάδα, όπου βρίσκεται σε αμμοθίνες σπάνια μακκία με *Juniperus oxycedrus ssp. macrocarpa*. Το μικτό δάσος με *J. oxycedrus ssp. macrocarpa* και *J. phoenicea* δεν είναι πολύ κοινό στην Ελλάδα. Οι αμμώδεις ακτές με τα μικρά κελύφη, συνιστούν ένα από τα αξιοπερίεργα χαρακτηριστικά της. Συνολικά είναι μια περιοχή με μεγάλη αισθητική αξία, χαρακτηρισμένη ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Περιλαμβάνει ένα σπάνιο συνδυασμό οικοσυστημάτων, που αποτελούν βιοτόπους για αρκετά ενδημικά είδη.

Όνομα περιοχής: ΜΟΝΗ ΚΑΨΑ (ΦΑΡΑΓΓΙ ΚΑΨΑ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΗ)

Κωδικός περιοχής: GR4320004

Γεωγραφικό μήκος: 26° 03'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 02'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 300

Έκταση (ha): 1250

Μήκος:-

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στο ΝΑ τμήμα της Κρήτης, περίπου 35 km ανατολικά της Ιεράπετρας. Περιλαμβάνει ένα μικρό φαράγγι μήκους τριών χιλιομέτρων, το οποίο έχει το ίδιο όνομα με το μοναστήρι που βρίσκεται εσωτερικά στο φαράγγι. Στην έξοδο του φαραγγιού προς τη θάλασσα υπάρχει μία μικρή αμμώδης παραλία με αμμοθίνες. Η περιοχή περιλαμβάνει γκρεμούς, χάσματα και βράχια. Υπάρχουν επίσης φρύγανα σε καλή κατάσταση. Το θαλάσσιο μέρος καλύπτει λιγότερο από το 1% της συνολικής έκτασης της περιοχής.

Τύποι οικοτόπων: Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.). Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*).

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: -

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα - Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η περιοχή έχει μεγάλη αισθητική αξία. Παρουσιάζει επίσης μεγάλο χλωριδικό ενδιαφέρον (περιλαμβάνει 14 ενδημικά και τοπικά ενδημικά είδη καθώς και σπάνια) που οφείλεται στη γεωμορφολογία της.

Όνομα περιοχής: ΌΡΟΣ ΘΡΥΠΤΗΣ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΗ

Κωδικός περιοχής: GR4320005

Γεωγραφικό μήκος: 25° 52'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 05'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 750

Έκταση (ha): 8550

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται μεταξύ Ιεράπετρας και Σητείας. Περιλαμβάνει την παράλια περιοχή του Θόλου και την οροσειρά της Θρύπτης. Το φαράγγι του Χα είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά φαράγγια της Κρήτης. Οι υγρές δολίνες χαρακτηρίζονται από περιορισμένη βλάστηση ετήσιων φυτών που αν και είναι κοινά σε άλλα

μέρη εν τούτοις στην Κρήτη είναι σπάνια, ενώ οι ξηρές δολίνες χαρακτηρίζονται από πυκνή βλάστηση και, στο Αφέντης Καβούσι, από την ύπαρξη του *Polygonum idaeum*, χαρακτηριστικό των συγκεκριμένων οικοτόπων και περιορισμένο στον Ψηλορείτη και στη Δίκτη. Σημαντικοί θεωρούνται και οι δολομίτες κοντά στην κορυφή Αφέντης και οι ασβεστόλιθοι στην υπόλοιπη περιοχή. Στο νότιο μέρος της περιοχής υπάρχουν μικρές κοιλάδες με πηγές και ποτάμια συνεχούς ροής με υδροχαρή βλάστηση.

Τύποι οικοτόπων: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*.

Είδη ζώων: *Myotis myotis*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή έχει μεγάλη αισθητική αξία, κυρίως οι νότιες πλαγιές της. Το σπήλαιο "Θερίοσπηλιος" είναι ιδιαίτερα σημαντικό, επειδή σε αυτό συναντώνται πολλά ενδημικά ασπόνδυλα και μία σχετικά μεγάλη αποικία της νυχτερίδας *Myotis myotis*. Οι κορυφές της οροσειράς είναι πολύ σημαντικές για την ορνιθοπανίδα της Κρήτης. Η χλωρίδα της είναι πλούσια σε κοινά και ενδημικά είδη, τόσο της περιοχής όσο και του νησιού. Η πανίδα είναι επίσης πλούσια σε ενδημικά ασπόνδυλα. Οι πληθυσμοί των θηλαστικών στην περιοχή είναι σε εξαιρετική κατάσταση. Τέλος, υπάρχει ποικιλία από καλά διατηρημένους τύπους οικοτόπων, οι οποίοι δεν έχουν εύκολη πρόσβαση. Το πευκοδάσος είναι ένα από τα λίγα στην Κρήτη. Έχει καεί δύο φορές (πριν 12 και πριν 2 χρόνια) και μέχρι στιγμής δεν έχει παρατηρηθεί ικανοποιητική αναγέννηση.

**Όνομα περιοχής: ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΚΡΟ ΚΡΗΤΗΣ:
ΔΙΟΝΥΣΑΔΕΣ, ΕΛΑΣΑ ΚΑΙ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΣΙΔΕΡΟ (ΑΚΡΑ
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ – ΒΑΪ – ΑΚΡΑ ΠΛΑΚΑ)**

Κωδικός περιοχής: GR4320006

Γεωγραφικό μήκος: 26^α14´

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 14´

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 150

Έκταση (ha): 9630

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει το ΒΑ άκρο της Κρήτης, τη χερσόνησο Σίδερο και τα κοντινά της νησιά, Διονυσάδες και Ελάσα. Η βλάστηση είναι κυρίως φρύγανα, ενώ στις κοιλάδες διατηρούνται ακόμη υποβαθμισμένα μακκί. Το μοναδικό φοινικόδασος με *Phoenix Theophrastii* της Ευρώπης υπάρχει στο Βάι. Στην περιοχή συναντώνται ρέματα τα οποία ξηραίνονται το καλοκαίρι, ρεματιές με χαρακτηριστική βλάστηση και αρκετά υδρόβια ασπόνδυλα. Υπάρχουν 2-3 χωριά σε όλη την τοποθεσία. Οι περιοχές γύρω από τα χωριά καλλιεργούνται: ενώ υπάρχουν και θερμοκήπια με μπανάνες. Στα ανατολικά παράλια, μπροστά από το φοινικόδασος, σχηματίζονται αμμοθίνες. Στα δυτικά παράλια αναπτύσσονται λιβάδια *Posidonia*. Στην ίδια περιοχή έχουν παρατηρηθεί κοπάδια δελφινιών (*Tursiops truncatus*). Στην άκρη της χερσονήσου υπάρχει στρατιωτική βάση. Τα νησάκια Διονυσάδες και Ελάσα είναι ακατοίκητα. Η βλάστηση στα νησάκια αυτά είναι φρύγανα ενώ κοντά στη θάλασσα απαντούν αλόφυτα.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι. Ύφαλοι. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.). Μονοετής βλάστηση με *Salicornia* και άλλα είδη των λασπωδών και αμμωδών ζωνών. Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*). Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες). Κοιλότητες μεταξύ των θινών με κλίνες καλαμιών και βούρλων, Μεσογειακά εποχικά τέλματα. Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν

γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea), Φοινικοδάση του Phoenix.

Είδη φυτών: *Silene hohmannii*, *Phoenix theophrastii*.

Είδη ζώων: *Tursiops truncatus*, *Monachus monachus*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων, αισθητικό δάσος.

- Διεθνές επίπεδο: περιοχή Σύμβασης Βαρκελώνης, ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερο χλωριδικό και πανιδολογικό ενδιαφέρον, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο περιβάλλον. Το φοινικόδασος είναι μοναδικό, ιδιαίτερα σημαντικό και έχει ήδη χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό Δάσος" (979/85)

Όνομα περιοχής: ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΚΡΟ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΒΑΛΛΟΙ

Κωδικός περιοχής: GR4320007

Γεωγραφικό μήκος: 26^ο 14'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 04'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 330

Έκταση (ha): 10700

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει το νοτιοανατολικό άκρο της Κρήτης, την περιοχή νότια του χωριού Ανδραβάστοι και τις νησίδες Καβάλλοι. Η βλάστηση είναι κυρίως φρύγανα. Η μακκία βλάστηση είναι πολύ περιορισμένη και συναντάται κυρίως στις ρεματιές. Η ιδιαιτερότητα της περιοχής έγκειται στο γεγονός ότι, παρ' όλο που είναι η πιο ξηρή και θερμή περιοχή της Ευρώπης, υπάρχουν πάρα πολλές πηγές με καλή παροχή νερού. Στην περιοχή συναντώνται αρκετά ρυάκια και ρεματιές με χαρακτηριστική βλάστηση: *Nerium oleander*, *Platanus orientalis* κ.λπ. και αρκετά υδρόβια ασπρόνδυλα. Υπάρχουν επίσης αρκετά φαράγγια με χασμόφυτα. Οι λίγοι κάτοικοι στα σχεδόν έρημα χωριά της περιοχής, με εξαίρεση τη Ζάκρο, ασχολούνται με τις καλλιέργειες, κυρίως ελιάς, και την κτηνοτροφία. Στην παραλία του οικισμού Ξερόκαμπος υπάρχει αλυκή, περίπου 130 ha. Δυτικά του χωριού υπάρχουν μικρής έκτασης αμμοθίνες. Οι νησίδες Καβάλλοι είναι δύο πολύ μικρά απότομα νησάκια, πολύ κοντά στα παράλια της Κρήτης.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Ύφαλοι. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.). Μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*). Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες). Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*).

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: -

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η περιοχή έχει ελάχιστα ερευνηθεί. Όμως θεωρείται αρκετά σημαντική. Η βλάστηση, ιδιαίτερα στα φαράγγια είναι ενδιαφέρουσα και η χλωρίδα περιλαμβάνει ενδημικά και σπάνια φυτά. Δεν υπάρχουν επιστημονικές αναφορές για τα σπονδυλόζωα της τοποθεσίας. Είναι γνωστό όμως ότι οι πληθυσμοί των ερπετών, θηλαστικών και πτηνών δεν είναι αμελητέοι ή χωρίς σπουδαιότητα. Τα μακκί με *Quercus coccifera*, τα οποία είναι πολύ σπάνια και συναντώνται μόνο σε μικρές συστάδες, κυρίως λόγω βόσκησης και πυρκαγιών, θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής, καθώς οι οργανισμοί (ζώα, φυτά) που ζουν σε αυτά είναι σημαντικοί. Στα νότια παράλια υπάρχουν χαρακτηριστικά φυτά των αμμοθινών. Κοντά στο χωριό Κάτω Ζάκρος υπάρχουν μινωικά ευρήματα καθώς και σημαντικά και μοναδικά ευρήματα πλειστοκαινικών απολιθωμάτων, κυρίως σπονδυλόζωων.

Όνομα περιοχής: ΝΗΣΟΣ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ

Κωδικός περιοχής: GR4320008

Γεωγραφικό μήκος: 26° 08'

Γεωγραφικό πλάτος: 34° 56'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 0

Έκταση (ha): 700

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει τη νήσο Κουφονήσι και τα μικρά νησάκια στα βόρεια (Στρογγυλή, Μακρουλή και Μάρμαρος) και νότιά της (Τράχηλος). Το θαλάσσιο μέρος καλύπτει 60% της περιοχής. Το Κουφονήσι είναι ένα μικρό νησί με ξηρό και θερμό κλίμα. Το γεγονός αυτό καθίσταται εμφανές από το εμμένον βορειοαφρικανικό ερημόφιλο χλωριδικό στοιχείο και τη στεπώδη βλάστηση που παρατηρείται, με την τυπική παρουσία του πολυετούς αγρωστώδους *Lygeum spartum*, καθώς επίσης και του *Erodium crassifolium*. Υπάρχουν και αμμώδεις και βραχώδεις ακτές. Το θαλάσσιο μέρος της περιοχής είναι πολύ αντιπροσωπευτικό και καλά διατηρημένο και περιλαμβάνει θαλάσσιες σπηλιές, ύφαλους και λιβάδια ποσειδώνιας. Δεν υπάρχουν μόνιμοι κάτοικοι στο νησί. Κατά το καλοκαίρι επισκέπτονται το νησί παραθεριστές, αλλά οι τουριστικές δραστηριότητες δεν είναι έντονες.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας, Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemetalia fruticosae*), Γυψούχες στέπες (*Gypsophiletalia*), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila*

arenaria (λευκές θίνες), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: *Monachus monachus*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η ποιότητα αυτής της περιοχής σχετίζεται με τη γεωγραφική θέση και την εξαιρετική κατάσταση των ενδιαιτημάτων της. Από βοτανική άποψη τόσο η χλωρίδα όσο και η βλάστηση είναι ενδιαφέρουσες, καθώς χαρακτηρίζονται από το εμμέμον βορειοαφρικανικό στοιχείο, το οποίο πρέπει να έχει εκλείψει από την Κρήτη. Υπάρχουν ενδημικά φυτά και φυτά στο βόρειο άκρο της κατανομής τους, όπως τα *Zygophyllum album*, *Helianthemum stipulatum* και *Astragalus peregrinus* spp. *peregrinus*, τα οποία έχουν στο Κουφονήσι τους μοναδικούς, στην περιοχή της Κρήτης ή της Ελλάδας, γνωστούς πληθυσμούς τους. Τα θαλάσσια ενδιαιτήματα είναι πολύ σημαντικά. Τέλος, η περιοχή συνδυάζει το βιολογικό με το αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Υπάρχει ένα αρχαίο θέατρο και η αρχαιολογική αξία του νησιού θεωρείται μεγάλη, αν και δεν έχει ακόμη πλήρως ερευνηθεί.

Όνομα περιοχής; ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΔΑΣΟΣ ΒΑΙ

Κωδικός περιοχής: GR4320009

Γεωγραφικό μήκος: 26° 15'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 15'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 2

Έκταση (ha): 20

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει το φοινικόδασος της Κρήτης που έχει ήδη χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό Δάσος". Είναι η πιο μεγάλη έκταση φοινίκων που υπάρχει τόσο στην Κρήτη όσο και στις άλλες περιοχές (περίπου 10). Υπάρχουν εμφανίσεις συστάδων ή λίγων ατόμων και όχι δάσους. Βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της Κρήτης δίπλα στη θάλασσα, λίγο βορειότερα από το χωριό Παλαίικαστρο. Το φοινικόδασος του Βάι είναι περιφραγμένο. Στην περιφραγμένη περιοχή υπάρχει μία μικρή πηγή και ένα μικρό ρυάκι με *Nerium oleander* στην κοίτη του. Στο ανατολικό του άκρο, προς την παραλία υπάρχουν αμμοθίνες όπου αναπτύσσεται καλά ο φοίνικας. Γενικώς, η αναγέννηση του φοίνικα σε όλη την έκταση του δάσους μπορεί να θεωρηθεί καλή.

Τύποι οικοτόπων: Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Φοινικοδάση του *Phoenix*.

Είδη φυτών: *Phoenix theophrastii*.

Είδη ζώων: -

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: αισθητικό δάσος.

- Διεθνές επίπεδο: περιοχή Σύμβασης Βαρκελώνης

Σπουδαιότητα: Η τοποθεσία αυτή είναι πολύ σημαντική για όλη την Ευρώπη λόγω της μοναδικότητάς της. Πουθενά αλλού στην Ευρώπη δεν υπάρχει δάσος με *Phoenix theophrastii*. Το είδος αυτό είναι ένα από τα δύο μη επιγενή είδη φοινίκων της Ευρώπης (το άλλο βρίσκεται στα Κανάρια Νησιά). Το δάσος του Βάι είναι το μεγαλύτερο δάσος φοινίκων στην Ελλάδα και ίσως και στην Ευρώπη. Μεμονωμένα άτομα *Phoenix theophrastii* έχουν βρεθεί και στη νοτιοδυτική Τουρκία.

ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Όνομα περιοχής: ΦΑΡΑΓΓΙ ΠΕΤΡΕ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ ΕΩΣ ΠΑΡΑΛΙΑ ΖΟΥΡΙΔΑ

Κωδικός περιοχής: GR4330001

Γεωγραφικό μήκος: 24° 24'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 21'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 50

Έκταση (ha): 4000

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει το χαμηλό μέρος του φαραγγιού του Πετρέ (μέγιστο υψόμετρο 120 ιη), διαμέσου του οποίου ρέει ο ποταμός Πετρέ, καθώς και τις ακτές από Πετρέ έως Ζουρίδα. Το θαλάσσιο μέρος καλύπτει περίπου 4% της

έκτασής της. Η περιοχή περιορίζεται σε χαμηλό υψόμετρο και είναι πλούσια σε σπηλιές και χειμάρρους. Η επικρατούσα βλάστηση κατά μήκος των όχθων είναι πλατάνια (*Platanus orientalis*), ιτιές (*Salix alba*), πικροδάφνες (*Nerium oleander*) και λυγαριές (*Vitex agnus-castus*). Σε ορισμένες τοποθεσίες επικρατούν δύο επιγενή είδη, η *Asclepias fruticosa* ή το καλάμι (*Arundo donax*). Στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής πάντως, επικρατούν τα φρύγανα. Η ακτή περιλαμβάνει ένα αμμώδες μέρος, όπου ο ποταμός Πετρέ εκβάλλει στη θάλασσα

και ένα βραχώδες, με τυπική βλάστηση παράκτιων κρημνών. Στο δέλτα του Πετρέ υπάρχει ένα λιβάδι με αλοφυτική βλάστηση (*Juncus maritimus*). Στη θαλάσσια έκταση (η οποία καλύπτει μία ζώνη καθοριζόμενη από την ισοβαθή των 50 m) εντοπίζονται ύφαλοι και λιβάδια ποσειδώνιας.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*), Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Η επιπλέουσα βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Quercus macrolepis*.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: *Mauremys caspica*, *Caretta caretta*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η οικολογική σημασία της περιοχής οφείλεται στον υγρότοπο του Πετρέ, στα πολυάριθμα ρυάκια, στην ύπαρξη πολλών σπηλαίων και στους θαλάσσιους και παράκτιους τύπους οικοτόπων που διατηρούνται σε καλή έως άριστη κατάσταση. Η οικολογική σημασία συνδυάζεται με την αρχαιολογική. Αξίζει να αναφερθεί η σπηλιά του Γερανίου και η ιδιαίτερης αισθητικής αξίας περιοχή Πρινές. Ο υγρότοπος του Πετρέ θεωρείται σημαντικός για την ορνιθοπανίδα. Η πανίδα των ασπόνδυλων είναι ενδιαφέρουσα, με ενδημικά και στενοενδημικά είδη.

Όνομα περιοχής: ΟΡΟΣ ΚΕΔΡΟΣ

Κωδικός περιοχής: GR4330002

Γεωγραφικό μήκος: 24^ο 35'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 10'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 1000

Έκταση (ha): 4500

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στα νοτιοδυτικά του Ψηλορείτη (Ίδη) και περιλαμβάνει σχεδόν αποκλειστικά το όρος Κέδρος. Αποτελεί στην πραγματικότητα έναν κώνο με την ψηλότερη κορυφή στα 1.776 m. Περιστοιχίζεται από 15 μικρά χωριά, σε υψόμετρα 400 μέχρι 600 m.

ενώ δεν υπάρχουν άλλοι μικρότεροι ή μεγαλύτεροι οικισμοί πάνω από τη ζώνη αυτή. Το γεωλογικό υπόστρωμα είναι ασβεστολιθικό. Η γενικότερη χλωριδική εικόνα του βουνού έχει ως εξής: κοντοί ξηροί θάμνοι, φρύγανα και απουσία δενδρωδών μορφών. Φαράγγια και γυμνές βραχώδεις πλαγιές χαρακτηρίζουν το συνολικό τοπίο, ενώ ένα ορεινό μονοπάτι, χαρακτηριζόμενο ως E4, διασχίζει την περιοχή φθάνοντας σε πολλά από τα υψηλότερα σημεία της.

Τύποι οικοτόπων: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Ορεινά και μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουργαρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους.

Είδη φυτών: *Zelkova abelicea*.

Είδη ζώων: *Mauremys caspica*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η οικολογική σημασία του όρους, στενά συνδεδεμένη με τη γεωμορφολογία του, απορρέει κυρίως από τα ενδημικά ή σπάνια χλωριδικά στοιχεία του (χασμόφυτα τα περισσότερα) και τις ιδανικές συνθήκες που παρέχει το απότομο γεωλογικό προφίλ του βουνού στο

φώλιασμα πολλών αρπακτικών πουλιών. Μεγάλα αρπακτικά όπως ο *Gyps fulvus* και ο *Hieraetus fasciatus* φωλιάζουν στο βουνό, ενώ αρκετές ενδείξεις υπάρχουν και για την παρουσία του σπάνιου *Gypaetus barbatus*.

Όνομα περιοχής: ΚΟΥΡΤΑΛΙΩΤΙΚΟ ΦΑΡΑΓΓΙ – ΜΟΝΗ ΠΡΕΒΕΛΗ – ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Κωδικός περιοχής: GR4330003

Γεωγραφικό μήκος: 24° 28'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 10'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 300

Έκταση (ha): 3425

Μήκος: -

Περιγραφή: Η τοποθεσία, στα νότια της κεντρικής Κρήτης, περιλαμβάνει το φαράγγι και την ευρύτερη περιοχή του Κουρταλιώτη, ενός στενού ποταμού μόνιμης ροής με χαλικώδη και πετρώδη κοίτη.

Ο ποταμός αυτός αφού διασχίσει το φαράγγι καταλήγει σε μια μικρή λίμνη υφάλμυρου νερού, 10 m πριν από τη θάλασσα, στη μέση μιας αμμώδους παραλίας, βάθους 60-70 cm και μήκους 250 m περίπου. Στο κέντρο του φαραγγιού, σε ένα μικρό φράγμα συγκεντρώνεται το νερό των πηγών του Αγίου Νικολάου. Από το φράγμα αυτό υδρεύονται τα γύρω χωριά. Οι κύριοι τύποι οικοτόπων που χαρακτηρίζουν την περιοχή είναι: βραχώδεις εκτάσεις στις πλαγιές

του φαράγγιού με χασμοφυτική και φρυγανώδη βλάστηση, παρόχθια δενδρώδη βλάστηση με *Phoenix theophrastii*, *Nerium oleander*, *Ceratonia siliqua*, μικροί παραλιακοί οικότοποι στην εκβολή του ποταμού με *Vitex agnus-castus*, αλοφυτική βλάστηση (*Juncus maritimus*, *Phragmites australis*) και μικροί αμμόλοφοι, απόκρημνες πλαγιές προς τη θάλασσα και θαλασσινά λιβάδια *Posidonia*. Το δάσος του *Phoenix theophrastii* το δεύτερο πιο σημαντικό δάσος φοίνικα στην Κρήτη (ηλικίας πολλών δεκαετιών) απλώνεται μέσα στο φαράγγι σε βάθος περίπου 600 m από την παραλία.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Εκβολές ποταμών, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες). Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουργαρότοποι (garrigues). Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*). Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*). Φοινικοδάση του *Phoenix*.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*, *Phoenix theophrastii*.

Είδη ζώων: *Mauremys caspica*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -
- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Το φαράγγι του Κουρταλιώτη, μαζί με την ευρύτερη περιοχή και τις εκβολές, είναι μια τοποθεσία σπάνιας ομορφιάς, με μεγάλη βιοποικιλότητα, που της προσδίδει μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία στην Κρήτη αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου.

**Όνομα περιοχής: ΠΡΑΣΙΑΝΟ ΦΑΡΑΓΓΙ – ΠΑΤΣΟΣ –
ΣΦΑΚΟΡΥΑΚΟ ΡΕΜΑ – ΠΑΡΑΛΙΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΗ
ΓΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ**

Κωδικός περιοχής: GR4330004

Γεωγραφικό μήκος: 24^ο 28'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 20'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 300

Έκταση (ha): 14.500

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της Κρήτης στα νότια και ανατολικά της πόλης του Ρεθύμνου. Περιλαμβάνει τον χείμαρρο "Σφακορύακο ρέμα", τους παραπόταμους του με τις κοιλάδες που σχηματίζουν και τα φαράγγια των Πρασών (Πρασιανό) και του Αγίου Αντωνίου Πατσού. Περιβάλλεται από πολλούς λόφους και χαμηλά βουνά όπως τα Ανγκόλη, Βενή κορυφή, Μαύρου κορυφή και Γάσπαρης. Το παράκτιο τμήμα της περιοχής αρχίζει τρία χιλιόμετρα

ανατολικά του Ρεθύμνου και εκτείνεται μέχρι το ακρωτήριο Λιανός Κάβος περιλαμβάνοντας και μια θαλάσσια έκταση οριζόμενη από την ισοβαθή των 50 m (ζώνη ποσειδώνιας). Περιλαμβάνει επίσης και τον μικρό υγρότοπο του συστήματος του Γεροπόταμου και μια λεπτή λωρίδα γης από το ακρωτήριο Λιανός Κάβος προς το εσωτερικό της νήσου. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από διάφορους τύπους βλάστησης με διαφορετικό βαθμό απειλής (όχλησης) καθώς οι περισσότερες ανθρώπινες δραστηριότητες περιορίζονται στην παράκτια περιοχή. Μακκί από πουρνάρια και φρυγανότοποι καλύπτουν το περισσότερο από το χερσαίο τμήμα της περιοχής. Άλλος χαρακτηριστικός τύπος βλάστησης είναι η Oleo - Ceratonia στο ΒΔ τμήμα, ένα δάσος Quercus ilex στην είσοδο του φαραγγιού του Πατσού και οι συστάδες Salix στις όχθες του Σφακορύακου. Υπάρχει επίσης παρόχθια βλάστηση με κοινά πολυετή ή μονοετή. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις βρίσκονται κυρίως γύρω από τους οικισμούς και την κοιλάδα.

Τύποι οικοτόπων: Αμμοσύρσεις που καλύπτονται διαρκώς από θαλασσινό νερό μικρού βάθους, Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά Limonium spp.), Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (Arthrocnemum fruticosae), Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες, Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με Amphiphila arenaria (λευκές θίνες), Σκληρά ολιγομεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών characees, Μεσογειακά εποχικά

τέλματα, Η επιπλέουσα βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες. Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (garrigues), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (Euphorbieto-Verbascion). Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*, Μεσογειακοί λειμώνες με υψηλές πόες και βούρλα (Molinio-Holoschoenion). Ασβεστούχοι βάλτοι με *Cladium mariscus* και *Carex davalliana*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Δάση-στοές με *Salix alba* και *Populus alba*, Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea), Δάση με *Quercus brachyphylla* στην Κρήτη, Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Δάση με *Quercus ilex*.

Είδη φυτών: *Origanium dictamnus*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Monachus monachus*, *Mauremys caspica*, *Caretta caretta*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η σπουδαιότητα της περιοχής οφείλεται κυρίως στην ποικιλότητα των χερσαίων και θαλάσσιων τύπων οικοτόπων. Υπάρχουν πολλοί, καλά συγκροτημένοι και κατά το περισσότερο καλά διατηρημένοι. Ειδικότερα οι περιοχές μακκίας (*Quercus coccifera*), ειδικά στο νότιο τμήμα της περιοχής, αλλά και σε μερικά άλλα σημεία είναι διατηρημένες ιδιαίτερα καλά, συγκρινόμενες με άλλες αντίστοιχες στην Κρήτη και πολλά είδη χλωρίδας αντιπροσωπεύονται πολύ καλά σ' αυτές. Οι γκρεμοί και τα φαράγγια της περιοχής φιλοξενούν μεγάλο αριθμό ειδών της τυπικής χασμοφυτικής χλωρίδας κυρίως. Το φυτό *Origanum dictamnus* και επίσης άλλα 17 είδη φυτών της ενότητας "άλλα σημαντικά είδη" βρίσκονται στο Πρασιανό φαράγγι. Υπάρχει μεγάλος αριθμός σπηλαίων αλλά η πανίδα τους δεν είναι ακόμη επαρκώς γνωστή. Διαπιστωμένη είναι η παρουσία του ενδημικού της Κρήτης είδους ορθόπτερου *Troglophyllus spinulosus*. Επίσης δύο απειλούμενα είδη νυχτερίδων αναφέρονται στα σπήλαια κοντά στην τοποθεσία Μύλοι. Τα χερσαία μαλάκια έχουν ενδιαφέρον: στην περιοχή αναφέρονται 11 είδη ενδημικά της Κρήτης. Η φώκια *Monachus monachus* εμφανίζεται στο ανατολικό τμήμα της θαλάσσιας περιοχής. Υπάρχουν μερικά υποθαλάσσια σπήλαια στην ακτή μεταξύ της παραλίας Σκαλέτας και της εκβολής του Γεροπόταμου, που αποτελούν οικεία ενδιαίτημα γι' αυτό το απειλούμενο είδος. Η *Caretta caretta* χρησιμοποιεί την παραλία του Ρεθύμνου για να γεννήσει. Η παραλία από τα Περιβόλια ως την Σκαλέτα είναι μια από τις τρεις πιο σημαντικές περιοχές ωτοκίας του είδους στην Ελλάδα και μια από τις σημαντικότερες στη Μεσόγειο. Αναφέρεται ένας μέσος όρος 410 φωλιών ανά περίοδο. Το φαράγγι των Πρασών και η γύρω περιοχή έχει αναγνωριστεί ως ένας πολύ καλός βιότοπος για ερπετά. Και τα τρία είδη απειλούμενων και προστατευόμενων αμφιβίων που

απαντούν στην Κρήτη υπάρχουν και στην περιοχή. Τα θηλαστικά που βρίσκονται στην περιοχή προστατεύονται από την ελληνική νομοθεσία. Ο άρκαλος (*Meles meles arcalus*) είναι ενδημικός της Κρήτης και περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδας. Επίσης το *Rhinolophus ferrumequinum creticum* είναι υποείδος στενοενδημικό στην Κρήτη. Η ορνιθοπανίδα είναι επίσης σημαντική: στην περιοχή αναφέρονται 129 είδη πουλιών. Τα περισσότερα από αυτά είναι επισκέπτες κατά τις μεταναστεύσεις τους. Ο υγρότοπος του Γεροπόταμου είναι πολύ σημαντικός για τέτοια είδη και ιδιαίτερα για Charadriiformes, Herons και μερικά Passeriformes. Η περιοχή τέλος συνδυάζει την οικολογική σπουδαιότητα με την αρχαιολογική, ιστορική και αισθητική αξία. Περιοχές τέτοιου ενδιαφέροντος που διατηρούνται ακόμη είναι το χωριό Μαρουλάς, σημαντικό και σπάνιο παράδειγμα μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής στην Κρήτη και οι παλιοί νερόμυλοι, στο ακατοίκητο πια χωριό Κάτω Μύλοι, παράδειγμα παραδοσιακής χρήσης του νερού στο νησί.

Όνομα περιοχής: ΟΡΟΣ ΙΔΗ

Κωδικός περιοχής: GR4330005

Γεωγραφικό μήκος: 24° 50'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 15'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 1.100

Έκταση (ha): 44.800

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιβάλλεται από πολλά χωριά. Ο Ψηλορείτης (Ιδη) είναι μία από τις τρεις κύριες οροσειρές της Κρήτης. Η υψηλότερη κορυφή είναι ο Τίμιος Σταυρός (2.456 m). Οι νότιες πλαγιές είναι απότομες. Ο Ψηλορείτης είναι ο υδροσυλλέκτης της κεντρικής Κρήτης. Το μεγαλύτερο ποσοστό της περιοχής είναι καρστικοποιημένο και περιλαμβάνει φαράγγια, πόλγες, πολυάριθμες δολίνες και πολλές εκατοντάδες σπήλαια και βάραθρα περιλαμβανομένων και του βαθύτερου της Ελλάδας (-475 m). Σε πολλά βάραθρα έχουν εντοπισθεί απολιθώματα ελαφιών και σκελετοί αγριμιών (*Capra aegagrus cretica*). Τα φρύγανα και μακκί επικρατούν μέχρι 1.600 m. Λόχμες πρίνων (*Quercus coccifera*) υπάρχουν διάσπαρτες μέσα στην περιοχή, με μεγαλύτερη αυτή του "Δάσος του Ρούβα" πάνω από τη Γέργερη. Λόχμες πεύκων (*Pinus brutia*) καταλαμβάνουν τις νότιες πλαγιές, ενώ κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*) και σφενδάμια (*Acer sempervirens*) είναι διάσπαρτα μέχρι τα 1.700 m, δημιουργώντας συστάδες περιστασιακά. Πάνω από τα 1.700 m η βλάστηση έχει ανομοιογενή κατανομή αποτελούμενη από χαμηλούς θάμνους αγκαθωτών κυρίως φυτών. Πολλά τάξα που χαρακτηρίζουν φυτικές διαπλάσεις είναι ενδημικά της Κρήτης. Επίσης υπάρχουν πολυάριθμες αρχαιολογικές θέσεις.

Τύποι οικοτόπων: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Ορεινά και μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους. Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus*. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (*garrigues*). Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Στεπόμορφοι, βραχώδεις ανωδασικοί λειμώνες. Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*. Μεσογειακοί

Λειμώνες με υψηλές πόες και βούρλα (*Molinio-Holoschoenion*), Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Ασβεστόφιλες πλάκες, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση κυπάρισσου (*Acero-Cupression*), Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*). Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*, *Cephalanthera cucullata*.

Είδη ζώων: *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

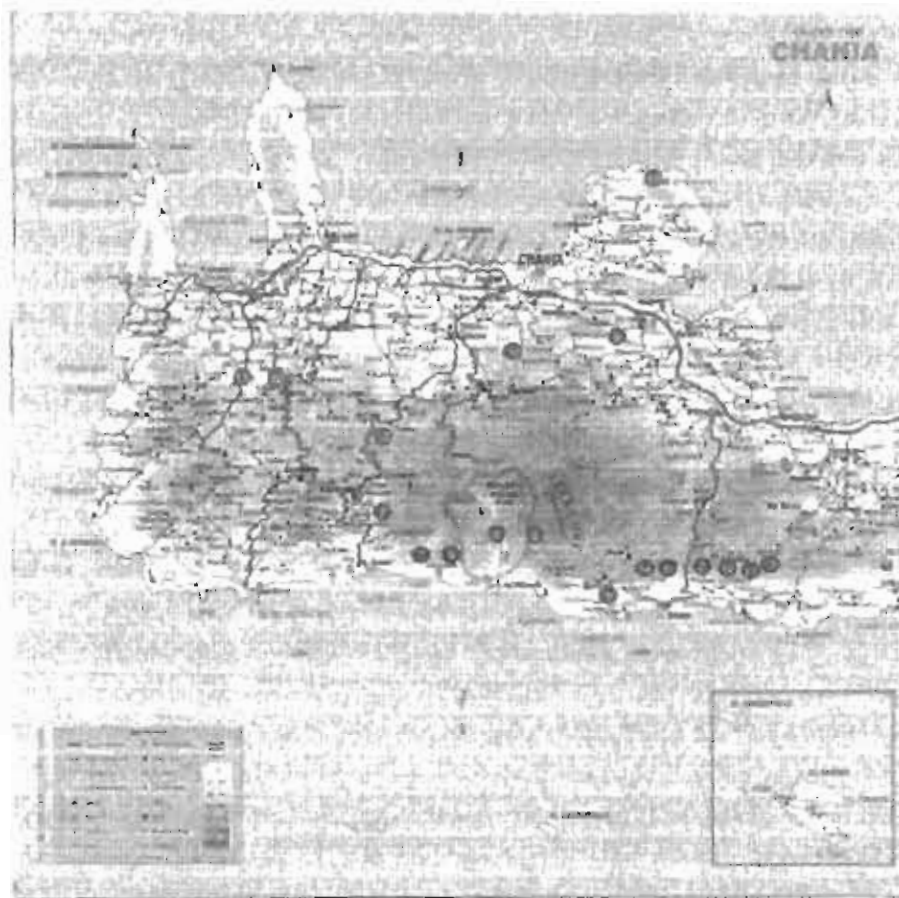
- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: διατηρητέο μνημείο της φύσης, καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή χαρακτηρίζεται από ποικιλομορφία τοπίων, υψηλή βιοποικιλότητα, παρουσία πολλών ενδημικών ειδών φυτών και ζώων της Κρήτης και της Ελλάδας, σπάνιες φυτικές διαπλάσεις, σπάνια και απειλούμενα είδη. Πολλά είδη φυτών είναι ενδημικά της κρητικής περιοχής.

ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

Όνομα περιοχής: ΗΜΕΡΗ ΚΑΙ ΑΓΡΙΑ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑ – ΤΗΓΑΝΙ ΚΑΙ ΦΑΛΑΣΣΑΡΝΑ – ΠΟΝΤΙΚΟΝΗΣΙ

Κωδικός περιοχής; GR4340001

Γεωγραφικό μήκος; 23° 35'

Γεωγραφικό πλάτος; 35° 35'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 200

Έκταση (ha): 5.500

Μήκος: -

Περιγραφή. Η περιοχή βρίσκεται στο δυτικότερο σημείο της Κρήτης και περιλαμβάνει τη χερσόνησο της Γραμβούσας, τα νησάκια Ήμερη και Άγρια Γραμβούσα, στο βορειοδυτικό άκρο της χερσονήσου και το νησάκι Ποντικονήσι, 10 km δυτικά από το κέντρο της χερσονήσου. Όλη σχεδόν η χερσόνησος αποτελείται από ασβεστολιθικούς βραχώδεις όγκους με απότομες πλαγιές, οι οποίες δημιουργούν πολλές απροσπέλαστες από τη θάλασσα ακτές. Κοινό χαρακτηριστικό των ακτών είναι τα θαλάσσια σπήλαια. Η βλάστηση είναι κυρίως φρυγανική με την κυριαρχία των θαμνωδών πολυετών *Sarcopoterium spinosum*, *Coridothymus capitatus*, *Calycotome villosa*, *Cistus creticus* και *Ballota pseudodictamnus*, ενώ δεν είναι σπάνιες οι έρπουσες θαμνώδεις μορφές των *Pistacia lentiscus* και *Ceratonia siliqua*. Στον κόλπο του Μπάλου (βορειοδυτικό άκρο της χερσονήσου) υπάρχουν αμμοθίνες με *Erica manipuliflora* και *Pistacia lentiscus*. Η μικρή χερσόνησος Τηγάνι δημιουργεί πολλές μικρές λιμνοθάλασσες. Τα νησάκια Ήμερη και Άγρια Γραμβούσα χαρακτηρίζονται από την ίδια περίπτωση βλάστηση, με μεγαλύτερα ποσοστά αμμοαλοφυτικών ειδών. Τα Φαλάσσαρνα είναι μια παραλιακή ζώνη (μήκους πέντε χιλιομέτρων) με αμμώδεις και βραχώδεις εκτάσεις, αμμοαλοφυτική βλάστηση, ενώ η εσωτερική βραχώδης ζώνη καλύπτεται από μακκί και φρυγανικούς σχηματισμούς.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Λιμνοθάλασσες. Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι. Ύφαλοι. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium spp.*). Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*). Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες. Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε

βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση.

Είδη φυτών: *Anthemis glaberrima*.

Είδη ζώων: *Monachus monachus*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η χερσόνησος και τα νησάκια 'Ημερη και Άγρια Γραμβούσα και Ποντικονήσι, είναι σημαντικές περιοχές για πολλά ελληνικά ενδημικά ή στενοενδημικά φυτικά είδη και για ενδημικά ή σπάνια είδη και υποείδη ερπετών και ασπόνδυλων. Στην περιοχή έχουν αναφερθεί επίσης πολλά αποδημητικά πουλιά.

Όνομα περιοχής: ΝΗΣΟΣ ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΣ – ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΠΑΡΑΛΙΑ (ΑΠΟ ΧΡΥΣΟΣΚΑΛΙΤΙΣΣΑ ΜΕΧΡΙ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΚΡΙΟΣ)

Κωδικός περιοχής: GR4340002

Γεωγραφικό μήκος: 23° 32'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 16'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 48

Έκταση (ha): 3.133

Μήκος: -

Περιγραφή: Η νήσος Ελαφόνησος βρίσκεται στη νοτιοδυτική άκρη της Κρήτης και απέχει γύρω στα 150 ιη από την απέναντι ακτή, από την οποία χωρίζεται με αβαθή διάυλο. Είναι επιμήκης με μέγιστο μήκος 1.500 m και μέγιστο πλάτος 500 m, αν και στο μεγαλύτερο τμήμα της έχει πλάτος 150-300 m. Το μεγαλύτερο υψόμετρο είναι 39 m και βρίσκεται στο δυτικό βραχώδες μέρος, ενώ το υπόλοιπο είναι χαμηλό και κυρίως αμμώδες. Βραχώδες υπόβαθρο εμφανίζεται μόνο περιφερειακά στις ακτές (με εξαίρεση το ανατολικό τμήμα του νησιού). Στην εκτεταμένη παραλία του νησιού σχηματίζονται αμμοθίνες, όπου αναπτύσσεται η φυτοκοινωνία *Ammophiletum arenariae*. Επίσης στη ζώνη αυτή βρίσκεται ένας αξιόλογος πληθυσμός του είδους *Panocratium maritimum* (κρίνος της θάλασσας). Πίσω από την κοινωνία *Ammophiletum* εγκαθίστανται υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus* ssp. *macrocarpa*, πάλι πάνω σε άμμο. Άλλα είδη που συμμετέχουν σ' αυτούς τους θαμνώνες είναι τα *Anthyllis hermanniae*, *Silene sedoides*, *Lotus creticus* ssp. *cytisoides*, *Ipomoea stolonifera*, *Orobanche versicolor*, *Plantago squarrosa*. Στις βραχώδεις ακτές που υπάρχουν σε ορισμένα μέρη τον νησιού φύονται *Atriplex halimus*, *Crithmum maritimum*, *Inula crithmoides*, *Capparis orientalis*, *Euphorbia dendroides*, *Ficus carica*. Τέλος, στο κεντρικό μέρος του νησιού αναπτύσσονται φρύγανα όπου επικρατούν τα είδη *Coridothymus capitatus*, *Phagnalon graecum*, *Ballota pseudodictamnus*, *Hyparrhenia hirta*, *Ruta chalepensis*. Παρόμοιες φυτοκοινωνίες έχουν αναπτυχθεί και στην απέναντι ακτή της κύριας Κρήτης. Λίγα χιλιόμετρα πριν από την Ελαφόνησο βρίσκεται η μονή της Χρυσοσκαλίτισσας με χαρακτηριστική φρυγανώδη και μακκία βλάστηση και επικρατούν τα είδη *Erica manipuliflora*, *Pistacia lentiscus*, *Ceratonia siliqua*, *Anthyllis hermanniae*, *Calicotome villosa*

κ.λ.π. Στη συγκεκριμένη περιοχή εντοπίζεται πλούσια βραχοχλωρίδα, πολλά είδη της οποίας είναι σπάνια ελληνικά ενδημικά ή είδη με διακεκομμένη γεωγραφική εξάπλωση. Κοντά στη Χρυσοσκαλίτισσα απαντά βλάστηση χαρακτηριστική των γυψούχων στεπών όπου κυριαρχεί το πολυετές είδος *Lygeum spartum*. Προς το εσωτερικό βρίσκονται δενδρώδεις διαπλάσεις *Juniperus oxycedrus* και *J. phoenicea* μαζί με αείφυλλους σκληρόφυλλους θάμνους από *Pistacia lentiscus*, *Ceratonia siliqua* και *Olea europaea*. Το υγρόφιλο είδος *Tamarix parviflora* μαζί με το εξωτικής εμφάνισης *Nerium oleander* σχηματίζουν μικρές συστάδες στις όχθες των χειμάρρων που υπάρχουν στην περιοχή. Τέλος, το θαλάσσιο τμήμα της περιοχής που καλύπτει περίπου το 53% της συνολικής της έκτασης περιλαμβάνει αμμοσύρσεις, αβαθείς όρμους, ύφαλους και εκτεταμένα υποθαλάσσια λιβάδια με *Posidonia oceanica*.

Τύποι οικοτόπων: Αμμοσύρσεις που καλύπτονται διαρκώς από θαλασσινό νερό μικρού βάθους, Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι, Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Μεσογειακά αλίπεδα (*Juncetalia maritimi*), Γυψούχες στέπες (*Gypsophiletalia*), Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες, Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες), Θίνες με *Euphorbia terracina*, Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus* spp.), Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus*, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Olea* και *Ceratonia*.

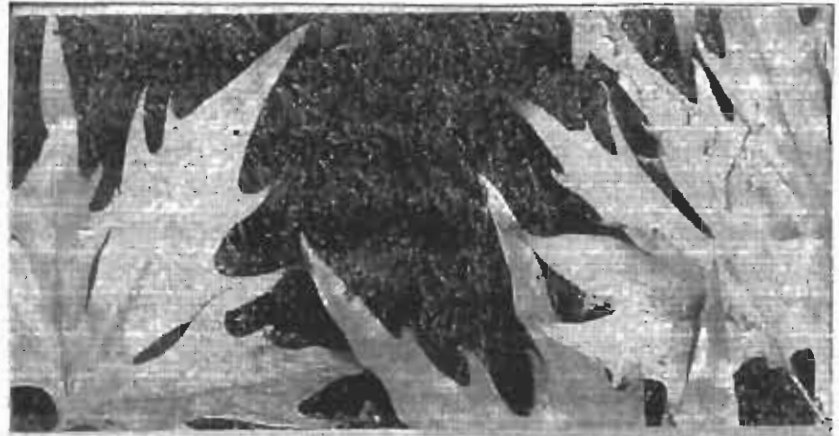
Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*, *Androcymbium rechingeri*.

Είδη ζώων: -

Άλλα σημαντικά

είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η Ελαφώνησος και η απέναντι ακτή της Κρήτης χωρίζονται μεταξύ τους με χαμηλότερη αμμώδη ζώνη πλάτους περίπου 140-200 m που καλύπτεται με νερό βάθους 0,3-3 m. Ο συνδυασμός αυτός μαζί με τις αμμοθίνες που υπάρχουν στην Ελαφώνησο αποτελούν έναν πολύ ενδιαφέροντα, μοναδικό και μεγάλης ομορφιάς σχηματισμό που οπωσδήποτε αξίζει να προστατευθεί, γιατί εκτός των άλλων παρουσιάζει και μεγάλο οικολογικό ενδιαφέρον με τους σπάνιους φυτικούς και ζωικούς οργανισμούς. Η περιοχή χαρακτηρίζεται επίσης από ποικιλία τύπων οικοτόπων, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι αρκετά καλά διατηρημένοι (τυπική αμμόφιλη και αλοφυτική χλωρίδα, συστάδες κέδρων στις αμμοθίνες, δενδρώδεις διαπλάσεις με *Juniperus oxycedrus* και *J. phoenicea*, υψηλοί θαμνώνες με ελιές και χαρουπιές, ασβεστολιθικοί βράχοι όπου απαντούν φυτοκοινωνίες από τις πιο πλούσιες σε ποικιλότητα και ενδημικά είδη). Η χλωρίδα της περιοχής είναι πλούσια σε κοινά είδη, ενώ περιλαμβάνει και ενδημικά, τοπικά ενδημικά καθώς και είδη με γεωγραφική εξάπλωση υπολειμματικού

χαρακτήρα. Η περιοχή είναι μία από τις 100 μόνο ή και λιγότερες περιοχές στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου υπάρχουν ακόμη τα φυτά *Androcymbium rechingeri* και *Ipomoea stolonifera*. Ενδημικά υποείδη (*Felis silvestris cretensis*, *Meles meles arcalus* και *Podarcis erhardii elaphonisii*) αποτελούν μέρος της πανίδας της περιοχής. Τέλος, η περιοχή είναι πολύ σημαντική για τα μεταναστευτικά πτηνά, τόσο ως τόπος αναπαραγωγής όσο και ως ενδιάμεσος σταθμός ανάπαυσης.

Όνομα περιοχής: ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΡΟΔΟΠΟΥ – ΠΑΡΑΛΙΑ ΜΑΛΕΜΕ

Κωδικός περιοχής: GR4340003

Γεωγραφικό μήκος: 23°45'

Γεωγραφικό πλάτος: 35°36'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 300

Έκταση (ha): 13.275

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στο ΒΔ μέρος της Κρήτης, περίπου 20 km από τα Χανιά και περιλαμβάνει τη χερσόνησο του Ροδοπού και την παραλιακή περιοχή από το Κολυμπάρι μέχρι τον Πλατανιά. Το θαλάσσιο μέρος της περιοχής (περίπου 33,3%) οριοθετείται από την ισοβαθή των 50 m και χαρακτηρίζεται από την παρουσία λιβαδιών *Posidonia*. Το χερσαίο μέρος χαρακτηρίζεται από απόκρημνες βραχώδεις ακτές, γκρεμούς, χάσματα, σάρες και καταβόθρες, φρύγανα επηρεασμένα από τη βόσκηση, τοπικές συστάδες από *Pistacia lentiscus* σε καλή κατάσταση και εκτάσεις με αμπελώνες. Τέλος,

υπάρχουν έντονες, αλλά τοπικά περιορισμένες οικοδομικές δραστηριότητες.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Εκβολές ποταμών, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*). Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες). Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*.

Είδη ζώων: *Caretta caretta*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Ο αρχαιολογικός χώρος του Δικτυναίου, στο βόρειο μέρος της χερσονήσου, και η απουσία καλού δρόμου μετά το χωριό Ροδοπός, περιορίζουν τις έντονες ανθρώπινες δραστηριότητες. Στα "Ραβδούχα" έχουν βρεθεί απολιθωμένα θηλαστικά. Η περιοχή, στο σύνολο της, είναι πολύ σημαντική για την ορνιθοπανίδα της Κρήτης, λόγω της θέσης και της γεωμορφολογίας της (σημαντική για τα πουλιά που φωλιάζουν στα βράχια, σπουδαία μεταναστευτική οδός για τους κίρκους και τους ερωδιούς). Επίσης υπάρχουν πολλά ενδημικά είδη φυτών και ζώων, σε πολλούς και καλά διατηρημένους τύπους οικοτόπων. Η παράλια περιοχή από το Κολυμπάρι μέχρι τον Πλατανιά είναι μία από τις πιο σημαντικές θέσεις αναπαραγωγής της *Caretta caretta* στην Κρήτη.

Όνομα περιοχής: ΕΛΟΣ – ΤΟΠΟΛΙΑ – ΣΑΣΑΛΟΣ – ΑΓΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

Κωδικός περιοχής: GR4340004

Γεωγραφικό μήκος: 23^ο 40'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 23'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 600

Έκταση (ha): 5.700

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή αποτελείται κυρίως από ορεινές εκτάσεις στη δυτική Κρήτη. Ξεκινά από τα Τοπόλια στα βόρεια, φθάνει (περιλαμβάνοντας) στο όρος Δίκαιος (1.008 m) στα νότια, συνορεύει με το όρος Κουτρούλης (1 071 m) και την κορυφή του βουνού Ψηλό Κεφάλι (901 m) στα δυτικά, ενώ οι κοινότητες Σάσαλος και Μυλωνού

αποτελούν το ανατολικό όριο. Περιλαμβάνει το φαράγγι των Τοπολίων με τον ποταμό Τυφλό, το όρος Δίκαιος, το όρος Κουτρούλης και τα χαμηλότερα βουνά Ψηλό Κεφάλι, Όξω Κοπρουλά (695 m), Βιτσιλάγγος (683 m) και Σελλακιά (573 m). Το γνωστό σπήλαιο της Αγίας Σοφίας ανήκει επίσης στην περιοχή. Η ορεινή βλάστηση είναι κυρίως φρυγανική με την κυριαρχία θαμνωδών πολυετών. Μεταξύ των κοινοτήτων Έλους και Περβόλια υπάρχουν αρκετές καστανιές (*Castanea sativa*), φυτοκοινωνίες εξαιρετικά σπάνιες για την Κρήτη. Μακκί με *Arbutus unedo* και *Erica manipuliflora* είναι επίσης κοινά σε μη ασβεστολιθικά υποστρώματα. Μεγάλο τμήμα της περιοχής καλύπτουν τέλος οι ελαιώνες.

Τύποι οικοτόπων: Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση καστανιάς, Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Quercus brachyphylla* στην Κρήτη, Δάση με *Olea* και *Ceratonia*.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Myotis blythi*, *Miniopterus schreibersii*, *Myotis capaccinii*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

-Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή περιλαμβάνει φαράγγια, τρεχούμενα νερά και σπάνιες φυτοκοινωνίες όπως καστανιώνες και μακκί με *Arbutus unedo*, εκτάσεις με ενδημικά φυτικά είδη (όρος Δίκαιος και φαράγγι Τοπολίων), σημαντικά σπήλαια (Αγία Σοφία) με στενοενδημικά ασπόνδυλα (η αράχνη *Pholcus creticus* έχει σημειωθεί μόνο στο παραπάνω σπήλαιο) και σημαντικούς για την ορνιθοπανίδα βιοτόπους (όρος Κουτρούλης). Αρπακτικά πουλιά όπως ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), ο γύπας (*Gyps fulvus*) και ο γυπαετός (*Gypaetus barbatus*) φωλιάζουν στο όρος Κουτρούλης, ενώ αρκετές παρατηρήσεις υπάρχουν και για μικρότερα αρπακτικά όπως τα *Pernis ptilorhynchus* και *Falco eleonorae*.

Όνομα περιοχής: ΣΟΥΓΙΑ – ΒΑΡΔΙΑ – ΦΑΡΑΓΓΙ ΛΙΣΣΟΥ ΜΕΧΡΙ ΑΝΥΔΡΟΥΣ

Κωδικός περιοχής: GR4340005

Γεωγραφικό μήκος: 23° 46'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 15'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 350

Έκταση (ha): 3.846

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή καλύπτει χερσαία έκταση 3.315,3 ha, ενώ το θαλάσσιο τμήμα της είναι 530,7 ha. Δυτικά, το ρέμα Διχαλώματα

εκτείνεται από την ακτογραμμή μέχρι το χωριό Άνυδροι όπου συναντά το δρόμο. Ο τελευταίος συνεχίζει προς τα βόρεια αποτελώντας έτσι το δυτικό σύνορο της περιοχής. Ανατολικά, το όριο είναι ο δρόμος που ξεκινά από τη Σούγια και συνεχίζει προς τα βόρεια. Τέλος, το ρέμα Καμαριανό και η θάλασσα συνιστούν τα φυσικά όρια προς βορρά και νότο, αντίστοιχα. Με εξαίρεση δύο μικρές περιοχές στο ανατολικό και δυτικό άκρο, όπου η παραλία είναι αμμώδης, η υπόλοιπη ακτή είναι βραχώδης και απόκρημνη. Στην παράκτια αυτή ζώνη είναι επίσης χαρακτηριστική η παρουσία ενάλιων σπηλαίων. Η περιοχή περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό από πηγές, ρέματα και φαράγγια με χαρακτηριστική βλάστηση. Οι απότομες πλαγιές από λείους βράχους, τα ασβεστολιθικά πετρώδη κατακρημνίσματα, οι άκρες των γκρεμών και οι σχισμές των βράχων, συνδυαζόμενα με τις κλιματικές συνθήκες, συμβάλλουν στον υψηλό βαθμό ενδημισμού. Τέλος, σε μικρά τμήματα γυμνού εδάφους ή κάτω από πεύκα *Pinus brutia* και ελιές αναπτύσσονται πολυάριθμα γεώφυτα, μεταξύ των οποίων και αρκετές ενδημικές ορχιδέες.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Χαμηλές διαπλάσεις με *Euphorbia* κοντά σε απόκρημνες βραχώδεις ακτές, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Ημιφυσικές ξερές χλωώδεις διαπλάσεις σε ασβεστολιθικά υποστρώματα (*Festuco Brometalia*), Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Ασβεστόφιλες πλάκες, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση πλάτανου της Ανατολής

(*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea). Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Rhinolophus blasii*, *Monachus monachus*, *Mauremys caspica*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο:-

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η οικολογική ποιότητα της περιοχής απορρέει από την αφθονία των τύπων οικοτόπων, τον μεγάλο αριθμό ενδημικών και τοπικών ενδημικών ειδών φυτών, την παρουσία ειδών ζώων που προστατεύονται από διεθνείς συμβάσεις και τον βυζαντινό χώρο της Λισσού

Όνομα περιοχής: ΛΙΜΝΗ ΑΓΙΑΣ – ΠΛΑΤΑΝΙΑΣ –ΡΕΜΑ ΚΑΙ ΕΚΒΟΛΗ ΚΕΡΙΤΗ – ΚΟΙΛΑΔΑ ΦΑΣΑ

Κωδικός περιοχής: GR4340006

Γεωγραφικό μήκος: 23^ο 56'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 28'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 30

Έκταση (ha): 410

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή τοποθετείται δυτικά των Χανίων. Στην παραλία βρίσκεται η αμμώδης ακτή του Πλατανιά και η εκβολή του Κερίτη. Στο εσωτερικό τμήμα υπάρχει η τεχνητή λίμνη Αγιάς, η οποία φιλοξενεί υδροχαρείς φυτοκοινωνίες. Η περιοχή προς τα νότια επικοινωνεί με την κοιλάδα του Φασά. Περιφερειακά του υγρότοπου, οι μεγάλες συστάδες καλαμιού *Phragmites australis* είναι σημαντικές για τη δομή του υδάτινου οικοσυστήματος. Στα νότια της λίμνης της Αγιάς βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της ΔΕΥΑΧ, ενώ κοντά στις εγκαταστάσεις αυτές υπάρχουν δύο μεγάλες συστάδες *Eucalyptus tostrata* και *Pinus brutia*. Όσον αφορά στον Κερίτη, μόνο το τελευταίο τμήμα του (μετά τη λίμνη) το οποίο τροφοδοτείται από τα νερά της λίμνης, έχει συνεχή παροχή νερού. Το υπόλοιπο τμήμα της διαδρομής του ποταμού προς τα πάνω, είναι χείμαρρος. Το νότιο τμήμα της περιοχής, η κοιλάδα του Φασά, πιθανόν η πιο υγρή κοιλάδα της Κρήτης, χαρακτηρίζεται από υδροχαρείς κοινωνίες καλής δομής. Στο πάνω τμήμα της κοιλάδας, κατά μήκος του ποταμού, υπάρχουν τύποι βλάστησης *Brachyrodio-Holoschoenion*. Στις απότομες σχιστολιθικές πλαγιές απαντά ο τύπος *Acrocladio-Adiantetum* και ιδιαίτερα ο πλούσιος σε είδη τύπου *Scirpus cernuus*, με πολλά σπάνια βρυόφυτα. Οι φτέρες καλύπτουν το 3% της περιοχής με εξαιρετη αντιπροσωπευτικότητα και καλή διατήρηση.

Τύποι οικοτόπων: Εκβολές ποταμών, Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες), Σκληρά oligομεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών *characees*.

Μεσογειακά εποχικά τέλματα. Η επιπλέον βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες. Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Ασβεστούχοι βάλτοι με *Cladium mariscus* και *Carex davalliana*. Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*).

Είδη φυτών: *Woodwardia radicans*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Mauremys caspica*, *Caretta caretta*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η ποιότητα και σπουδαιότητα της λίμνης Αγιάς και της εκβολής του Κερίτη βασίζονται στον περιορισμένο γενικά αριθμό των επιφανειακών νερών στην Κρήτη, στον σπουδαίο ρόλο των υδροτοπικών συστημάτων στην υδάτινη ισορροπία και βιοποικιλότητα του νησιού, στη σημασία των υδροτόπων ως σταθμούς μεταναστευτικών πουλιών, στην ποικιλότητα βιοτόπων, στη μεγάλη βιοποικιλότητα, στη σημαντική παρουσία του ενδημικού είδους *Podarcis erhardii cretensis*, καθώς η Κρήτη είναι το νοτιότερο άκρο της εξάπλωσής του, και στη γεωγραφική σύνδεση της περιοχής με τα Λευκά όρη της Κρήτης. Η κοιλάδα Φασά θεωρείται επίσης εξαιρετικής αξίας, λόγω της παρουσίας της *Woodwardia radicans*.

Όνομα περιοχής: ΦΑΡΑΓΓΙ ΘΕΡΙΣΣΟΥ

Κωδικός περιοχής: GR4340007

Γεωγραφικό μήκος: 23^ο 59'

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 26'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 450

Έκταση (ha): 1

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται μεταξύ των χωριών Περιβόλια και Θέρισσος. Το πλάτος του φαράγγιου κυμαίνεται από 15 έως 250 m. Στο φαρδύτερο μέρος του, που βρίσκεται στην είσοδο, σχηματίζεται μία μικρή κοιλάδα με καλλιέργειες κηπευτικών και αμπέλια. Το υπόλοιπο της περιοχής χαρακτηρίζεται από γκρεμούς, χάσματα και σάρες, με ποικιλότητα ενδημικών φυτών. Κατά μήκος του μικρού ποταμού υπάρχουν συστάδες από *Platanus orientalis* και *Nerium oleander*. Γύρω από το φαράγγι συναντώνται φρύγανα σε καλή κατάσταση και σπήλαια, μη αξιοποιημένα, στα οποία δεν επιτρέπεται η είσοδος στο κοινό. Υπάρχει επίσης ένα μικρό δάσος από κυπαρίσσια κοντά στο χωριό Θέρισσος.

Τύποι οικοτόπων: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Δάση κυπαρίσσου (*Acero-Cupression*),

Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Olea* και *Ceratonia*.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: *Capra aegagrus*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα
- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -
- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η σπουδαιότητα του φαραγγιού συνίσταται σε πολλά χαρακτηριστικά όπως, μεγάλη αισθητική αξία, εύκολη πρόσβαση λόγω της ύπαρξης του δρόμου και της θέσης του κοντά στα Χανιά, ποικιλία από επαρκώς διατηρημένους τύπους οικοτόπων, σε σχετικά μικρή έκταση. Επίσης, στην παρουσία του *Elaphe situla*, για το οποίο η περιοχή αποτελεί το νοτιότερο όριο εξάπλωσής του, του *Capra aegagrus cretica*, ως ενδημικού υποείδους και τέλος στην πλούσια χλωρίδα με κοινά και ενδημικά είδη. Τα τελευταία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και τα περισσότερα από αυτά είναι σπάνια ή απειλούμενα και προστατεύονται σε διεθνές ή εθνικό επίπεδο.

Όνομα περιοχής: ΛΕΥΚΑ ΟΡΗ

Κωδικός περιοχής: GR4340008

Γεωγραφικό μήκος: 24^ο 02΄

Γεωγραφικό πλάτος: 35^ο 17΄

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 1.000 Έκταση (ha): 54.283

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερα πλούσια γεωμορφολογία. Υπάρχουν 50 κορυφές πάνω από τα 2.000 m. Χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό φαραγγιών (περίπου 20) από τα οποία αυτό της Σαμαριάς είναι το σημαντικότερο. Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός χαράδρων, σπηλαιών, δολινών, βαράθρων, πολγών και οροπεδίων που σχηματίζουν μια πολύπλοκη ακολουθία οικοτόπων από τα 0 έως τα 2.453 m. Οι δολίνες έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον: οι υγρές δολίνες χαρακτηρίζονται από αραιή βλάστηση ετήσιων φυτών, κοινών σε άλλους τόπους αλλά σπάνιων στην Κρήτη, ενώ οι ξηρές δολίνες, από πυκνή βλάστηση και, στα Λευκά όρη, από την παρουσία του *Hypericum kelleri*, εξειδικευμένου σε τέτοιου τύπου ενδιαιτήματα και ενδημικού των κρητικών βουνών. Εξάλλου, εκεί υπάρχει το μεγαλύτερο δάσος κυπαρισσιού, ένα από τα τελευταία που έχουν απομείνει στην Κρήτη, καθώς και εκτεταμένα δάση πεύκου, στα όρια της περιοχής. Μικρό ποσοστό της επιφάνειας της περιοχής καλύπτεται από διαπλάσεις (δάση) πουρναριού. Αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό των ακτών της, είναι οι ασβεστολιθικοί απότομοι γκρεμοί. Οι υψηλότεροι (200-500 m), που περιγράφονται με τον όρο "plurizonal megacliffs" (πολυζωνικές απότομες βραχώδεις ακτές μεγάλου ύψους),

έχουν περισσότερες από μία κλιματικές ζώνες και ζώνες βλάστησης. Το μωσαϊκό της βλάστησης εντείνεται από την ύπαρξη ασβεστολιθικών χαράδρων με την ιδιαίτερη θαμνώδη βλάστηση με αφθονία ειδών (karst rockbush). Το φαράγγι της Σαμαριάς χαρακτηρίζεται από τις μεγαλύτερες παράκτιες χαράδρες των Βαλκανίων, με βάθος μεγαλύτερο από 500 m. Το θαλάσσιο μέρος της περιοχής περιλαμβάνει λιβάδια με *Posidonia*, υφάλους και ενάλιες σπηλιές, καλύπτοντας έκταση 1.628 ha ή 3% της συνολικής επιφάνειας της περιοχής. Ελάχιστα χωριά, κυρίως παραλιακά, καθώς και ένα αραιό δίκτυο δευτερευόντων δρόμων στα όρια της περιοχής, αποτελούν τα μόνα ορατά σημάδια ανθρώπινης παρουσίας.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες). Ύφαλοι. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.). Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Ορεινά και μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους. Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus*. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουργαρότοποι (garrigues), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Διαπλάσεις Κρήτης (Euphorbieto-Verbascion). Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Ασβεστόφιλες πλάκες. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Δάση κυπάρισσου (Acero-Cupression). Δάση πλάτανου της Ανατολής (Platanion orientalis). Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea). Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Hypericum aciferum*, *Zelkova abelicea*, *Bupleurum kakiskalae*, *Nepeta sphaciatica*, *Origanum dictamnus*, *Cephalanthera cucullata*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Monachus monachus*, *Capra aegagrus*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

-Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: πυρήνας Εθνικού Δρυμού, καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: βιογενετικό απόθεμα, ευρωπαϊκό δίπλωμα, περιοχή Σύμβασης Βαρκελώνης, απόθεμα βιόσφαιρας, ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό πολύ σπουδαίων τύπων οικοτόπων που φιλοξενούν σημαντικό αριθμό ειδών φυτών και ζώων, πολλά από τα οποία είναι ενδημικά ή/και στενοενδημικά και περιορίζονται στην περιοχή. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό και ενδεικτικό της ποιότητας της περιοχής είναι το φαράγγι της Σαμαριάς, το οποίο έχει χαρακτηριστεί ως Εθνικός Δρυμός από το 1962, ως Απόθεμα Βιόσφαιρας, ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας, προστατεύεται από τη Συνθήκη της Βαρκελώνης και του έχει απονεμηθεί Ευρωπαϊκό Δίπλωμα από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ουσιαστικό στοιχείο της σημασίας της περιοχής, που συνδυάζεται με τη δυναμική της βιοποικιλότητάς της, αποτελεί το γεγονός ότι είναι πολύ μεγάλη, με μικρή ανθρώπινη δραστηριότητα και περιλαμβάνει πλήθος ιδιαίτερων βιοτικών και αβιοτικών στοιχείων. Η υψηλή μορφολογική ποικιλότητα σε συνδυασμό με τα παραπάνω, καταλήγουν σε ένα εκπληκτικό αισθητικό αποτέλεσμα.

Όνομα περιοχής: ΒΟΡΕΙΟ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ: ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ – ΜΟΝΗ ΤΣΑΓΚΑΡΟΛΩΝ – ΓΚΟΥΒΕΡΝΕΤΟΥ – ΚΑΘΟΛΙΚΟ

Κωδικός περιοχής: GR4340009

Γεωγραφικό μήκος: 24° 08'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 34'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 100

Έκταση (ha): 1.300

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στο βόρειο άκρο της χερσονήσου του Ακρωτηρίου, στη βορειοδυτική Κρήτη. Το τμήμα αυτό της χερσονήσου χαρακτηρίζεται από βραχώδεις ασβεστολιθικούς λόφους (μέγιστο υψόμετρο 418 m) με απότομες πλαγιές που καταλήγουν στη θάλασσα. Η περιοχή περιλαμβάνει τους λόφους από την ισοϋψή των 100 m μέχρι την κορυφή, την παραλία του χωριού Σταυρός με μερικές υποβαθμισμένες αμμοθίνες, μία μικρή εποχική λίμνη και μία ζώνη απότομων βραχωδών ακτών που εκτείνονται ανατολικά και δυτικά της κύριας έκτασής της. Στα ανατολικά της περιοχής υπάρχει μία έκταση με παρόμοια χαρακτηριστικά που ανήκει στον στρατό και για τον λόγο αυτό δεν περιλήφθηκε στην περιοχή. Πολλά χερσαία και υποβρύχια σπήλαια σχηματίζονται στο ασβεστολιθικό υπόστρωμα.

Τύποι οικοτόπων: Ύφαλοι, Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες),

Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (garrigues). Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, Δάση με *Olea* και *Ceratonia*.

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Rhinolophus blasii*, *Mauremys caspica*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η περιοχή χαρακτηρίζεται από πλούσια, σε ενδημικά φυτά, χλωρίδα, πολλά είδη της οποίας είναι σπάνια και τρωτά. Οι απότομες βραχώδεις ακτές και πλαγιές είναι πολύ μεγάλου ενδιαφέροντος για τη χλωρίδα και το καθεστώς διατήρησής τους ιδιαίτερα υψηλό. Η πανίδα επίσης περιλαμβάνει μερικά ενδημικά είδη γαστερόποδων και μερικά ενδημικά υποείδη σπονδυλόζων. Υπάρχουν πολλά χερσαία και θαλάσσια σπήλαια με ενδημικά είδη ασπόνδυλων και μερικά με παλαιοντολογικό ενδιαφέρον. Τέλος, στην περιοχή απαντούν τρία μοναστήρια, η μονή Γκουβερνέτου, η μονή

Αγίας Τριάδας (μονή Τσαγκαρόλων) και η μονή Καθολικού, με μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον. Τα μοναστήρια και η γύρω περιοχή προστατεύονται από την ελληνική νομοθεσία ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.

Όνομα περιοχής: ΔΡΑΠΑΝΟ (ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ) – ΠΑΡΑΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥΠΟΛΗΣ – ΛΙΜΝΗ ΚΟΥΡΝΑ

Κωδικός περιοχής: GR4340010

Γεωγραφικό μήκος: 24° 16΄

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 23΄

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 130

Έκταση (ha): 3.092

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει το ανατολικό άκρο του ακρωτηρίου Δράπανο, το δυτικό τμήμα της ακτογραμμής του κόλπου του Αλμυρού, και συγκεκριμένα τις εκβολές του Αλμυρού και την παραλία της Γεωργιούπολης, και προς το εσωτερικό τη λίμνη Κουρνά. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι ο μεγάλος αριθμός πηγών που τροφοδοτούν τη λίμνη Κουρνά, το τελευταίο τμήμα του ποταμού Αλμυρού (κοντά στις εκβολές), τις εκβολές καθώς και τη θαλάσσια περιοχή κοντά στην ακτή. Στη βόρεια και βορειοανατολική πλευρά της ακτής της Γεωργιούπολης, εντοπίζεται μια εκτεταμένη αμμώδης παραλία με *Ammophila arenaria*. Τέλος, στο βραχώδες ανατολικό άκρο του ακρωτηρίου Δράπανο υπάρχει εκτεταμένη κάλυψη με *Euphorbia dendroides*.

Τύποι οικοτόπων: Εκβολές ποταμών. Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium spp.*). Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες). Κοιλότητες μεταξύ των θινών με κλίνες καλαμιών και βούρλων. Σκληρά oligομεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών *Characeae*, Μεσογειακά εποχικά τέλματα. Η επιπλέουσα βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*. Μεσογειακοί λειμώνες με υψηλές πόες και βούρλα (*Molinio-Holoschoenion*). Ασβεστούχοι βάλτοι με *Cladium mariscus* και *Carex davalliana*. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Δάση πλατάνου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*) και της Νοτιο-Δυτικής Ιβηρικής χερσονήσου (*Securinegion tinctoriae*), Δάση με *Quercus brachyphylla* στην Κρήτη. Φοινικοδάση του *Phoenix*.

Είδη φυτών: *Phoenix theophrastii*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Mauremys caspica*, *Caretta caretta*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η λίμνη Κουρνά είναι η μόνη φυσική λίμνη στην Κρήτη. Το υγροτοπικό αυτό σύστημα είναι ένα από τα πιο σημαντικά στην ανατολική Μεσόγειο. Το ακρωτήριο Δράπανο είναι επίσης μια σημαντική, σχεδόν αδιατάρακτη περιοχή, η οποία πρέπει να προστατευθεί. Οι εκτεταμένοι σχηματισμοί *Euphorbia dendroides* και οι συστάδες του *Phoenix theophrastii* δίνουν στην περιοχή υψηλή αξία.

Όνομα περιοχής: ΦΡΕ – ΤΖΙΤΖΙΦΕΣ – ΝΙΠΟΣ

Κωδικός περιοχής: GR4340011

Γεωγραφικό μήκος: 24° 09'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 22'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 400

Έκταση (ha): 1.175

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή βρίσκεται στην ανατολική Κρήτη, κοντά στην πόλη των Χανίων και περιλαμβάνει τα χωριά Τζιτζιφές και Φρε. Στην περιοχή επικρατούν πετρώδη εδάφη και απότομες πλαγιές που καλύπτονται από μακκία βλάστηση με δάφνη (*Laurus nobilis*), μερικές συστάδες κυπαρισσιών (*Cupressus sempervirens*), φρύγανα (*Sarcopoterium spinosum* και *Coridothymus capitatus*) και χαμηλή θαμνώδη βλάστηση με πουρνάρι (*Quercus coccifera*). Στα χαμηλότερα υψόμετρα υπάρχουν καλλιέργειες κυρίως ελαιόδενδρων και μερικά αμπέλια.

Τύποι οικοτόπων: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Θαμνώνες με *Laurus nobilis*. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (*garrigues*). Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Δάση κυπάρισσου (*Acero-Cupression*), Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio-Tamaricetea*), Δάση με *Quercus brachyphylla* στην Κρήτη, Δάση με *Olea* και *Ceratonia*.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: -

Άλλα σημαντικά είδη: - Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Η οικολογική αξία της περιοχής επικεντρώνεται στην παρουσία της μοναδικής στην Κρήτη μακκίας βλάστησης με δάφνη. Η βιοποικιλότητα της περιοχής χρειάζεται περαιτέρω εξερεύνηση και αναμένεται να έχει μεγάλο ενδιαφέρον. Μέχρι σήμερα, μόνο λίγα είδη φυτών, θηλαστικών και μαλακίων έχουν περιγραφεί, μερικά από τα οποία είναι ενδημικά της Κρήτης. Το μαλάκιο *Oxychilus spratti* είναι στενοενδημικό της κεντρικής και δυτικής Κρήτης. Τέλος, το αμφίβιο

Hyla arborea ssp. *cretensis*, που περιγράφεται στην περιοχή, είναι ενδημικό της Κρήτης.

Όνομα περιοχής: ΑΣΦΕΝΤΟΥ – ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ

Κωδικός περιοχής: GR4340012

Γεωγραφικό μήκος: 24° 15'

Γεωγραφικό πλάτος: 35° 14'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 400

Έκταση (ha): 13.400

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή παρουσιάζει πολύπλοκη γεωμορφολογική δομή. Σε χαμηλότερα υψόμετρα απαντούν κυρίως καλλιέργειες και φρύγανα. Υπάρχουν κάποιες ακτές για κολύμβηση, όπου παρατηρείται

αυξανόμενη τουριστική κίνηση. Μία φυσική πηγή στην περιοχή της Αργυρούπολης και ένα εκτεταμένο δάσος πουρναριού, άριστης αντιπροσωπευτικότητας και βαθμού διατήρησης, χρήζουν άμεσης προστασίας.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες), Κοιλότητες μεταξύ

των θινών με κλίνες καλαμιών και βούρλων. Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή. Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουργαρότοποι (garrigues). Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (Euphorbieto-Verbascion). Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (dehesas) με *Quercus ilex*. Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου. Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου. Ασβεστόφιλες πλάκες. Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση. Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Δάση κυπάρισσου (Acero-Cupression). Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*). Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea).

Είδη φυτών: *Origanum dictamnus*.

Είδη ζώων: *Monachus monachus*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: -

- Διεθνές επίπεδο: -

Σπουδαιότητα: Υπάρχουν πολύ καλά δομημένοι τύποι οικοτόπων ιδιαίτερα σημαντικοί για διατήρηση, όπως το δάσος πουργαριού. Η περιοχή φιλοξενεί επίσης 24 ενδημικά είδη φυτών, από τα οποία τα 19 είναι κρητικά ενδημικά και ένα, η *Centtaurea roculatoris* είναι ενδημικό της περιοχής. Στα χαμηλότερα, όπου το φυσικό κάλλος έχει επιφέρει αναπτυσσόμενη τουριστική κίνηση, θεωρείται επιτακτική η ανάγκη

διαχειριστικού σχεδίου. Οι πηγές της Αργυρούπολης, απ' όπου υδρεύεται το Ρέθυμνο, απαιτούν ανάλογη αντιμετώπιση.

Όνομα περιοχής: ΝΗΣΟΙ ΓΑΥΔΟΣ ΚΑΙ ΓΑΥΔΟΠΟΥΛΑ

Κωδικός περιοχής: GR4340013

Γεωγραφικό μήκος: 24° 05'

Γεωγραφικό πλάτος: 34° 51'

Διοικητική περιφέρεια: Κρήτη

Μέσο υψόμετρο (m): 100

Έκταση (ha): 3.600

Μήκος: -

Περιγραφή: Η περιοχή περιλαμβάνει δύο νησιά, τη Γαύδο και τη Γαυδοπούλα. Το μεγαλύτερο από αυτά, η Γαύδος, έχει έκταση 29.58 km² και υψόμετρο 362 m. Η Γαυδοπούλα βρίσκεται 3 μίλια ΒΔ της Γαύδου, η έκτασή της φθάνει τα 2,62 km² και έχει υψόμετρο 113 m. Στην ανατολική πλευρά της Γαύδου υπάρχουν, σε ψαμμιτικές αποθέσεις ανώτερης Πλειστοκαινικής ηλικίας, σημαντικά χερσαία απολιθώματα. Η βλάστηση είναι κυρίως μακκί (*Juniperus*) και δάση (*Pinus*). Αντίθετα, στη Γαυδοπούλα είναι κυρίως φρύγανα με ελάχιστες συστάδες μακκί (*Pistacia*). Στο νότιο άκρο του νησιού υπάρχει αλυκή. Αν και το νησί βρίσκεται αρκετά νότια, υπάρχουν αρκετές πηγές με μόνιμα τρεχούμενο νερό. Η βλάστηση γύρω από τις πηγές και τα ρέματα είναι τυπική υδροχαρής. Η ανθρώπινη παρουσία στη Γαύδο χρονολογείται από τους νεολιθικούς χρόνους. Σήμερα όμως υπάρχουν λιγότερο από 50 κάτοικοι, ενώ η Γαυδοπούλα είναι ακατοίκητη και

χρησιμοποιείται μόνο ως βοσκότοπος. Τα τελευταία 3-4 χρόνια παρουσιάζεται τουριστική ανάπτυξη.

Τύποι οικοτόπων: Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες), Ύφαλοι, Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.), Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (*Arthrocnemum fruticosae*), Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με *Ammophila arenaria* (λευκές θίνες), Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus* spp.), Σκληρά ολιγομεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών characees. Μεσογειακά εποχικά τέλματα, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus oxycedrus*, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Θαλάσσια σπήλαια εξολοκλήρου ή κατά το ήμισυ κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (Nerio-Tamaricetea), Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: -

Είδη ζώων: *Monachus monachus*, *Mauremys caspica*, *Caretta caretta*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα

- Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο:-

- Διεθνές επίπεδο: -

Άποψη του παλαιού οικισμού της Σαμαριάς

πυρήνας της περιοχής αποτελείται από το φαράγγι της Σαμαριάς, μήκους περίπου 18 km με κατεύθυνση από βορρά προς νότο. Το φαράγγι έχει μοναδική γεωμορφολογία. Έχει μέγιστο πλάτος 4 m και πλευρές σχεδόν κάθετες, που φτάνουν τα 300 - 400 m. Το φαράγγι της Σαμαριάς είναι από τα μεγαλύτερα παράκτια φαράγγια των Βαλκανίων. Άλλα χαρακτηριστικά της περιοχής είναι: οι πλευρικές χαράδρες που καταλήγουν στο φαράγγι, η εντυπωσιακή υψομετρική διαφοροποίηση (σε 6,5 km μήκος το υψόμετρο αυξάνει από το 0 στα 2.100 m, ενώ υπάρχουν τέσσερις κορυφές πάνω από τα 2.000 m), οι χαρακτηριστικοί γκρεμοί ύψους ως 400 m, τα χαρακτηριστικά γεωμορφολογικά στοιχεία του καρστικού τοπίου της Κρήτης, όπως ασβεστολιθικές δολίνες, σπηλιές (οι περισσότερες από τις οποίες δεν έχουν εξερευνηθεί), διαπλάσεις κρημισμάτων και πολλές πηγές και οι περιοχές με εγκαταλειμμένες αναβαθμίδες, σημαντικό στοιχείο της

δράσης του ανθρώπου. Το δάσος της *Pinus brutia* βρίσκεται κυρίως σε χαμηλά υψόμετρα από 0-600 m περίπου. Οι διαπλάσεις *Pistacio-Ceratonion* δεν ξεπερνούν το υψόμετρο των 200 m. Το μικτό δάσος *Pinus brutia - Cupressus sempervirens*, εντοπίζεται από τα 900 έως τα 1.800 m περίπου. Πάνω από αυτό το υψόμετρο είναι αρκετά συχνές αξιόλογες διαπλάσεις *Cupressus sempervirens*, *Quercus coccifera*, *Acer sempervirens* και *Zelkova abelicea*. Σε μεγαλύτερα υψόμετρα υπάρχουν διαπλάσεις *Astragalus creticus* και *A. angustifolius*.

Τύποι οικοτόπων: Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας, Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Ορεινά και μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους, Υψηλοί θαμνώνες με *Juniperus phoenicea*, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουργαρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Λιθώνες βαλκανικής χερσονήσου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση κυπάρισσου (*Acero-Cupression*), Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση-στοές της θερμής Μεσογείου (*NerioTamaricetea*), Δάση με *Olea* και *Ceratonia*, Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου.

Είδη φυτών: *Zelkova abelicea*, *Bupleurum kakiskalae*, *Cephalanthera cucullata*.

Είδη ζώων: *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrum-eguinum*, *Capra aegagrus*, *Elaphe situla*.

Άλλα σημαντικά είδη: -Χλωρίδα - Πανίδα

Καθεστώς προστασίας: - Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο: πυρήνας Εθνικού Δρυμού, καταφύγιο θηραμάτων.

- Διεθνές επίπεδο: βιογενετικό απόθεμα, ευρωπαϊκό δίπλωμα, περιοχή Σύμβασης Βαρκελώνης, απόθεμα βιόσφαιρας, ΣΠΠ.

Σπουδαιότητα: Η πολυπλοκότητα και αισθητική του Εθνικού Δρυμού της Σαμαριάς είναι μοναδικές. Απόδειξη αυτού του γεγονότος είναι οι χιλιάδες των επισκεπτών που έρχονται για να το διασχίσουν. Ο αριθμός τους ανέρχεται στους 150.000 ετησίως. Ο Εθνικός Δρυμός υπόκειται σε αρκετά καλή διαχείριση. Ανεπηρέαστος για μεγάλο χρονικό διάστημα, φιλοξενεί χλωρίδα και πανίδα με μεγάλη ποικιλότητα και σε ισορροπία. Στην πράξη είναι η μοναδική περιοχή όπου η βόσκηση, ιδιαίτερα αρνητικός παράγοντας για άλλες περιοχές, απαγορεύεται. Υπάρχει άμεση ανάγκη για ερευνητική εργασία, ώστε να τεκμηριωθούν οι ιδιαιτερότητες της Σαμαριάς.

Από την χλωρίδα ονομαστά είναι τα αιωνόβια τεράστια Κυπαρίσσια που από τα αρχαία χρόνια χρησιμοποιούνταν για την ναυπήγηση πλοίων και από τους Μινωίτες για τους κίονες των ανακτόρων Κνωσού κλπ. Συνολικά υπάρχουν στο φαράγγι 450 είδη της Κρητικής χλωρίδας από τα οποία 70 είναι ενδημικά, φύονται δηλαδή μόνο σε αυτό.

Το Φαράγγι έχει πολλά στενώματα που έχουν ονομασθεί «πόρτες» αλλά το

στενότερο, η «Σιδερόπορτα» έχει πλάτος μόνο τρία μέτρα ενώ το κατακόρυφο ύψος στις εκστέρωθεν πλευρές φθάνει από 300 μέχρι τα 700 μέτρα. Σε πολλά σημεία η διάβαση γίνεται πάνω από το ποτάμι του φαράγγιού με μικρά ξύλινα γεφυράκια.

Στο φαράγγι υπήρχαν κατά τα αρχαία χρόνια ονομαστά Ιερά και Μαντείο. Στη θέση της Αγίας Ρουμέλης υπήρχε η αρχαία πόλη ΤΑΡΑ της οποίας σώζεται μέχρι σήμερα μόνο τμήμα του ναού του Απόλλωνα.

Για να το απολαύσει κανείς το Φαράγγι της Σαμαριάς μπορεί να συμμετάσχει σε μια από τις εκδρομές που διοργανώνουν τα τουριστικά γραφεία της Κρήτης ή να φθάσει ως την είσοδο του, στο ξακουστό οροπέδιο Ομαλού (υψομ. 1.250 μ. και 43 χλμ από Χανιά), με λεωφορείο της γραμμής του ΚΤΕΛ. Στον Ομαλό υπάρχουν ταβέρνες, μικρά ξενοδοχεία και ένα κέντρο πληροφόρησης, είδος μικρού μουσείου, για την Σαμαριά και τα Λευκά Όρη.

Από την Αγία Ρουμέλη η αναχώρηση μπορεί να γίνει με ένα από τα σύγχρονα πλοiάρια που μεταφέρουν τους επισκέπτες σε μία ώρα ως τη Χώρα Σφακίων. Εκεί υπάρχουν υπεραστικές γραμμές λεωφορείων με προορισμό, τα Χανιά, το Ρέθυμνο κλπ. Επίσης υπάρχει πλοiάριο και προς τα δυτικά παραλιακά κέντρα Σούγια και Παλαιόχωρα.

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι στην Κρήτη υπάρχουν και άλλα Φαράγγια, μικρότερης έκτασης αλλά εξίσου μεγάλης περιβαλλοντολογικής και αισθητικής αξίας. Παρακάτω αναφέρουμε πληροφορίες για τα πιο σημαντικά από αυτά:

1. Φαράγγι ΙΜΠΡΟΥ Σφακίων

Πρόκειται για ένα μικρό αλλά υπέροχο φαράγγι των Σφακίων που κάθε χρόνο το επισκέπτονται περισσότεροι από 50.000 άνθρωποι. Και αυτό γιατί μπορεί να πραγματοποιηθεί άνετα η διάβαση του κάθε εποχή, με κάθε καιρό, και ιδίως όταν δεν λειτουργεί το φαράγγι Σαμαριάς.

Η πεζοπορία για την διάβαση του αρχίζει από το ορεινό χωριό των Σφακίων Ίμβρος σε υψόμετρο 780 μέτρων και 55 χλμ από την πόλη των Χανίων.

Το φαράγγι έχει μήκος οκτώ χιλιομέτρων και η διάβαση του χρειάζεται, αναλόγως του ρυθμού πεζοπορίας, δύο ώρες. Έχει επιβλητικές πόρτες, δηλαδή στενώματα κατακόρυφων βράχων, που στη μέση περίπου της διαδρομής κλείνουν σχεδόν τη θέα προς τον ουρανό σαν τούνελ και το πιο στενό σημείο είναι μόλις δύο μέτρα.

Το φαράγγι τελειώνει στον αμαξιτό δρόμο που ενώνει τη Χώρα Σφακίων δυτικά (χλμ 4.800) και το ξακουστό κάστρο και παραλία του Φραγκοκάστελλου (χλμ 10) ανατολικά.

2. Φαράγγι ΕΛΥΓΙΑ

Από τα αξιολογότερα Σφακιανά φαράγγια και στο οποίο ζουν ακόμη μερικά ζευγάρια από το σπάνιο ΑΓΡΙΜΙ της Κρήτης.

Η πεζοπορία προς αυτό ξεκινά από το χωριό Αγ. Ιωάννης Σφακίων (Υψόμετρο 780 και 92 χλμ. από Χανιά), με πεζοπορία μιας ώρας ως την τοποθεσία Κορμοκοπος όπου είναι και η αρχή της καθόδου για την διάβαση του φαραγγιού. Τερματίζει στην πανέμορφη πευκόφυτη

αμμουδιά του Λιβυκού πελάγους μετά από άλλες με δυόμισι ώρες πεζοπορίας. Από την παραλία μέχρι την Αγία Ρουμέλη δυτικά χρειάζεται άλλης μιας ώρας πορεία. Η παραπάνω διαδρομή καλύπτει το ήμισυ του φαραγγιού. Για τη διάβαση όλου του Ελυγιά χρειάζονται δύο ημέρες. Η εκκίνηση γίνεται από το οροπέδιο Ομαλού και μέσω του ορειβατικού καταφυγίου Καλλέργη και της κορυφής Μελινεαου (υψ. 2.133 μ.) προσεγγίζεται η τοποθεσία των Λευκών Ορέων «Ποταμός» και μετά από ένα κατακόρυφο κατέβασμα δέκα μέτρων προς τον πυθμένα του φαραγγιού, η διαδρομή συνεχίζεται ως την ακτή του Λιβυκού πελάγους.

3. ΣΦΑΚΙΑΝΟ Φαράγγι

Το πλέον ενδιαφέρον ίσως φαράγγι από αποψη χλωρίδας είναι το Σφακιανό φαράγγι ή Λάγκο (είναι γνωστό και σαν φαράγγι Βαρθολομά).

Η επίσκεψή του είναι δυνατή με δύο τρόπους:

α) Από το Πορόλαγκο, από νότο που βρίσκεται δύο χιλιόμετρα μακριά από τη Χώρα Σφακίων στον αμαξιτό δρόμο προς Χανιά. Μέχρι το τέλος του κυρίως φαραγγιού, η απόσταση είναι 6,5 χλμ και η πεζοπορία πάνω στο χοχλάδι της κοίτης είναι ομαλότατη αφού έχει χαραχθεί πολύ πρόχειρος αμαξιτός δρόμος και χρειάζονται 3.5 ώρες με επιστροφή. Στο τέλος της διαδρομής προς βορρά πάνω στο μικρό ύψωμα, βρίσκεται παλιά στάνη και το εκκλησάκι του Αποστόλου Παύλου που κτίσθηκε από Σφακιανούς το 1407.

β) Από το χωριό Ίμβρος Σφακίων που με πεζοπορία δύο ωρών (ή πρόχειρο αγροτικό δρόμο 10 χλμ) φτάνει κανείς στο πανέμορφο δροσόλουστο χωριό κτηνοτρόφων Καλοί Λάκκοι που έχει εγκαταλει-

φθει από χρόνια. Από εκεί μετά από πεζοπορία περίπου μισής συναντάται το εκκλησάκι του Απ. Παύλου.

4. Φαράγγι ΤΡΥΠΗΤΗΣ

Είναι ένα από τα μεγάλα και δύσβατα φαράγγια των Χανίων που χρειάζεται χρόνος μιάμισης τουλάχιστον ημέρας για τη διέλευσή του. Η ανάβαση πραγματοποιείται μέσω του οροπεδίου Ομαλού και από υψόμετρο 1.200 μέτρων στο Αλπικής μορφής πολύ κακοτράχαλο βουνό Γκίγκιλος με υψόμετρο 2.080 m.

Κατά την μυθολογία στην κορφή του όρους, ο Κρηταγενής Δίας είχε τον θρόνο του και στις πλησίον, δυτικά, ομαλότερες κορυφές πραγματοποιούσε τις αρματοδρομίες του. Επίσης, στην πηγή Λινοσέλι υπήρχε ξακουστό αρχαίο Μαντείο.

Η ποικιλία της χλωρίδας και της πανίδας του φαραγγιού είναι μεγάλη και εδώ ζει το Κρητικό Αγρίμι.

5. Φαράγγι ΚΛΑΔΟΥ (Δώματα) Σφακίων

Το πλέον δύσβατο και άγριο φαράγγι στην Κρήτη. Σε ορισμένα σημεία είναι απαραίτητη η χρήση ορειβατικού σχοινιού για περισσότερη ασφάλεια διάβασης, για την οποία χρειάζονται σχεδόν δύο ημέρες.

Το τελευταίο τμήμα του φαραγγιού και η ακτή ονομάζονται Δώματα. Η ωραιότερη, πλέον καθαρή και με τα πλέον υπέροχα χρώματα θάλασσας, ακτή της Κρήτης βρίσκεται εδώ και είναι

στρωμένη με ένα πολύ ψιλό λαμπερό χοχλάδι. Τα πεύκα του φαραγγιού φθάνουν ως αυτήν.

6. Φαράγγι ΔΙΚΤΑΜΟΥ (Κατεχώρι Στύλος)

Το φαράγγι αυτό γνωστό και σαν το φαράγγι Κατεχώρι ή Στύλου είναι από τα ελάχιστα Χανιώτικα φαράγγια που δεν έχει κατεύθυνση από βορρά προς νότο.

Είναι πολύ όμορφο και κατάφυτο από αρκετά είδη της Κρητικής χλωρίδας και με πολλές κρημνώδεις πλευρές. Η διάβασή του είναι εύκολη αφού βρίσκεται κοντά στην πόλη των Χανίων και σ' αυτό φτάνει κανείς από το χωριό Κατεχώρι της περιφέρειας Κεραμειών (υψομ. 300 μ. και από Χανιά 21 χλμ). Η διάβαση του διαρκεί τρεις μέχρι τέσσερις ώρες και η έξοδος του είναι στον οικισμό Φαράγγι (υψομ. 40μ. και 17 χλμ από Χανιά), σε μικρή απόσταση από τον κεντρικό δρόμο Χανίων-Στύλου.

7. ΣΥΡΙΚΑΡΙΟΥ Φαράγγι

Ένα όμορφο φαράγγι της Κισάμου, που αρχίζει από το χωριό Μέσα Σηρικάρι (υψομ. 500 μ, από Χανιά 50 χλμ) στην οδική διαδρομή Χανιά-Καλεργιανά Κισάμου-Καλάθενες-Σηρικάρι και καταλήγει στην Πολυρρήνια Κισάμου (υψομ. 400 μ.) έξι χιλιόμετρα από την κωμόπολη Κίσσαμος.

Αρχικά υπήρξε κατάφυτο από καστανιές και μετά από Πλατάνια, αγριαγκινάρες, αγριελιές, λιόπρινα, χαρουπιές, σκίνα και άλλα, και τα μυρωδάτα βότανα του δίκταμου της φασκομηλιάς κλπ.

Στα μισά της διαδρομής συναντούμε την γεμάτη Θρύλους πηγή «Γρα Βρύση» ενώ άλλοι Θρύλοι αναφέρονται σε «δαιμονικά» και «ξωτικά» του φαραγγιού.

8. Φαράγγι ΧΑΛΑΣΕ

Ένα ακόμη υπέροχο Κισαμίτικο φαράγγι για τους λάτρεις της φύσης και της πεζοπορίας στο στόφιο φυσικό περιβάλλον. Αρχίζει από το χωριό Σάσαλος Κισάμου σε υψόμετρο 340 μ. (από Χανιά 57 χλμ) όπου η προσέλευση γίνεται οδικώς μέσω της διαδρομής Χανιά-Νοπήγια-Κολένη-Ρόκκα-Σφακοπηγάδι-Μαλάθυρο-Σάσαλο. Το κύριο τμήμα του, μετά από τέσσερις το πολύ ώρες, πεζοπορίας φθάνει στο χωριό Μαλάθυρος (υψομ. 315 μ. και 48 χλμ από Χανιά).

9. Φαράγγι ΚΑΒΗ ή ΙΛΙΓΓΑ

Ένα ακόμη κατάφυτο και με μεγάλους γκρεμούς Σφακιανό φαράγγι που αξίζει πραγματικά τον κόπο να επισκεφθεί κάποιος.

Η πεζοπορία αρχίζει από το ορεινό χωριό Ανώπολη προς τον αγροτικό-ορεινό δρόμο που οδηγεί στα Λευκά Όρη και φθάνει σε υψόμετρο 2.000 μέτρων κοντά στην ψηλότερη κορφή τους. Μετά από 1.30 ώρας πεζοπορία ένα μικρό παρακλάδι του δρόμου, οδηγεί στο βυζαντινό εκκλησάκι του Τιμίου Σταυρού το οποίο έχει αξιόλογες τοιχογραφίες. Η πρόσβαση ως εδώ μπορεί να γίνει και με ανάλογο όχημα. Η πεζοπορία διαρκεί περίπου τρεις ώρες ως την έξοδο του.

10. Φαράγγι ΚΑΠΝΗΣ ή του ΚΑΠΝΗ

Στα ανατολικά Σφακιά, εκτός από το φαράγγι της Ίμβρου, υπάρχουν σε παράλληλη σειρά ανατολικά άλλα πέντε μικρά αλλά πολύ ενδιαφέροντα, όμορφα και κακοτράχαλα φαράγγια. Στη συνέχεια αναφέρονται τα τρία σημαντικότερα, με πρώτο αυτό της Κάπνης.

Αγριότατο, δύσβατο και με μεγάλη κλίση εδάφους. Η είσοδος του βρίσκεται στην νότια πλευρά του όρους Άκονές και στο 4ο περ. χιλιόμετρο του αμαξιτού δρόμου από Ίμβρο προς Ασφένδου Σφακίων, σε υψόμετρο 900 μέτρων. Καταλήγει στην άκρη του χωριού Βρασκάς σε υψόμετρο 190 μέτρων και για την διάβαση του χρειάζονται 3.30 ώρες πορείας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η βάση δεδομένων ΦΙΛΟΤΗΣ

Από το 1990 μέχρι σήμερα γίνεται έρευνα στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο με αντικείμενο τη δημιουργία μιας Τράπεζας Στοιχείων για την Ελληνική Φύση, η οποία έχει ονομαστεί ΦΙΛΟΤΗΣ. Η φιλότης είναι όρος που χρησιμοποίησε ο αρχαίος φιλόσοφος Εμπεδοκλής για να περιγράψει την ενοποιητική δύναμη της φύσης (ο όρος προτάθηκε από την κ. Άννα Αραβαντινού του Κέντρου Έρευνας Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών). Στα πλαίσια αυτής της έρευνας έχουν ήδη δημιουργηθεί ψηφιακά αρχεία με τα εξής στοιχεία:

- 449 Τοπία Ιδιαιτέρου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), με συνολική έκταση 6270 τετραγωνικά χιλιόμετρα ή 4,8% της χερσαίας έκτασης της χώρας
- 430 ελληνικοί βιότοποι του ευρωπαϊκού προγράμματος CORINE, με συνολική έκταση 34395 τετραγωνικά χιλιόμετρα ή 26,1% της χερσαίας έκτασης της χώρας
- 206 πρόσθετοι βιότοποι, σημαντικοί για απειλούμενα είδη της ελληνικής χλωρίδας και πανίδας, με συνολική έκταση 4378 τετραγωνικά χιλιόμετρα ή 3,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας
- 5596 είδη και υποείδη της ελληνικής χλωρίδας (το σύνολο των ανώτερων φυτών)
- Όλα τα είδη και υποείδη της ελληνικής σπονδυλωτής πανίδας, κυρίως του χερσαίου χώρου (138 Θηλαστικά, 480 πτηνά, 132 ερπετά, 15 αμφίβια, 128 ιχθύες του γλυκού νερού)

- 438 είδη και υποείδη της ελληνικής εντομοπανίδας (λεπιδοπτερα και ορθόπτερα)
- Χάρτες με τις περιμέτρους των ανωτέρω τόπων (βιότοποι και τοπία), ψηφιοποιημένες σε κλίμακα 1:50.000.

Τα στοιχεία του προγράμματος έχουν ερευνητικό χαρακτήρα και πολλοί από τους τόπους δεν έχουν επίσημα κηρυχθεί προστατευτέοι.

Η βάση δεδομένων ΦΙΛΟΤΗΣ στηρίχτηκε στις εξής ερευνητικές δραστηριότητες:

- Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα CORINE-Biotopes (1986-1996)
- Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα MEDSPA (1990-1994)
- Το πρόγραμμα "Οριοθέτηση και Καθορισμός Μέτρων Προστασίας Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους" του ΥΠΕΧΩΔΕ (1996-1999)
- 8 διπλωματικές εργασίες φοιτητών που εκπονήθηκαν στο Ε.Μ.Π.

Τα δεδομένα των περισσότερων βιοτόπων CORINE έχουν ενημερωθεί μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90. Πρόσφατα έγινε η απόδοσή τους στα ελληνικά, όπου περιλαμβάνονται κάποιες τροποποιήσεις αλλά όχι νεώτερα δεδομένα. Το αρχικό περιεχόμενο των βιοτόπων CORINE υπάρχει χωριστά στην αγγλική γλώσσα.

Τα περισσότερα δεδομένα του αρχείου είδη έχουν ενημερωθεί μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90. Είχαν συμπληρωθεί καταρχήν στα αγγλικά και πρόσφατα έγινε η απόδοση στην ελληνική γλώσσα, εκτός από μερικά στοιχεία που παραμένουν στα αγγλικά για τεχνικούς λόγους.

Το αρχείο ΑΛΛΟΙ ΒΙΟΤΟΠΟΙ περιλαμβάνει όλους τους τόπους που έχουν εντοπιστεί και είναι σημαντικοί για ένα τουλάχιστον απειλούμενο είδος χλωρίδας ή πανίδας, αλλά οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται στους βιοτόπους CORINE. Τα δεδομένα τους έχουν ενημερωθεί μέχρι τις

αρχές της δεκαετίας του '90.

Το πρόγραμμα βιοτόπων NATURA 2000 δεν έχει εκπονηθεί από το ΕΜΠ, αλλά τα στοιχεία έχουν δοθεί στο πρόγραμμα της βάσης δεδομένων ΦΙΛΟΤΗΣ από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων. Η ψηφιοποίηση των ορίων των βιοτόπων NATURA 2000 έχει γίνει στο ΕΜΠ. Τα δεδομένα των βιοτόπων αυτών έχουν συμπεριληφθεί στην ιστοσελίδα για να είναι πιο πλήρης η παρουσίαση των στοιχείων της ελληνικής φύσης. Υπάρχει πολύ μεγάλη επικάλυψη μεταξύ των βιοτόπων CORINE και NATURA 2000.

Η ποικιλία της ελληνικής φύσης

Ο πλούτος της ελληνικής φύσης εκδηλώνεται κυρίως με την ύπαρξη μεγάλης βιοποικιλότητας. Οι πολυάριθμοι συνδυασμοί οικολογικών παραμέτρων δημιουργούν πολλούς διαφορετικούς τύπους οικολογικών ενδιαιτημάτων και, κατά συνέπεια, εξαιρετική ποικιλία χλωρίδας και πανίδας και μεγάλο αριθμό σημαντικών βιοτόπων. Οι ίδιοι παράγοντες συντελούν στη διαμόρφωση μεγάλης ποικιλίας φυσικών τοπίων. Ωστόσο, τα οικοσυστήματα και τα τοπία που δημιουργούνται χαρακτηρίζονται ως επί το πλείστον από μικρή κλίμακα, πράγμα που τα καθιστά ευαίσθητα και τρωτά στις πιέσεις. Στην Ελλάδα, το πλήθος των τόπων που παρουσιάζουν μεγάλη αξία ως βιότοποι ή ως φυσικά τοπία ανέρχεται σε αρκετές χιλιάδες. Περιλαμβάνουν δάση, υγροτόπους, ακτές, νησιά και βραχονησίδες, αλπικές περιοχές, θαμνότοπους, ποτάμια, λίμνες, φαράγγια, πηγές, σπήλαια κλπ. Ο ελληνικός χώρος χαρακτηρίζεται επιπλέον από ένα εξαιρετικό πολιτιστικό πλούτο, που συνδέεται στενά με την ποικιλία της ελληνικής φύσης, αλλά, επίσης, συντελεί με τη σειρά του στη

δημιουργία πολλών αξιόλογων τοπίων, που, κατά κανόνα, συνδυάζουν φυσικό κάλλος και πολιτιστική αξία. Τα ιστορικά μνημεία τόσων διαφορετικών εποχών, η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, τα ήθη, οι παραδόσεις και γενικώς όλα τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά, μαζί με τα φυσικά και βιολογικά στοιχεία, συνθέτουν την έννοια του αισθητικά σημαντικού τοπίου.

Η χαρτογράφηση των τόπων

Τα ΤΙΦΚ, όπως και οι βιότοποι, χαρτογραφήθηκαν με υπόβαθρο χάρτες κλίμακας 1:50.000. Η χαρτογράφηση περιλαμβάνει οριοθέτηση κάθε τόπου με ψηφιοποίηση της περιμέτρου και έγινε από τον υπεύθυνο καταχωρητή. Κάθε τόπος περιέχει πληροφορία για τη γεωμετρική του δομή (περίμετρο, εμβαδόν) και τη θέση του στο χώρο.

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

"Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον 2000-2006" (ΕΠΠΕΡ) Γ'
Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης Κ.Π.Σ. (νο. 3)

Αθήνα, 5 Νοεμβρίου 2001

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης, για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Περιβάλλον 2000-2006": με βάση το άρθρο 82 παρ. 3 του Συντάγματος και το άρθρο 4 του Ν. 2232/1994.

Η Ο. Κ. Ε. αποφάσισε την έκδοση Γνώμης για κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για τρεις λόγους. Πρώτον, σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο της Ο. Κ. Ε. ο μόνος τρόπος με τον οποίο μπορεί να εκφρασθεί επί διαφόρων κειμένων, όπως το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, είναι με τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 2 του Ν. 2232/1994. Δεύτερον, η Ο. Κ. Ε. αναγνωρίζει ότι οι θέσεις που εκφράζονται στα διάφορα Επιχειρησιακά Προγράμματα και στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, αποτελούν σημαντικές πολιτικές παρεμβάσεις, για τις οποίες απαιτείται και η άποψη της ελληνικής κοινωνίας ανεξαρτήτως αν αυτές μπορούν να αλλάξουν εφόσον έχουν συμφωνηθεί μεταξύ της Κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τρίτον, η Ο. Κ. Ε. κρίνει ότι είναι απαραίτητες αυτές οι γνωμοδοτήσεις τώρα, για να έχει άποψη για τις αλλαγές που θα απαιτηθούν να γίνουν το 2003, στη διαδικασία της ενδιάμεσης αξιολόγησης του Κ. Π. Σ.

Ειδικότερα, για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Περιβάλλον 2000-2006"; συστάθηκε Επιτροπή με Πρόεδρο τον κ. Ν. Σκορίνη και μέλη τους κ.κ. Γεώργιο Παυλιδάκη, Κυριάκο Ρερρέ, Σταυρούλα Μπιστόλα, Ιωάννη Σιδηρόπουλο και Χρήστο Σπίρτζη. Τον επιστημονικό συντονισμό είχε η εξωτερική επιστημονική συνεργάτης της Ο. Κ. Ε. Δρ. Χριστίνα Θεοχάρη. Ως βοηθός έρευνας συμμετείχε η κα Μιράντα Θεοδωροπούλου.

Η Επιτροπή Εργασίας άρχισε τις εργασίες της στις 19 Ιουλίου και τις ολοκλήρωσε σε τρεις (3) συνεδριάσεις. Το κείμενο υπεβλήθη στην προαναφερθείσα κεντρική Επιτροπή Επιστημονικής Στήριξης, η οποία το συζήτησε και το διαβίβασε στην Εκτελεστική Επιτροπή. Η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της στις 22 Οκτωβρίου 2001.

Η Ολομέλεια Της Ο. Κ. Ε., στην οποία εισηγητές ήταν οι κ.κ. Νικόλαος Σκορίνης και Γεώργιος Παυλιδάκης, κατόπιν ολοκλήρωσης της συζήτησης του θέματος στη συνεδρίαση στις 5 Νοεμβρίου 2001 διατύπωσε την υπ' αριθ. 61 Γνώμη της Ο. Κ. Ε.

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ανάπτυξη και Κοινωνική Συνοχή

Σε μία σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία, η επιτυχία μιας στρατηγικής οικονομικής ανάπτυξης εξαρτάται, κυρίως, από τη συμμετοχή του συνόλου των κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων στο σχεδιασμό, στην υλοποίηση και στον έλεγχο όλων των απαραίτητων μέτρων πολιτικής. Η κοινωνική συναίνεση σε ένα σχέδιο οικονομικής ανάπτυξης προϋποθέτει ότι αυτό διέπεται από τις αρχές της άμβλυνσης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Η μακροχρόνια και συνεπώς βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη δεν απαιτεί μόνο σεβασμό στο περιβάλλον και στις μελλοντικές γενιές, αλλά και άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων, οι οποίες καθίστανται εφικτές σε ένα περιβάλλον οικονομικής ανάπτυξης και προόδου. Η εμπειρία έχει καταδείξει ότι η κοινωνική συναίνεση επί των προγραμμάτων οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση μακρόπνοων σχεδίων οικονομικής ανάπτυξης. Προσπάθειες επιβολής συνολικών ή επί μέρους οικονομικών μέτρων και πολιτικών, που βρίσκουν αντίθετους τους κοινωνικούς εταίρους έχουν περιορισμένες πιθανότητες επιτυχίας.

Η πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδος στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα μπορεί να χαρακτηρισθεί συνολικά, ως επιτυχημένη, όσον αφορά στην επίτευξη του στόχου της οικονομικής μεγέθυνσης (αύξηση του συνολικού και κατά κεφαλή Α. Ε. Π.). Η τελευταία δεκαετία έδειξε, ότι οι κοινωνικοί εταίροι είναι σε θέση να συμβάλλουν ουσιαστικά στην επίτευξη εθνικών οικονομικών στόχων, όπως αυτόν της ένταξης της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση

της Ευρώπης (Ο. Ν. Ε.).

Ο νέος στόχος, που πολύ σωστά πλέον τίθεται στη χώρα μας, της σύγκλισης της οικονομίας μας με τις αναπτυγμένες οικονομίες των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) θα πρέπει να γίνει μέσα σε ένα πλαίσιο κοινωνικής συναίνεσης και αποδοχής, που ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της, θα είναι και η άμβλυση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων που δημιουργήθηκαν στην πορεία ένταξης της χώρας μας στην Ο. Ν. Ε. και όχι μόνο εξ αιτίας αυτής. Επίσης, η συμμετοχή της Ελλάδος στην ενιαία Ευρώπη θα πρέπει να συμβάλει στην αναβάθμιση της δημοκρατικής λειτουργίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με απώτερο σκοπό τη μεγαλύτερη αποδοχή από τους λαούς της.

Γ' Κ. Π. Σ. και Κοινωνικός Έλεγχος Συμμετοχή

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για το νέο αναπτυξιακό σχέδιο της χώρας της περιόδου 2000-2006 δείχνει ότι η ελληνική πολιτεία αρχίζει να λαμβάνει υπόψη της την ανάγκη της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό του προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η συμμετοχή της Ο. Κ. Ε., με γνωμοδοτήσεις, στο στάδιο του συνολικού σχεδιασμού ήταν πολύ σημαντική, αλλά δεν της ζητήθηκε και η ανάλογη συμμετοχή στα επί μέρους (τομεακά) προγράμματα ανάπτυξης. Ενθαρρυντική, όμως, είναι η συμμετοχή της Ο. Κ. Ε. στην υλοποίηση αυτού του προγράμματος οικονομικής ανάπτυξης, της χώρας, που για πρώτη φορά καθιερώνεται και θεσμικά σε όλα τα επίπεδα, έντεκα (11) τομείς και δεκατρείς (13) περιφέρειες. Το πιο σημαντικό από όλα είναι η καθιέρωση του δικαιώματος θεσμικού

ελέγχου της διαδικασίας υλοποίησης αυτού του σχεδίου οικονομικής ανάπτυξης στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή όπως πλέον έχει καθιερωθεί να ονομάζεται το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Κ. Π. Σ.).

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης είναι ολοκληρωμένα διαρθρωτικά προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης και αποτελούν το βασικό εργαλείο της ευρωπαϊκής περιφερειακής και διαρθρωτικής πολιτικής. Χρηματοδοτούνται κατά το ήμισυ, περίπου, από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία και αποσκοπούν στη διεύρυνση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας και στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών.

Το Γ' Κ. Π. Σ., που υλοποιείται στο διάστημα 2000-2006, έχει στόχο την οικονομική και κοινωνική συνοχή, με κύριες προτεραιότητες την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση, μέσω της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και την παροχή ίσων ευκαιριών. Η συμβολή των κοινωνικών φορέων στην υλοποίηση του Γ' Κ. Π. Σ., που αποτελεί τη σημαντικότερη ολοκληρωμένη αναπτυξιακή παρέμβαση για την Ελλάδα, τα επόμενα χρόνια, είναι επιβεβλημένη για τη διασφάλιση της ορθής και δημοκρατικής διαχείρισης και της αξιοποίησης των σημαντικότερων διαρθρωτικών, εθνικών και ιδιωτικών πόρων που θα χρηματοδοτήσουν τα έργα του Γ' Κ. Π. Σ.

Ο σχεδιασμός του Γ' Κ. Π. Σ. έχει ενσωματώσει την εμπειρία της εφαρμογής των δύο πρώτων φάσεων διαρθρωτικών παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Α' και Β' Κ. Π. Σ.) και των μεταβολών που συντελέστηκαν στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, κατά τις φάσεις αυτές και συνοδεύθηκε από διεργασίες μεταρρύθμισης των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων, με στόχο τη βελτίωση της

αποτελεσματικότητας της εφαρμογής τους. Στο πλαίσιο αυτό, το Γ' Κ. Π. Σ. χαρακτηρίζεται από τη διαμόρφωση νέων κανόνων, όσον αφορά στους στόχους παρεμβάσεων, στις κοινοτικές πρωτοβουλίες, στον προγραμματισμό των παρεμβάσεων, καθώς και στην εταιρική σχέση, στην προσθετικότητα και αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των διαρθρωτικών πολιτικών.

Οι Τοποθετήσεις της Ο. Κ. Ε. για το Σχέδιο Γ' Κ. Π. Σ.

Στην υλοποίηση του Γ' Κ. Π. Σ., υπάρχει, ιδιαίτερα, σημαντική ενδυνάμωση του ρόλου των κοινωνικών φορέων, μέσω της διεύρυνσης του ορισμού της εταιρικής σχέσης. Με τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων, στον ορισμό της εταιρικής σχέσης, εκτός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του κράτους μέλους συμμετέχουν πλέον, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές, οι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς και άλλοι αρμόδιοι οργανισμοί, στις φάσεις σχεδιασμού, αξιολόγησης, παρακολούθησης και αποτίμησης κάθε δέσμης διαρθρωτικών παρεμβάσεων.

Στην Ελλάδα, η αναβάθμιση της συμμετοχής των κοινωνικών φορέων κατέστη εμφανής από τη φάση σχεδιασμού του Κ. Π. Σ., καθώς ακολουθήθηκε η πρακτική έκφρασης γνώμης από πλευράς της Ο. Κ. Ε., αλλά και μεμονωμένων κοινωνικών φορέων σε διάφορες φάσεις προετοιμασίας του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Σ. Π. Α.) 2000-2006. Στο πλαίσιο του θεσμού της Ο. Κ. Ε., οι οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς είχαν την ευκαιρία να διατυπώσουν τις απόψεις τους και να εμπλακούν στις διαδικασίες κατάρτισης του Γ' Κ. Π. Σ., συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση προτάσεων, για τον

προσδιορισμό των διαρθρωτικών παρεμβάσεων. Η Ο. Κ. Ε. έχει επανειλημμένα τοποθετηθεί, σχετικά με τις προκλήσεις ευκαιρίες, που προκύπτουν από τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων και από την υλοποίηση του Γ' Κ. Π. Σ. μέσα από σειρά Γνωμών που έχει εκδώσει:

- "Ατζέντα 2000 Διαρθρωτικά Ταμεία", νο. 26/Φεβρουάριος 1999.
- "Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006. Μεταποίηση και Υπηρεσίες", νο. 30/Απρίλιος 1999.
- "Συνοπτικό Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006", νο. 34/Αύγουστος 1999.
- "Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006", νο. 36/ Δεκέμβριος 1999.

Η Ο. Κ. Ε. κρίνει θετικά τους νέους προσανατολισμούς, που προκύπτουν από τη μεταρρύθμιση των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και ιδιαίτερα από την εγκατάλειψη του συστήματος συνδιαχείρισης των διαρθρωτικών σχεδίων και προγραμμάτων από τα εθνικά κράτη και την Ε.Ε. και την υιοθέτηση ενός νέου συστήματος, που χαρακτηρίζεται από την αποκέντρωση των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, διασφάλισης της μέγιστης δυνατής διαφάνειας και από την αναβάθμιση της ευθύνης των κρατών με ταυτόχρονη συμμετοχή των κοινωνικών φορέων.

Ειδικότερα, η Ο. Κ. Ε. έχει επανειλημμένα εκφράσει την ικανοποίησή της, για τη μεταφορά αρμοδιοτήτων προς τα κράτη και για τη διεύρυνση του ορισμού της εταιρικής σχέσης με την επακόλουθη αναβάθμιση της συμμετοχής των κοινωνικών φορέων, που καλούνται πλέον να διαμορφώσουν τις συνιστώσες της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, σε όλο το φάσμα της οικονομικοκοινωνικής

δραστηριότητας.

Ιδιαίτερα κρίσιμη θεωρείται, από πλευράς Ο. Κ. Ε., η ανάγκη επίτευξης μέγιστης αποτελεσματικότητας των διαρθρωτικών πολιτικών. Βασική προϋπόθεση είναι η σύγκλιση των ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων και η μέγιστη προσπάθεια διασφάλισης των προϋποθέσεων πλήρους απορρόφησης των πόρων και κυρίως, ορθολογικής αξιοποίησής τους, με αναπτυξιακά κριτήρια.

Η Ο. Κ. Ε., αναγνωρίζοντας την κοινωνική σημασία μιας αναπτυξιακής προσπάθειας, που θα πρέπει να έχει ως στόχο την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων προέβη στην έκδοση γνωμών πρωτοβουλίας για δύο πολύ σημαντικά ζητήματα, που είναι "Η Φτώχεια στην Ελλάδα" (Γνώμη νο. 41/Ιούλιος 2000) και "Το Δημογραφικό Ζήτημα" (Γνώμη νο. 49/Δεκέμβριος 2000). Οι δύο αυτές γνώμες αποτελούν την αρχή διαμόρφωσης μιας βάσης θέσεων της Ο. Κ. Ε. για την κοινωνική διάσταση της αναπτυξιακής πορείας της ελληνικής οικονομίας.

Η Ο. Κ. Ε. θεωρεί αυτονόητο ότι απώτερος σκοπός, κάθε αναπτυξιακής προσπάθειας είναι η διαμόρφωση των απαραίτητων προϋποθέσεων κοινωνικής συνοχής που εξασφαλίζεται μόνο όταν αμβλύνονται οι κοινωνικές ανισότητες. Συνεπώς, κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια θα πρέπει, άμεσα και έμμεσα, να διαμορφώνει τις απαραίτητες συνθήκες αύξησης της απασχόλησης, μείωσης της φτώχειας και αύξησης της κοινωνικής ευημερίας.

Η Ο. Κ. Ε. στη γνώμη της για τη φτώχεια είχε θέσει το όλο ζήτημα ως μέρος της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας. Συγκεκριμένα, είχε

αναφέρει ότι το πρόγραμμα για την καταπολέμηση της φτώχειας, δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας. Αντιθέτως, το πρόγραμμα κατά της φτώχειας, είναι ένα πολυσύνθετο πρόγραμμα που πρέπει να συνδέεται οργανικά με τις:

- επί μέρους εκφάνσεις της αναπτυξιακής πολιτικής,
- πολιτικές για τη γεωργική ανάπτυξη,
- (ενεργητικές και παθητικές) πολιτικές της αγοράς εργασίας,
- πολιτικές κοινωνικής ασφάλειας,
- πολιτικές εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης,
- πολιτικές υγείας,
- πολιτικές εναντίον του κοινωνικού αποκλεισμού,
- πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας, στέγασης και ενίσχυσης της παιδικής ηλικίας και της μητρότητας και περιφερειακές πολιτικές.

Γίνεται σαφές από το παραπάνω ότι όλα τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, καθώς και όλα τα περιφερειακά προγράμματα για τα οποία καλείται να γνωμοδοτήσει η Ο. Κ. Ε. έχουν άμεση σχέση με το πρόβλημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πολιτικές παρέμβασης που αναπτύχθηκαν στις δύο αυτές γνώμες αποτελούν τη βάση στην οποία στηρίζονται οι προτάσεις της Ο. Κ. Ε. σε όλες τις γνώμες της για τα επιχειρησιακά προγράμματα υλοποίησης του Γ' Κ. Π. Σ.

Η Ο. Κ. Ε. θεωρεί ότι το Γ' Κ. Π. Σ., ανεξάρτητα αν είναι το τελευταίο πακέτο στήριξης ή όχι, αποτελεί τη μεγάλη ευκαιρία της Ελλάδος για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η Ο. Κ. Ε. γνωρίζει ότι αλλάζουν σημαντικά τα δεδομένα στον πολιτικό και οικονομικό χάρτη της

Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ο. Κ. Ε. σε δύο γνώμες της είχε την ευκαιρία να τοποθετηθεί σε ζητήματα που αφορούν το μέλλον της Ευρώπης. Η Ο. Κ. Ε. εξέφρασε τις απόψεις της για το "Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου" (Γνώμη νο. 19/Ιούλιος 1998) όπου, εκτός των άλλων, η Ο. Κ. Ε. θεωρεί πολύ σημαντική την πολιτική μεταβίβασης των εισοδημάτων μέσα στην Ε.Ε., ως εργαλείο άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων και συνεπώς μέρος μιας γενικότερης αναπτυξιακής προοπτικής. Στην ίδια γνώμη η Ο. Κ. Ε. επισήμανε το πρόβλημα που μπορεί να δημιουργηθεί από τη διεύρυνση με την μετατόπιση του κέντρου βάρους από τις χώρες της νότιας Ευρώπης στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Το θέμα της διεύρυνσης κρίθηκε τόσο σημαντικό, που η Ο. Κ. Ε. θεώρησε χρήσιμο να εκφέρει γνώμη "Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης". (Γνώμη νο. 46/Οκτώβριος 2000). Στη γνώμη αυτή η Ο. Κ. Ε. τάχθηκε υπέρ της διεύρυνσης, αλλά επεσήμανε ότι το "εγχείρημα της διεύρυνσης κρύβει πολλούς κινδύνους για τη σταθερότητα, την οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ένωσης". Η Ο. Κ. Ε., εκτός των άλλων, πρότεινε ότι η αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων προϋποθέτει, ότι η Ε.Ε. θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τις εσωτερικές αναδιαρθρώσεις της. Το Γ' Κ. Π. Σ. αποτελεί χρήσιμο εργαλείο επίσπευσης αυτών των εσωτερικών αναδιαρθρώσεων.

Η Ο. Κ. Ε. συμμετέχει με δικαίωμα ψήφου σε όλες τις Επιτροπές Παρακολούθησης του Γ' Κ. Π. Σ. Ειδικότερα, η συμμετοχή της Ο. Κ. Ε. στις εν λόγω Επιτροπές προβλέπεται στον Κανονισμό 1260/1999 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί γενικών διατάξεων για τα Διαρθρωτικά Ταμεία, ο οποίος εφαρμόστηκε με το Ν. 2860/2000 άρθρο 14. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική και καταδεικνύει τον αποφασιστικό ρόλο των κοινωνικών και οικονομικών φορέων στη

διαδικασία εφαρμογής του Προγράμματος, αφού οι Επιτροπές Παρακολούθησης έχουν την κύρια ευθύνη και τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας της υλοποίησης. Με σκοπό τη βελτιστοποίηση των θέσεων που θα εκφράσουν οι εκπρόσωποί της σε αυτές, έχει συστήσει κεντρική Επιτροπή Επιστημονικής Στήριξης, κατά τα αναφερόμενα ανωτέρω στη Διαδικασία.

Για κάθε τομεακό πρόγραμμα η Ο. Κ. Ε. έχει συστήσει Επιτροπή Εργασίας με σκοπό την έκδοση γνώμης επί των κειμένων του Επιχειρησιακού Προγράμματος και του Συμπληρώματος Προγραμματισμού. Επίσης, έχει συσταθεί μία επιτροπή για την έκδοση γνώμης για όλα τα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα. Η πρόκληση για την Ο. Κ. Ε. και γενικότερα για τους συμμετέχοντες στην εθνική προσπάθεια αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει το Γ' Κ. Π. Σ. είναι μεγάλη, δεδομένου μάλιστα ότι αυτό αφορά σημαντικότερα κονδύλια σε καιρίους τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Η Ο. Κ. Ε., μετά την συνταγματική κατοχύρωση της (βλ. άρθρο 82 παράγραφος 3 του Συντάγματος), αποτελεί θεσμό, αποστολή του οποίου είναι "η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και ιδίως για τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής".

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ο. Κ. Ε. αποτελεί εκφραστή της θεσμοθετημένης ελληνικής κοινωνίας και θεωρεί ότι εκφράζοντας το σύνολο των κοινωνικών εταίρων έχει την από το νόμο υποχρέωση, αλλά, κυρίως, την υποχρέωση απέναντι στην ελληνική κοινωνία και πολιτεία να τοποθετηθεί επί του πιο σημαντικού σχεδίου διαρθρωτικών παρεμβάσεων που είναι το Γ' Κ. Π. Σ.

Οι απόψεις της Ο. Κ. Ε. της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον

Σχετικά με το θέμα του Περιβάλλοντος η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο. Κ. Ε.) έχει εκδώσει πληθώρα γνωμών. Από αυτές παραθέτουμε ενδεικτικά κάποιες που συνδέονται άμεσα με τα ζητήματα που καλύπτει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον. Αυτές είναι:

- Γνωμοδότηση για την πρόταση της Επιτροπής για την Οδηγία του Συμβουλίου περί της θεσπίσεως πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής υδάτων, COM (97) 49 τελικό97/0067 (SYN), CES 994/97.
- Γνωμοδότηση σχετικά με ένα πρόγραμμα δράσης για ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υπογείων υδάτων. COM (96) 315 τελικό92/081 COD, CES 107/97.
- Γνωμοδότηση για την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την επανεξέταση της κοινοτικής στρατηγικής διαχείρισης των αποβλήτων. COM (96) 399 τελικό, CES 96/97.
- Γνωμοδότηση για την πρόταση οδηγίας για την υγειονομική ταφή των αποβλήτων, COM (97) 105 τελικό97/0085 SYN, CES 980/97.
- Γνωμοδότηση επί της ανακοίνωσης της Επιτροπής για τις κλιματολογικές αλλαγές και τον καθορισμό μιας κοινοτικής προσέγγισης εν όψει της διάσκεψης του Κυότο, COM(97) 481 τελικό, CES 1192197.
- Γνωμοδότηση για την πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1210/90 της 7ης Μαΐου 1990, σχετικά με την ίδρυση του

Ευρωπαϊκού Δικτύου Πληροφοριών και Παρατηρήσεων για το Περιβάλλον, COM (97) 282 τελικό 97/0168 (SYN), CES 1400/97.

- Γνωμοδότηση για την πρόταση απόφασης του Συμβουλίου για την τροποποίηση της απόφασης 93/389/ΕΚ για έναν μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και άλλων αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου μέσα στην Κοινότητα, COM (96) 369 τελικό 96/0192 SYN, CES 97/97.

- Γνωμοδότηση για την Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με το περιβάλλον και απασχόληση. (Οικοδόμηση μιας βιώσιμης Ευρώπης), COM (97) 592 τελικό, CES 787/98.

- Γνωμοδότηση για το Σχέδιο Κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με τις στατιστικές διαχείρισης των αποβλήτων, COM (99) 31 τελικό 99/0010 CNS, CES 848/99.

- Γνωμοδότηση για την ανακοίνωση της Επιτροπής "Το περιβάλλον της Ευρώπης: ποιες θα είναι οι μελλοντικές κατευθύνσεις Γενική αξιολόγηση του προγράμματος δράσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη Στόχος η αειφορία" COM (99) 543 τελικό, CES 593/2000.

- Γνωμοδότηση για την Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, COM (95) 511 τελικό, CES 890/96. . Γνωμοδότηση για την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, COM (2000) 402 τελικό 2000/0169 (COD), CES 1408/2000.

- Γνωμοδότηση για την Πράσινη Βίβλο για την εμπορία εκπομπών αερίων θερμοκηπίου εντός της Ε.Ε. COM (2000) 87 τελικό, CES 1004/2000.

- Γνώμη πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Ο. Κ. Ε. με θέμα: Ανανεώσιμοι πόροι: η συμβολή της υπαίθρου στην ενεργό προστασία του περιβάλλοντος και στη σταθερή ανάπτυξη, CES 1010/2000.
- Γνωμοδότηση για τη Λευκή Βίβλο για την περιβαλλοντική ευθύνη, COM (2000) 66 τελικό, CES 803/2000.
- Γνωμοδότηση για την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που τροποποιεί την οδηγία 70/220/ΕΟΚ σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από εκπομπές μηχανοκινήτων οχημάτων, COM (2000) 487 τελικό 2000/0211 COD, CES 225/2001.
- Γνωμοδότηση για την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί της συμμετοχής του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων σχετικών με το περιβάλλον και περί τροποποιήσεως των οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, COM (2000) 839 τελικό 2000/0331 (COD), CES 708/2001.
- Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας, με θέμα η κατάσταση της φύσης και της προστασίας της στην Ευρώπη, CES 721 /2001.
- Γνωμοδότηση για την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την επιτροπή ασφάλειας στη ναυτιλία που τροποποιεί τους κανονισμούς για την ασφάλεια στη ναυτιλία και την πρόληψη της ρύπανσης από τα πλοία, COM(2000) 489 τελικό 2000/0237 COD, CES 230/2001.
- Γνωμοδότηση για την πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την θέσπιση του κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον 20012010, COM (2001) 31 τελικό 2001/0029 (COD), CES

Η γνωμοδότηση της Ο. Κ. Ε. για το Ε.Π. "Περιβάλλον 2000-2006" που ακολουθεί λαμβάνει υπόψη της τις παραπάνω γνωμοδοτήσεις. Η Γνώμη οργανώνεται σε πέντε μέρη, συμπεριλαμβανομένης και της παρούσης Εισαγωγής. Στο Β' Μέρος παρουσιάζεται πολύ περιληπτικά το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Στο Γ' Μέρος γίνεται μία Γενική Αξιολόγηση του προγράμματος. Στο Δ' Μέρος γίνονται οι Κατά Μέτρο Παρατηρήσεις και στο Ε' Μέρος δίνονται οι προτάσεις της Ο. Κ. Ε. Θα πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι οι θέσεις της Ο. Κ. Ε., ανεξαρτήτως από το αν εν τέλει γίνουν αποδεκτές ή όχι, αποτελούν, κυρίως, μια συνεισφορά στον κοινωνικό διάλογο που θα πρέπει συνεχώς να γίνεται για το Γ' Κ. Π. Σ. και με αυτό το σκεπτικό πιστεύει ότι μπορεί να συμβάλει στην πιο αποτελεσματική εφαρμογή του.

Β. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ"

Το ΕΠΠΕΡ εντάσσεται στο Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006 (Σ. Α.) της Ελλάδας για το οποίο η Ο. Κ. Ε. έχει τοποθετηθεί με την υπ' αριθμόν 36 Γνώμη της (Δεκέμβριος 1999) και περιλαμβάνει ένα πλαίσιο δράσης στον τομέα του Περιβάλλοντος, για όλη τη χώρα, με χρονικό ορίζοντα την επόμενη δεκαετία. Σ' αυτό το πλαίσιο δράσης, αντικατοπτρίζεται, τόσο η ανάγκη αλληλοσυσχέτισης της πολιτικής Περιβάλλοντος με τις άλλες τομεακές αναπτυξιακές πολιτικές, όσο και η ανάγκη μιας συνολικής και ολοκληρωμένης θεώρησης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Τα δύο τελευταία απορρέουν και από το 6ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον της

Ε.Ε. με τίτλο "Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας". Θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν ότι το κάθε Κράτος Μέλος είναι υπεύθυνο για την υλοποίηση του προγράμματος, ενώ η συμμετοχή εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Επιτροπή Παρακολούθησης είναι συμβουλευτική.

Οι βασικοί στόχοι του Σ. Α. για το περιβάλλον είναι:

- Η προστασία, διαχείριση, αναβάθμιση και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αυτονόητη και συνταγματική υποχρέωση της χώρας, αλλά και βασικός παράγων βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών.
- Η εναρμόνιση με την ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική και τις διεθνείς κατευθύνσεις και δεσμεύσεις και η τήρηση και εφαρμογή των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτές, όσον αφορά στο περιβάλλον και στην ανάπτυξη.

Το Σ. Α. "Περιβάλλον" διαρθρώνεται σε άξονες προτεραιότητας οι οποίοι αντιστοιχούν στα κυριότερα "περιβαλλοντικά μέσα" ή περιβαλλοντικά προβλήματα όπως:

- Φυσικό περιβάλλον-προστασία δασικών οικοσυστημάτων.
- Ατμοσφαιρικό περιβάλλον – θόρυβος - παγκόσμια προβλήματα. . Υδατικό περιβάλλον.
- Έδαφος, υπέδαφος, στερεά και επικίνδυνα απόβλητα.
- Θεσμοί, μηχανισμοί.
- Χωροταξία – πολεοδομία - αναπλάσεις.
- Άλλες περιβαλλοντικές δράσεις, διοίκηση.

Τα κριτήρια ιεράρχησης των επί μέρους δράσεων, μέσα στους ανωτέρω άξονες προτεραιότητας περιλαμβάνουν:

- την προστασία, διαχείριση και αναβάθμιση υποβαθμισμένων ή προστατευομένων περιοχών.
- τη διασφάλιση της Δημόσιας Υγείας,
- την προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος σε σχέση με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας.
- την υποστήριξη του τουριστικού προϊόντος, μέσω της ποιοτικής αναβάθμισης του περιβάλλοντος,
- τη συσχέτιση των δράσεων περιβάλλοντος με τις δράσεις στους άλλους αναπτυξιακούς τομείς της οικονομίας και την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σ' αυτούς.

Με βάση τα παραπάνω καταρτίστηκε η πρόταση για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον (ΕΠΠΕΡ) του Γ' Κ. Π. Σ., με κύριο στόχο την υλοποίηση δράσεων εθνικής σημασίας και την πραγματοποίηση παρεμβάσεων ιδιαίτερου χαρακτήρα από πλευράς π.χ. τεχνογνωσίας, επίδειξης, πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος, συμπληρωματικότητας, επείγοντος κ. λ. π., δεδομένου ότι τα έργα των περιβαλλοντικών υποδομών στους τομείς της διαχείρισης των αστικών λυμάτων και των απορριμμάτων, της ύδρευσης, καθώς και άλλες περιβαλλοντικές παρεμβάσεις θα χρηματοδοτηθούν, κυρίως, από το Ταμείο Συνοχής. Σημειώνεται ότι δράσεις άμεσα ή έμμεσα περιβαλλοντικές, περιλαμβάνονται και στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), καθώς και σε άλλα Τομεακά.

Έτσι, στο ΕΠΠΕΡ, έχουν προτεραιότητα δράσεις, ενέργειες και παρεμβάσεις, όπως: . . . έργα αποκλειστικής αρμοδιότητας του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.,

- έργα μέγιστης εθνικής περιβαλλοντικής προτεραιότητας για

την ποιότητα ζωής, όπως η παρακολούθηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού και ακουστικού περιβάλλοντος στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, η διαχείριση των τοξικών και επικινδύνων αποβλήτων κ. λ. π.,

- έργα που απαιτούν για την υλοποίησή τους τεχνογνωσία, η οποία δεν υφίσταται σε περιφερειακό ή άλλο τομεακό επίπεδο (π.χ. μονάδες ανακύκλωσης και επεξεργασίας απορριμμάτων),
- έργα και παρεμβάσεις εθνικού χαρακτήρα, κυρίως σε συνέχεια των δράσεων του Β' Κ. Π. Σ., που απαιτούν ειδική τεχνογνωσία σε υποδομές εθνικού επιπέδου (Δίκτυο Ποιότητας Νερών, Εθνικά Δίκτυα Πληροφοριών Περιβάλλοντος κ. λ. π.),
- έργα και παρεμβάσεις διαπεριφερειακού χαρακτήρα (ολοκληρωμένες δράσεις για τις περιοχές NATURA 2000 ή άλλες υποβαθμισμένες περιοχές),
- έργα, δράσεις και παρεμβάσεις σε εφαρμογή Κοινοτικών Οδηγιών ή Διεθνών Συμβάσεων και Συνθηκών εθνικής σημασίας και ενδιαφέροντος,
- έργα αστικών αναπλάσεων εθνικής κλίμακας και προτεραιότητας ή καινοτόμου χαρακτήρα, όπως η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας, παρεμβάσεις στη Θεσσαλονίκη και τον Πειραιά, η προστασία και διατήρηση παραδοσιακών οικισμών κ.λπ.,
- ειδικά προγράμματα με ιδιαίτερες περιβαλλοντικές και τεχνογνωσιακές απαιτήσεις, όπως αυτά των Βιομηχανικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης ή της παρακολούθησης των παγκοσμίων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η πρόταση για το ΕΠΠΕΡ 2000-2006 έχει προσαρμοσθεί, ως προς τους άξονες προτεραιότητας, στη διάρθρωση του Γ' Κ. Π. Σ., όπως

αυτό διαμορφώθηκε μετά τις σχετικές διαπραγματεύσεις. Η διάρθρωση των αξόνων σε μέτρα, έγινε με βάση τα προαναφερθέντα γενικά κριτήρια επιλεξιμότητας και ιεράρχησης δράσεων και με δεδομένη την κατανομή των πόρων του Γ' Κ. Π. Σ.

Οι παρεμβάσεις που εντάχθηκαν στο ΕΠΠΕΡ είναι συμπληρωματικές με τις αντίστοιχες του Ταμείου Συνοχής, των Περιφερειακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) και των άλλων Τομεακών, τα οποία καλύπτουν τις περιβαλλοντικές υποδομές στους τομείς διαχείρισης των αστικών αποβλήτων, των απορριμμάτων και της ύδρευσης. Στο ΕΠΠΕΡ εντάχθηκαν δράσεις με κριτήριο τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους, λόγω τεχνογνωσίας και πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος.

Βασικές αρχές αντίληψης για τον περιβαλλοντικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό της χώρας είναι:

- α) η αλληλοσυσχέτιση και αλληλοσύνδεση της πολιτικής περιβάλλοντος με τις άλλες τομεακές πολιτικές, ώστε οι δεύτερες να λαμβάνουν υπ' όψιν τους το περιβάλλον ως κύρια συνιστώσα τους, και
- β) η συνολική θεώρηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός των δράσεων που πρέπει να αναληφθούν για την αντιμετώπισή τους.

Τα συνολικά οικονομικά στοιχεία του ΕΠΠΕΡ, η παρουσίαση των αξόνων και η κατανομή των κονδυλίων παρουσιάζονται στα παραρτήματα.

Γ. ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η Ελλάδα διαθέτει μια τεράστια βιοποικιλότητα, από τις πλουσιότερες της Ευρώπης, αν και η έκτασή της είναι πολύ μικρότερη από την πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών, η οποία οφείλεται στην γεωλογική ιστορία της Ελλάδας, στις ιδιαίτερες κλιματολογικές της συνθήκες και στη γεωγραφική της θέση, μεταξύ Αφρικής και Ασίας. Είναι ωστόσο και εξαιρετικά εύθραυστη στις αναπτυξιακές παρεμβάσεις. Ειδικότερα, για τον ελληνικό χώρο πρέπει να σημειωθούν:

- η εντατικοποίηση της γεωργίας και η μη ορθολογική διαχείριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, οδηγεί σε εξάντληση και ρύπανση των εδαφών και των υπογείων υδάτων σε πολλές περιοχές της χώρας, αναδεικνύοντας την ανάγκη για βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη. Στο ίδιο κεφάλαιο εντάσσεται η χρήση γενετικά τροποποιημένων προϊόντων, για τα οποία η Ο. Κ. Ε. έχει εκφράσει την υπ' αριθμόν 39 Γνώμη Πρωτοβουλίας για τα Γενετικά Τροποποιημένα Προϊόντα. (Απρίλιος 2001),
- η συγκέντρωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων σε ελάχιστα αστικά κέντρα (κυρίως στην περιοχή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης),
- η πλημμελής περιβαλλοντική προστασία,
- η άναρχη δόμηση και
- είτε η απουσία αυστηρής νομοθεσίας για τις χρήσεις γης, είτε η μη τήρηση της υπάρχουσας.

Εξαιτίας των ανωτέρω, αλλά και άλλων παραγόντων, η Ο. Κ. Ε.

επισημαίνει ότι η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει σημαντική προσπάθεια προκειμένου να ενσωματώσει την αειφορία και την περιβαλλοντική προστασία στην αναπτυξιακή της διαδικασία. Η διαμόρφωση στρατηγικής που να συντείνει στον συνδυασμό οικονομικής ανάπτυξης με παράλληλη μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος, εκφράζεται διεθνώς ή σε επίπεδο Ε.Ε. από μία σειρά βασικών αξόνων όπως:

- το πρωτόκολλο του Κυότο για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.
- το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για τη σταδιακή μείωση των εκπομπών βιομηχανικών αερίων, που αποικοδομούν τη στοιβάδα του όζοντος στην ανώτερη ατμόσφαιρα.
- τον κανονισμό (Ε. Κ.) αρ. 2037/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στοιβάδα του όζοντος (29 Ιουνίου 2000).
- το 6ο Πρόγραμμα Δράσης της Ε.Ε. για το περιβάλλον.
- η ενεργειακή πολιτική της Ε.Ε. (Λευκή Βίβλος για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας).
- η οδηγία της Ε. Ε για τα υλικά συσκευασίας.
- ο κανονισμός 880/92 για την περιβαλλοντική σήμανση των προϊόντων (Eco Label) και
- τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και ελέγχου EMAS (Eco Management Audit Scheme), ISO 14000 κ. ά.

Οι παραπάνω άξονες οδηγούν στην αναγκαιότητα σχεδιασμού ολοκληρωμένων πολιτικών, που κατατείνουν στην ταυτόχρονη εξυπηρέτηση δύο στόχων, οι οποίοι σε μία πρώτη προσέγγιση, ίσως, να μην εμφανίζονται συμβατοί, καθώς τα επιπρόσθετα κόστη, τα οποία συνεπάγεται η εξυπηρέτηση ενός εξ αυτών, δηλαδή της

περιβαλλοντικής πολιτικής, διαφαίνεται να έχουν επιπτώσεις στην επίτευξη του άλλου, δηλαδή της οικονομικής ανάπτυξης.

Δεδομένου ότι οι διεθνώς επικρατούσες τάσεις διαμορφώνουν συνθήκες, οι οποίες σηματοδοτούν την εισαγωγή της περιβαλλοντικής παραμέτρου στις διαδικασίες του οικονομικού και αναπτυξιακού γίνεσθαι, η Ο. Κ. Ε. στηρίζει τη διαμόρφωση μιας συνδυασμένης δέσμης παρεμβάσεων που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Γ' Κ. Π. Σ. με βασική επιδίωξη, η εφαρμοζόμενη περιβαλλοντική πολιτική όχι μόνον να μην έχει αρνητικές επιπτώσεις σε όρους ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης, αλλά να καταστεί δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως μοχλός ανάπτυξης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας.

Από μία πρώτη εξέταση του τομεακού προγράμματος "Περιβάλλον" για την περίοδο 2000-2006 προκύπτει, ως βασική διαπίστωση, ότι η παρατιθέμενη γενική στρατηγική δεν αντιστρατεύεται την προαναφερθείσα επιδίωξη.

Παρά ταύτα, η Ο. Κ. Ε είναι υποχρεωμένη να επισημάνει ότι οι προτεινόμενοι μέσα από το σχέδιο γενικοί στρατηγικοί στόχοι, αλλά ακόμα και στη συνέχεια, οι εμφανιζόμενοι ειδικοί στόχοι και προτεραιότητες, ενώ αφορούν ένα σύνολο πραγματικών αναγκών, οι οποίες κατά καιρούς έχουν αποτυπωθεί, δημιουργούν αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα ολοκληρωμένης αντιμετώπισης, ως σύνολο, κατά την προαναφερθείσα χρονική περίοδο. Καθώς, ήδη, πλησιάζουμε προς το τέλος του 2001, η Ο. Κ. Ε. εκφράζει τον προβληματισμό και την ανησυχία της για το κατά πόσο η χώρα μας θα είναι σε θέση όχι απλά να απορροφήσει τα κονδύλια, αλλά να υλοποιήσει προγράμματα που αντέχουν στον έλεγχο και την κριτική και θα είναι βιώσιμα και μετά τη λήξη των χρηματοδοτήσεων, προκειμένου η ελληνική κοινωνία να

έχει τα αναμενόμενα οφέλη.

Παράλληλα, η Ο. Κ. Ε. εκδηλώνει την ανησυχία της, σε σχέση με την ετοιμότητα και ικανότητα του υπόψη τομεακού προγράμματος, να υλοποιήσει τα προτεινόμενα μέσα στα διαθέσιμα χρονικά περιθώρια.

Αυτό συνδέεται πρωτίστως με την ικανότητα των εμπλεκομένων υπηρεσιών των υπουργείων να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις υλοποίησης των προγραμμάτων με αποτελεσματικό τρόπο, στη δυνατότητα συντονισμού τους και κατάλληλης στελέχωσης. Είναι προϋποθέσεις, που αν δεν διασφαλισθούν, θα οδηγήσουν στην διακύβευση πολλών στόχων, σε σχέση με το ΕΠΠΕΡ, αλλά και ευρύτερα με το Γ' Κ. Π. Σ. και όχι μόνο ως προς την απορρόφηση πόρων, αλλά και ως προς την αξιοποίηση των δυνατοτήτων, που δίδονται στη χώρα μας, τη δεδομένη στιγμή.

Η Ο. Κ. Ε., επίσης, επισημαίνει την ανάγκη οι κοινωνικοί φορείς να παίξουν έναν περισσότερο ενεργό ρόλο στην παρακολούθηση της υλοποίησης του ΕΠΠΕΡ και τα περιβαλλοντικά δρώμενα γενικότερα. Και τούτο διότι, παρά το γεγονός ότι το περιβάλλον και η διατήρησή του είναι ζητήματα με ισχυρό κοινωνικό αντίκτυπο, εν τούτοις η μέχρι σήμερα παρουσία των κοινωνικών συνομιλητών στο περιβαλλοντικό γίγνεσθαι είναι αδύναμη.

Δ. ΚΑΤΑ ΜΕΤΡΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ο Άξονας 8 αναφέρεται στην διαχείριση των προστατευομένων περιοχών και των βιοτόπων με συνολικό κόστος 206,9 Μεγρο,

ποσοστό 46,06 % επί του συνολικού κόστους. Το Μέτρο 8.1 αναφέρεται στην προστασία και διαχείριση Βιοτόπων - Οικοτόπων, προστασία ειδών, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Το κόστος ανέρχεται στα 54,8 Μεuro, ποσοστό 12,22% του συνολικού κόστους. Στόχος του μέτρου είναι η απόλυτη προτεραιότητα στην προστασία των περιοχών NATURA 2000 και ιδίως, των ζωνών ειδικής προστασίας. Θα εγκαθιδρυθεί καθεστώς ολοκληρωμένης προστασίας και διαχείρισης σε τουλάχιστον 25 προστατευόμενους βιοτόπους. Δράσεις του μέτρου είναι η οργάνωση διοίκησης και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 όπου έχουν προηγηθεί. Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (Ε Π Μ), στο πλαίσιο του Β' Κ. Π. Σ. και του προγράμματος LIFE, δράσεις για την προσέλκυση επισκεπτών, χαρτογράφηση επιλεγμένων ειδών και πληθυσμών χλωρίδας και πανίδας, δράσεις διαχείρισης σε επιλεγμένα απειλούμενα είδη.

Η Ο. Κ. Ε. θεωρεί ότι είναι αναγκαίος ο καθορισμός εθνικής στρατηγικής για την διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Θα πρέπει να καθορισθούν βάσει επιστημονικών δεδομένων συγκεκριμένες διαχειριστικές επιλογές για τη χλωρίδα και την πανίδα. Επίσης, θα πρέπει να συσταθούν διαχειριστικοί φορείς προστατευόμενων περιοχών με αντιπροσωπευτική συμμετοχή των ενδιαφερομένων και των αρμοδίων φορέων. Ακόμη είναι ανάγκη να ολοκληρωθεί, κατά προτεραιότητα, το Εθνικό Κτηματολόγιο στις προστατευόμενες και ευαίσθητες οικολογικά περιοχές.

Ε. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Υπάρχει ανάγκη αλληλοσυσχέτισης της Πολιτικής Περιβάλλοντος με τις άλλες Τομεακές Αναπτυξιακές Πολιτικές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η αγροτική πολιτική, η τουριστική πολιτική, η πολιτική των μεταφορών, η βιομηχανική πολιτική και γενικότερα η αναπτυξιακή πολιτική, γεγονός που σημαίνει βούληση για υιοθέτηση τομεακών πολιτικών, αναπτυξιακών επιλογών και γενικότερα τρόπων συμπεριφοράς που λαμβάνουν υπόψη το περιβάλλον ως κύρια συνιστώσα τους και ανάγκη συνολικής και ολοκληρωμένης θεώρησης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η Ο. Κ. Ε. στηρίζει τη διαμόρφωση μιας συνδυασμένης δέσμης παρεμβάσεων, που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Γ' Κ. Π. Σ. με βασική επιδίωξη η εφαρμοζόμενη περιβαλλοντική πολιτική όχι μόνο να μην έχει αρνητικές επιπτώσεις σε όρους ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης, αλλά να καταστεί δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως μοχλός ανάπτυξης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας.

2. Στην "Εισαγωγή" επισημαίνεται ακόμα ότι οι παρεμβάσεις που εντάχθηκαν στο ΕΠΠΕΡ είναι συμπληρωματικές με τις αντίστοιχες του Ταμείου Συνοχής, των ΠΕΠ και των άλλων Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Στο ΕΠΠΕΡ εντάχθηκαν δράσεις με κριτήριο τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους, λόγω τεχνογνωσίας, επίδειξης, πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος, ενώ οι περιβαλλοντικές υποδομές στους τομείς της διαχείρισης των αστικών λυμάτων, των απορριμμάτων και της ύδρευσης χρηματοδοτούνται, κυρίως, από το Ταμείο Συνοχής. Η Ο. Κ. Ε. εκτιμά ότι ο συμπληρωματικός χαρακτήρας των παρεμβάσεων του ΕΠΠΕΡ θέτει με επιτακτικό τρόπο

την ανάγκη συντονισμού όλων των δράσεων περιβαλλοντικού χαρακτήρα ανεξάρτητα από το Πρόγραμμα και το Ταμείο από το οποίο χρηματοδοτούνται. Ο συντονισμός είναι πολύ σημαντικό ζήτημα και τελικά το ζητούμενο, αφού το ΕΠΠΕΡ έχει προϋπολογισμό μόνο 153 δις δρχ., ενώ το Ταμείο Συνοχής έχει προϋπολογισμό 750 δις δρχ. και τα ΠΕΠ 260 δις δρχ. (σε ό,τι αφορά μόνο τη χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών δράσεων). Δηλαδή από τα 1,2 τρις δρχ., που είναι το σύνολο των πόρων που διατίθενται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής για περιβαλλοντικές δράσεις κατά το διάστημα 2000 - 2006, το ΕΠΠΕΡ αντιστοιχεί στο 10% περίπου.

3. Με δεδομένη την έλλειψη ευελιξίας που σε πολλές περιπτώσεις χαρακτηρίζει την ελληνική διοίκηση και την επικάλυψη αρμοδιοτήτων φορέων και υπηρεσιών, η οποία συχνά απορρέει από την απουσία σαφούς καταμερισμού ευθυνών και αντικειμένου, προκύπτει ως επιτακτική η ανάγκη υιοθέτησης ενός Συντονιστικού Οργάνου ή Μηχανισμού, προκειμένου να εξασφαλιστεί στην πράξη αυτό που αποτελεί μία από τις δύο βασικές αρχές του Προγράμματος: "η ανάγκη συνολικής και ολοκληρωμένης θεώρησης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων". Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται και η άμεση καιαγγραφή και περιγραφή των προβλημάτων, που απορρέουν από συναρμοδιότητες των υπηρεσιών του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. με άλλους φορείς, υπουργεία, Γραμματείες Περιφερειών, με σκοπό την προώθηση θεσμικών μεταρρυθμίσεων επί του σχεδιασμού και της υλοποίησης των παρεμβάσεων, ώστε να αρθούν εγκαίρως τα εμπόδια εφαρμογής του Προγράμματος. Σχετικό με το πρόβλημα του συντονισμού είναι το θέμα της διάκρισης των ρόλων μεταξύ των διαφόρων βαθμίδων Διοίκησης (Κεντρικής, Περιφερειακής, Νομαρχιακής) σε ό,τι αφορά στις αρμοδιότητες που έχουν στα θέματα της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Επειδή η επικάλυψη των αρμοδιοτήτων ή ο μη σαφής καταμερισμός τους, μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διοίκησης επιφέρει καθυστερήσεις στην υλοποίηση των περιβαλλοντικών παρεμβάσεων, η Ευρωπαϊκή Ο. Κ. Ε. έχει προτείνει τη δημιουργία στρατηγικών σχεδίων δράσης στον τομέα του περιβάλλοντος σε κάθε κράτος - μέλος της Ε.Ε. (σε εθνικό ή και περιφερειακό επίπεδο), τα οποία θα έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα και θα είναι σύμφωνα με τους άξονες της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής στρατηγικής, (βλ. "Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Ο. Κ. Ε. για την Ανακοίνωση της Επιτροπής, Το περιβάλλον της Ευρώπης: ποιές θα είναι οι μελλοντικές κατευθύνσεις - Γενική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη". παρ. 4.1.6.).

4. Μία παρατήρηση που προκύπτει από το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού του ΕΠΠΕΡ είναι ότι ορισμένα Μέτρα περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό Μελετών, οι οποίες συχνά είναι περισσότερες από τις ίδιες τις δράσεις. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί το Μέτρο 8.1. που αφορά στην προστασία και διαχείριση των βιοτόπων - οικοτόπων, όπου στον αντίστοιχο πίνακα με τους δείκτες πραγματοποίησης / εκροών τίθεται τιμή στόχου για το 2006. 18 κύριες μελέτες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο βασικός σκοπός του Μέτρου 8.1 είναι να δημιουργηθεί ένα σχήμα ολοκληρωμένης προστασίας στις 25 περιοχές Natura 2000 που έχουν επιλεγεί, η Ο. Κ. Ε. επισημαίνει τον κίνδυνο να διασκορπιστούν οι πόροι σε διάφορες μελέτες και αυτό να αποβεί εις βάρος της ολοκλήρωσης των μηχανισμών διαχείρισης, που έχει αποφασιστεί ότι πρέπει να συσταθούν και να αρχίσουν να λειτουργούν.

5. Μία ακόμη παρατήρηση που προκύπτει από τα όσα αναφέρονται στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού του ΕΠΠΕΡ, αφορά στις επιδράσεις των παρεμβάσεων του στην απασχόληση. Συγκεκριμένα, στα περισσότερα μέτρα απουσιάζουν δείκτες απασχόλησης και συνεπώς είναι δύσκολο να υπάρξει μία εκτίμηση για τον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας, που θα δημιουργηθούν σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του Προγράμματος. Αρκετά μέτρα ωστόσο περιλαμβάνουν την ίδρυση, την έναρξη λειτουργίας ή και την επέκταση νέων δομών και θεσμών, όπως είναι:

- το Εθνικό Δίκτυο παρακολούθησης της ποιότητας των επιφανειακών, υπογείων, παράκτιων και θαλασσιών υδάτων (επέκταση),
- το Εθνικό Δίκτυο παρακολούθησης της ποιότητας του πόσιμου νερού (οργάνωση),
- το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ανάπτυξη και έναρξη λειτουργίας),
- το Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος (επέκταση και ολοκλήρωση),
- η Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (ανάπτυξη και έναρξη λειτουργίας), το Σώμα Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ανάπτυξη και έναρξη λειτουργίας),
- το Εθνικό Σύστημα Διαχείρισης και Διοίκησης για την παρακολούθηση των προστατευόμενων περιοχών (οργάνωση και λειτουργία) και οι Φορείς Διαχείρισης (έναρξη λειτουργίας), σύμφωνα με το Ν. 2742/99, άρθρα 15,
- ο Φορέας Διαχείρισης της λίμνης Κάρλας (ίδρυση).

Εκτός από τις νέες θέσεις εργασίας που θα δημιουργηθούν για τις ανάγκες στελέχωσης των παραπάνω θεσμών δομών, αυξημένη θα

είναι και η ζήτηση για εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και σε υπηρεσίες της Δημόσιας Διοίκησης, που είναι αρμόδιες για την υλοποίηση των παρεμβάσεων του ΕΠΠΕΡ (κεντρικές, περιφερειακές και νομαρχιακές υπηρεσίες περιβάλλοντος, Διαχειριστική Αρχή Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., Ν.Π.Δ.Δ. εποπτευόμενα από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. κ. λ. π.).

Η Ο. Κ. Ε. επισημαίνει ότι το ζητούμενο είναι οι νέες δομές και θεσμοί, που θα συγκροτηθούν, καθώς και οι ήδη, υπάρχοντες που θα επεκταθούν, θα πρέπει να περιλαμβάνουν στη διοίκησή τους, εκπροσώπους των Κοινωνικών Φορέων και να στελεχωθούν με το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό και να οργανωθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε η λειτουργία τους να είναι αποτελεσματική και βιώσιμη και μετά το 2006, που σηματοδοτεί το πέρας της χρηματοδότησης στο πλαίσιο του ΕΠΠΕΡ και του Γ' Κ. Π. Σ. Είναι πολύ σημαντικό να εξασφαλιστεί η οργάνωση των θεσμών αυτών σε στέρεες βάσεις (εκπόνηση και υλοποίηση των κατάλληλων επιχειρησιακών σχεδίων για μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη λειτουργία) για τους παρακάτω λόγους:

- για να εξασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα του έργου τους.
- για να εξασφαλιστεί η οικονομική τους βιωσιμότητα, τόσο κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, όσο και μετά το 2006,
- για να δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης, που θα διατηρηθούν και μετά το 2006, προκειμένου να συνεχιστεί η εφαρμογή της νέας στρατηγικής για την προστασία του περιβάλλοντος.

6. Όπως προκύπτει από την εκ των προτέρων αξιολόγηση του Συμπληρώματος Προγραμματισμού του Προγράμματος, ο σχεδιασμός

των επιμέρους παρεμβάσεων προκαλεί, σε κάποιες περιπτώσεις, σοβαρές δυσκολίες υλοποίησης:

- σε ορισμένα Μέτρα οι δυνητικά επιλέξιμες πράξεις είναι πολύ περισσότερες από αυτές που ο προϋπολογισμός του Μέτρου μπορεί να χρηματοδοτήσει (Μέτρο 8.1),

Η Ο. Κ. Ε. προτείνει ως λύση την εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων (business plans) ώστε σε αυτές τις περιπτώσεις να εξασφαλιστεί ότι οι πράξεις που τελικά θα ενταχθούν στα επιμέρους Μέτρα έχουν τέτοιο βαθμό ωρίμανσης, ώστε η έναρξη και το πέρας της υλοποίησής τους να πραγματοποιηθούν μέσα στα χρονικά περιθώρια που έχουν καθοριστεί. Άλλωστε δύο από τα κριτήρια ένταξης πράξεων στο ΕΠΠΕΡ, όπως αυτά περιγράφονται στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, είναι η ωριμότητα και η πληρότητα.

Ένα πολύ σημαντικό ζητούμενο σχετικά με την υλοποίηση των δράσεων του ΕΠΠΕΡ είναι η εφαρμογή της κοινοτικής και εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Όπως επισημαίνει και η Ευρωπαϊκή Ο. Κ. Ε. "η αποτυχία των κρατών - μελών να εφαρμόσουν την περιβαλλοντική νομοθεσία που τα ίδια έχουν υιοθετήσει ή η εφαρμογή της, μόνο, υπό πίεση (όταν δηλ. η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσφεύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο), βλάπτει το περιβάλλον και είναι αδύνατον γενικώς να εξηγηθεί στην κοινή γνώμη, σε μία εποχή που υποτίθεται ότι καταβάλλονται προσπάθειες για την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα περιβαλλοντικής φύσης, (βλ. "Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Ο. Κ. Ε. για την Ανακοίνωση της Επιτροπής, Το περιβάλλον της Ευρώπης: ποιες θα είναι οι μελλοντικές κατευθύνσεις - Γενική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη", παρ. 3.4.1.6.).

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, η Ευρωπαϊκή Ο. Κ. Ε. θεωρεί ότι θα έπρεπε να γίνει μία συστηματική ανάλυση των τρόπων με τους οποίους θα μπορούσε στο μέλλον να βελτιωθεί αυτή η δυσάρεστη κατάσταση, προτείνοντας όχι μόνο την επιβολή αυστηρών περιορισμών, αλλά και την εφαρμογή συντονισμένων πολιτικών.

ΠΗΓΕΣ

- Αρτέμης Μ. Αθανασάκης, Θεόδωρος Σ. Κουσούρης, Σάββας Ι. Κονταράτος; «Αρχές Περιβαλλοντικών Επιστημών», 1998.
- Δασική Υπηρεσία Αθηνών
- Δασική Υπηρεσία Χανίων
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Χανίων
- Ε.Ο.Τ. Ηρακλείου
- Ε.Ο.Τ. Χανίων
- Εφημερίδα «ΕΘΝΙΚΗ»
Ημερομηνίες έκδοσης: 15/09/1962. 16/09/1962
- Εφημερίδα «ΚΡΗΤΗ»
Ημερομηνία έκδοσης: 11/1977
- Εφημερίδα «ΚΡΗΤΙΚΑ ΝΕΑ»
Ημερομηνία έκδοσης: 06/05/1980
- Εφημερίδα «ΚΗΡΥΞ»
Ημερομηνία έκδοσης: 14/11/1998
- Εφημερίδα «ΡΕΘΥΜΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ»
- Εφημερίδα «ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ»
Ημερομηνίες έκδοσης: 01/10/2001, 03/01/2001, 28/08/2000,
07/07/2000, 05/05/2000, 31/03/2000, 01/02/2000, 04/02/1999,
22/01/1998, 13/05/1997, 23/03/1997, 31/10/1996, 12/07/1996,
18/04/1996, 25/08/1995, 12/04/1995, 09/10/1990, 01/06/1990,
05/02/1986, 19/05/1984, 27/05/1983, 07/09/1982, 19/12/1981,
12/12/1959.
- Νομαρχία Χανίων
- Υπουργείο Γεωργίας (Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος)

